

V PREDVEČER DRUHEHO DNE

(Marxismus a krestanstvi)

S. GHELFAND :

V PREDVEČER DRUHEHO DNE

(Marxismus a krestanstvi)

OBSAH :

	Str.
<i>Poznamka autorova</i>	5
<i>Boj o rad (uvodem)</i>	7
<i>Kapitola prvni : Zakladni pojmy</i>	11
<i>Kapitola druha : Boj proti Bohu</i>	17
a) Prvni these dialektického materialismu . . .	17
b) « Protoze » a « aby »	19
c) Ucel a rad v Bozi prirode	22
d) Pokus o namitku	26
e) Mluva fakt	27
f) Péce o svet	31
 <i>Kapitola treti : « Vsechno plyne, vsechno tece »</i>	 37
a) Druha veta dialektické metody	37
b) Socialismus a kultura	41
c) Tichy nemecky profesor	47
d) Hegelovo uceni o state	48
e) Hegeluv stat v marxistickém kozise . . .	50
f) Dva synové jednoho otce	55
g) Marxisticky clovek	56
h) Proces a podstata	59
i) « Druha veta » a skutečnost	62
 <i>Kapitola ctvrta : Zivot a mysleni</i>	 65
a) Treti veta dialektiky	65
b) Rajska jablicka versus soudruh Lysenko . .	72

c) Muzeme poznat pravdu o svete ?	78
d) Duch a kmota	84
<i>Kapitola pata : Filosofie nenavisti</i>	95
a) Ctvrtá veta dialektiky	95
b) Tridni boj a osudy socialismu	101
c) Marxova nauka o hodnote a nadhodnote . . .	104
1) Hodnota	105
2) Sofismus zakladem doktriny	106
3) Kapital	108
4) Nadhodnota a nadprace	110
d) Revolucni romantika a skutecnost z.vota . .	111
e) Americké delnictvo a socialismus	124
f) Spatná mira dialektiky	127
g) Marxova proroctvi a socialistická realita . .	130
<i>Kapitola sesta : Od lidskosti k bestialite . .</i>	137
a) Marxismus humanisujici	137
b) Humanitní socialismus	145
c) Zapomenuta tragedie	151
<i>Kapitola sedma : Krestanska demokracie . .</i>	155
a) Podstata demokracie	155
b) Den druhý	165
1) Spravedlivá mzda	169
2) Soukromé podnikání, ne kapitalismus . .	171
3) Hospodářské inženýrství	174

POZNAMKA AUTOROVA

Autor je první, který upozorňuje na nedostatky této knihy. Chybí v ní rozbor socialistických společností ve starověku, jakož i komunistických obcí, které vznikly v severní Americe v minulém století pod vlivem utopistických románů. Chybí analýza marxistického pojetí ženské a národnostní otázky, jakož i marxistické teorie hospodářského cyklu. Chybí podrobnější rozbor problému moderního hospodářského inženýrství, jako na pr. otázka podílu zaměstnanců na zisku podniku a pod. Je toho mnoho, co knize chybí.

Autor však musel stále zkracovat a stlačovat obsah původního rukopisu vzhledem k známým exilovým podmínkám - nedostatky finančních prostředků, drahota sazby, tisku a papíru atd. Z původně zamýšleného obsahu knihy vypadla proto nejméně polovicka. Tož - až po druhé, da - li Bůh, ovšem.

U děl všeobecně známých (Goethův Faust a pod). neuvádí autor ediční data. U českých knih nebylo vždy možné overit si údaje o nakladatelstvích a ročnících příslušného vydání.

Autor bude velmi spokojen, když se v našem exilu najdou aspoň tři mladí lidé, kteří se pod vlivem této knihy venují hlubšímu studiu křesťanské filosofie a sociologie.

BOJ O RAD

(Uvodem)

Na začátku minulého století pokusil se proslulý francouzský myslitel hrabě de Saint Simon o filosofii dějinného vývoje lidské společnosti (1). Rozeznával v dějinách epochy organické, v nichž problém určení člověka vzhledem k jeho bližním a vzhledem k vesmíru byl vyřešen (na pr. doba gotického středověku), a epochy kritické, kdy se o tyto základní otázky svádějí zurivé boje. Taková kritická doba je nepochybně též doba naše.

Vsude na zeměkouli, v každé zeměpisné sírce a ve všech dobách klade si člověk stejné otázky : Odkud jsem ? Proc jsem na zemi ? Jaky je smysl mého života ? A podle toho, jak na tyto základní otázky lidské existence odpovídá, také žije a jedná. Když na pr. pracovali mistři a tovaryši ve středověku jen asi sto dní v roce a ostatních 265 dní venovali rodině a duchovnímu životu (2), bylo to výrazem hlubokého přesvědčení, že honba za větším ziskem není záslužná se stanoviska spásy duše a že není to jediné chléb, čím je živ člověk. Když však v minulém století, století vítězství liberalismu, musili dělníci svádět urputné boje o zkrácení pracovního dne, a desetileté děti

(1) Louis BLANC : « Histoire des dix ans », Paris, 1848; ENFANTIN et BAZARD : « Les Doctrines saint-simonien-nes », Paris.

(2) K. Th. von INAMA-STERNEGG : « Deutsche Wirtschaftsgeschichte », III. Bd., Leipzig, 1879-1901; M. KOVALEVSKY : « Die ökonomische Entwicklung Europas bis zum Beginn der kapitalistischen Wirtschaftsform », Bd. I, Berlin, 1901.

pracovali v tovarnach az 12 hodin denne, bylo to naopak jen vyrazem mravniho rozvratu tehdejsiho civilisovaného sveta, jemuz byl zisk modlou a nesmrtna duše cloveka jen pouhym vymyslem pro staré babicky.

Moderni clovek obvykle nema pevne stanovene stupnice hodnot a rad povysuje jednu spolecenskou nebo duchovni slozku na universalni princip. Nekdy je to zisk, po druhe zase rasa nebo stat nebo take vyrobní zajmy, tridni boj, dvouletky a petiletky. Moderni clovek ztratil smysl pro rad, protoze prestal se divat na veci krestanskym, t.j. prirozenym spůsobem. Tapa proto bezmocne v nejdulezitejsich otazkach zivota. Jedinec? Celek? Individuum, ci kolektiv? Co je stat? Co je vule lidu? Smi stat, jehož moc « pochazi z lidu », jednati neomezene vuci jednotlivci? Smi byti pachano bezpravi v souhlase s vuli lidu, který je « zdrojem veskereho prava ve state? »

Tyto a podobne otazky vznikaji v lidech, kteří marne hledaji rad. Rad pevny, nemenny a neporusitelny. Novodoby clovek proste pyka za hrichy minulych generaci, které odhodily krestanskou stupnici hodnot a nahradily ji mravnim relativismem, jehož vrcholnym vyrazem je dialekticky materialismus. Pro marxistickou dialektiku neexistuje nic pevneho, nemenneho, podstatneho, nic krome vecneho deni, v kterem skutečnost jestvuje jen svou neustalou zmenou. Je priznacne, ze nacismus a fasismus, ve svem odporu proti marxismu, vytvorily kazdy ve svem state pevny rad, kde nejvyssi hodnotou byl stat, resp. rasa. Papez Pius XI, mocne odsoudil toto prévraceni prirozeného radu slovy : « Kdo rasu nebo narod nebo statni formu nebo nositele statni moci nebo jine hodnoty spolecenskeho zivota, které v ramci pozemskeho radu zaujimaji dulezite a ctihodne postaveni, vytrhava z teto jejich pozemske stupnice hodnot, cini z nich nejvyssi normu hodnot vseh, i nabozenskych hodnot, a modloslu-

zebnický je zbožňuje, ten prevrací a falsuje Bohem vytvořeny a Bohem narizený řád » (3).

Fasistické a marxistické režimy ukázaly názorně novodobému člověku, kam až ho přivedla duchovní vzpoura proti křesťanskému pojmání skutečnosti. Křesťanská nauka o společnosti je velmi daleka toho, aby zbožnovala stát anebo určitou státní formu (4), jelikož lidský a strizlivě nazírá na to, co je lidské. Společnost není samoučelná, společnost je pouze prostředkem k tomu, aby se plně rozvinuly osobní a sociální vlohy, které jednotlivec, dávaje a přijímaje, má zuzítkovati pro blaho své a všech jiných. Přirozenost lidská si vyzaduje stát, aby byly uskutečnány ty úkoly, které nemůže splniti jednotlivec, ale cílem je zase jednotlivec, nikoliv kolektiv.

Nesmí proto stát vytrhávat občany z jejich rodinného života a povolání a posílat je třeba na nucené práce jen z toho důvodu, že je to v zájmu jakési socialistické petičky. Moderní člověk však již vyrostl v ovzduší zfalšované stupnice hodnot a je docela ochoten nazývat otrocky stát socialismu demokracií, jen když budou zachovány určité formy, jako všeobecné hlasování, parlament a pod. Lidé prostě ztratili zdravý, t.j. křesťanský způsob myšlení. Bojuje-li křesťanství s marxismem, není to pouze z důvodu hospodářských, nýbrž proto, že marxismus zene do zkazy základní lidské hodnoty. Je-li svět rozdělen na dva tábory, je to proto, že západní část světa zoufale hájí právo člověka na lidský život, právo nestati se pokusným králem a otrokem socialistického státu, právo ziti ve

(3) Encyklika papeže PIA XI. : « Mit brennender Sorge », 1937.

(4) Encykliky papeže LVA XIII. : « Quod Apostolici muneris », 1878; « Diuturnum illud », 1881, « Graves de Communi », 1901.

sporadané společnosti, kde nesmí žádná « vůle lidu » a žádné hlasování zvrátit a porušit nezadatelná a nezcižitelná lidská práva. Neboť právo se nalézá, ale o právu se nehlasuje.

Nyní dozrává velký osudový zápas, jehož výsledek určí na dlouhou dobu budoucí rad lidské společnosti. Buď vítězí křesťanství, nebo marxismus. Buď my, naše děti a děti našich dětí, budeme žít životem lidským a křesťanským důstojným, anebo nastoupíme cestu do otroctví. Cestu do života, jenž není životem, a nestojí v jistém smyslu ani za to, aby byl žit. Prosíme Boha, aby zvítězilo křesťanství.

Kapitola první :

ZAKLADNI POJMY

Uzasna podmanivost komunismu pro masy prameni v jeho bludné podstate. Blud je vzdy nebezpecnejsi nez omyl. Omyl je prosty opak pravdy, blud vsak je obycejne dovednym skreslenim a znetvorenim jinak pravdivych thesi, a v bludu jsou lzi, polopravdy a neco malo pravdy sceleny v témer nerozborny celek. Prave takovy blud je marxismus, tato duchovni zbran komunistického hnutí.

Nejvlastnejsim znakem marxismu je monismus, t.j. vysvetleni sveta z jednoho universalniho principu. Timto jediny a vseobecnym zakladem sveta je pro marxismus hmota, materie, priroda, kterou marxisté pojimaji jako vsechno, co existuje objektivne a nezavisle na nas. Vesmir, ziva priroda, clovek, vsechno je pouze ruznym projevem pohybujici se hmoty (5). Je tedy marxisticka nauka v podstate materialismus popirajici Boha, stvoreni a nesmrtnost lidské duše.

Materialismus je velmi starého data a není to objev Marxuv. V 18. století a v první polovine minulého století rozšířil se materialisticky názor na svět natolik, že v té době bylo malo fysiku a biologu, kteri by připousteli existenci Boha se stanoviska svého vedního

(5) Friedrich ENGELS : « Dialektika přírody », Praha, překlad Arnosta Kolmana; V. J. LENIN : « Filosofické sesity » (« Filosofskije tetradi », Sobraniye socinenij, Gosizdat, Moskva); J. V. STALIN : « O dialektickém a historickém materialismu », z knihy « Kratky kurs dějin Vsesvazové komunistické strany-bolševiku », Praha, zvláštní výtisk Praha, 1945,

oboru. Vsechno se tehdy zdalo prosté a jasné. Nebeska mechanika vysvetlovala pohyby nebeskych teles a jejich vzajemnou polohu; matematika byla obohacena o diferencialni a integralni pocet, jakoz i o logaritmické tabulky; zdokonalen byl mikroskop a biologové se již domnívali, že pronikli až k posledním tajemstvím ozivené hmoty; německy chemik Wöhler poprvé uskutečnil proměnu neorganických latek v organickou sloučeninu; Lavoisier a Mayer položili základy moderní nauky o hmotě a termodynamiky; byly objeveny zákony o zachování hmoty a energie. Francouzský učenec Laplace hrde prohlašoval : « ve světě je sice mnoho nepoznaného, není však v něm nic nepoznatelného; nejvyšší genialní matematik, jenž by ve svém duchu dovedl učiniti průřez vesmírem, mohl by pak pomocí několika diferenciálních formulek odhaliti všechnu minulost světa a přesně předpověditi všechnu jeho budoucnost ! »

Materialističtí filosofové před Marxem nemohli však vybrednouti z nesnází při pokusech vysvětliti svět jen mechanicky. Byl tu především problém : odkud se vzala hmota (příroda)? Kdo pak udelil hmotě první pohyb, když není Boha?

Předmarxističtí materialisté si pomáhali tím, že připouštěli existenci jakési « moci », jako první příčiny a prvního hybatele světa (Rousseau, Voltaire, d'Alembert, Ch. Fourier a.j.). Tato « moc » podle nich stvořila hmotu, udelila jí zákony a první pohyb, pak si patřně sedla na otoman, zapálila si fajfku a rekla : teď si na vás budu jen dívat. Tato filosofie se nazývá deismus. Je to v podstatě tentýž náš starý známý materialismus : je na bílé dni, že kdys se svět a lidský život řídí pouze nemennými zákony přírodními, pak není žádné Boží péče o tento svět, není třeba se modliti, není zjevení ani vykoupení, a náboženství je jen vymysl pro nevzdělány lid.

Mohla proto « Nejvyšší bytost » deistu byti přijatelná každému materialistovi.

Nez marxismus rozhodne odmítá starou materialistickou školu, a to z dvou důvodů. Za první — marxismus nechce připustit existenci ani oné « moci », jež stvořila svět a dala mu zákony. Marx byl mnohem pronikavější myslitel než jeho mechanističtí předchůdci. Vždyt připustit, byt i jen na okamžik, prvního zákonodárce a hybatele světa, znamená uznat také jeho všemohoucnost a i eventualitu, že by onen všemohoucí zákonodárce přírody mohl podle vlastního uvážení jednati též proti přírodním zákonům a mimo ně. Kde je důkaz nebo záruka, že se stvořitel a první hybatel světa bude navždy pokladati za vázaného zákony, jež sám udelil? Je-li svět pouhým složitým mechanismem, proč by nemohl jeho konstruktér a mechanik zasahovati, kdykoliv a jakkoliv, do světového stroje? Kde je pak účinná záruka proti křesťanskému náboženství, tomuto « opiu lidu » ? (6)

Dále. Je-li svět pouhý mechanismus, potom také člověk je jen složitější stroj. Vsak také předmarxističtí materialisté nespatovali v člověku než velmi složitý stroj a popírali rozhodně svobodu lidské vůle (7). « Myslenka je funkce mozku ». « Člověk je to, co jí. » (« Der Mensch ist, was er isst »). Nemohli ovšem vysvětliti skutečnost, že člověk jí mléko, tele jí mléko, kocka jí mléko, avšak

(6) Vyrok « náboženství je opium lidu » se nepravem přisuzuje Leninovi. Autorem tohoto výroku byl Karel MARX (« Die heilige Familie », 1844 »).

(7) Ludwig BÜCHNER : « Kraft und Stoff » (1. vydání 1855); Paul HOLBACH : « Système de la Nature », 1. vyd. 1770, něm. vyd. 1841; Karl VOGT : « Vorlesungen über den Menschen », Giessen, 1863; K. VOGT : « Natürliche Geschichte der Schöpfung », Braunschweig, 1858; Ludwig FEUERBACH : « Wesen des Christentums », nové vyd. H. Schmidt, 1923.

v jednom prípade se stava mléko clovekem, v druhém teletem a v tretím je to kocka. Marxismu tu vlastne nejde tak o filosofii, jako spise o neco jiného. Jde mu o revoluci. Marxismus se nechce ztotoznovati s mechanickým, « vulgarním » materialismem, a bojuje proti tormuto « vulgarnímu » materialismu, jako proti « uchylce » od čistého marxleninismu. Mnozi sovetsti filosofové a kompartajnici zaplatili tuto « uchylku » nekolikaletým pobytem v koncentracnim tabore nebo i zivotem. Sovetska vlada jim vytykala « nedostatek revolucni bdelosti », « fatalismus », « ekonomismus » a kdovico jeste. Je-li totiz clovek pouhy stroj, pak je budouci vyvoj lidské spolecnosti prédurcen a neni potom treba ustavické « revolucni bdelosti », neni treba stachanovstiny a socialistického soutezeni, je zbytečné marxistické skoleni a vsechno ostatní, co cini zivot v Sovetském svazu tak neprekonatelné puvabnym. Marxistická filosofie vsak je pravy opak necinného cekani. Marxismus je predevsim zameren revolucne, je nabit revoluci — nez revoluci nemohou delati pouhé stroje, a to jsou lidé v pojeti mechanistu. Revoluci mohou delat jen lidé, kteri miluji svou Stranu a své nejgenialnejsi Vudce, a hlavne nenavidi, nenavidi az k smrti Boha, krestanské nabozenství, burzousty, demokracii, svobodu a rad. Znamena to snad, ze marxismus priznava svobodu vule? Naprosto ne ! Vzdyt by timto pohrbil svůj materialisticky zaklad ! Marxistická filosofie se proto snazi uniknouti této nesnazi svou « dialektickou methodou », která v marxistické filosofii hraje ulohu filosofického kamene stredovekych alchymistu. V cem tedy zalezi dialektická methoda, tento « kouzelný klic » podle vyrazu R. Luxemburgové ⁽⁸⁾ « jimz Marx otevrel nejvetsi tajemství spoleenských jevu » ?

(8) Rosa Luxemburgova : « Socialni reforma nebo socialni revoluce? », Praha.

Muzeme charaterisovati dialektickou metodu ctyrmi podstatnymi znaky (9). Jsou to :

1. Dialektika predevsim zkouma prirodu jakozto souvisly jednolity celek;

2. Dialektika chape svet jako stav nepretrzitého pohybu a zmeny, stalého vznikani a zanikani, vyvoje od nizsiho k vyssimu;

3. Dialektika vysvetluje vyvoj jako prechod nepatrných kvantitativních zmen ke zmenám kvalitativním;

4. Konecne tvrdi dialektika, ze proces vyvoje probiha jako projevovani rozporu, kteri jsou vlastni vsem vecem a jevum, cili jako vecny boj protikladu.

Tyto ctyri these cili « vety » dialektického materialismu jsou zakladni pilire marxismu, který chce vysvetliti svet a jeho vyvoj, minulost a budoucnost lidstva, smysl a urceni lidského života.

(9) STALIN : « O dialektickém a historickém materialismu », op. cit.; LENIN : « Filosofické sesity », op. cit.

Kapitola druha :

BOJ PROTI BOHU

a) *Prvni these dialektického materialismu.*

Co znamena prvni these marxistické dialektiky, ze priroda je souvisly a jednolity celek ?

Tato these znamena, ze kazdy prirodni jev musi byti zkouman jen v souvislosti s ostatnimi jevy a podminkami, nikoliv izolovane. Na pr. primitivni divoch vidi blesk a slysi zahrmeni, a neumi si to vysvetlit jinak, nez jako libovolny projev prislusného buzka. Nevi a nechape, ze hrom a blesk jsou prirodni jevy a ze je to jen nasledek pricin nahromadenych v minulosti — atmosféricka elektrina, kondensace vodnich par atd. Nasi predkové se obavali vlasatic a spatrovali v nich ukaz, který nevestil nic dobrého. Dnes vsak vime, ze jsou to nebeska telesa, jejichz drahu a misto na obloze lze predem vypocitati, a ze tudiz neni v nich nic strasidelného. A kazdy, kdo hodla badati v prirode, musi predem zavrhnouti myslenku, ze se neco muze diti bez jakékoliv predchozi priciny.

Ctenar jiste namitne pravem, ze tato these neni nic nového a ze cela staleti pred Marxem zkoumali badatelé prirodni jevy a ukazy timto zpusobem. Lidsky duch se vzdy snazil vysvetliti svet jako jednotny celek, byt i ne vzdy spravne. Theorie Ptolemeova, která vysvetlovala pohyby nebeskych teles tak, ze pokladala zemi za nehybnou a za stred sveta, byla ve své dobe ucelenym svetovym nazorem. Linnéova klasifikace rostlin také

vychazela z nazoru na jednotnost a ucelenost sveta. Kazde vedecké badani, ve vseh dobach, prihlizelo k ruznym jevum jen v souvislosti s okolim a ostatnimi podminkami, aniz nazyvalo metodu tohoto badam « dialektickou ». Nebo snad vsechno vedecké usili pred Heglem, Marxem a Engelsem bylo nevedecké, protoze nebylo « dialektické » ? Nesvedci-li zakony Kepplerovy, ze genialni badatel spatroval ve vesmiru jednotnost, souvislost a rad? A tak ve vsem. Neni tedy metoda zkoumani prirodnich jevu jen v souvislosti s ostatnimi jevy a podminkami nic specificky « dialektického ». Nebude-li mnohem spravneji a srozumitelnejsi, oznacime-li tuto metodu proste jako vedeckou?

Tolik ke snaze marxistické nauky predkladati jako nejnovější vedeckou vymozenost veci uz davno známé. Marxistická filosofie ovsem sama dobre vi, ze these o ucelenosti a souvislosti sveta neni nic nového. Jde tu vsak o neco jiného. Jde o to, aby zaroven s touto samozrejmosti byla mlcky propasovana jina these, která by se mohla chlubit jakousi « vedeckosti » ve spolecnosti vet nesporne pravdivych, a mohla by se jaksi priziviti na skutecné vede a zablysknouti se treba odrazenym svetlem. Jaka je to these, o které se sice primo nemluvi, která vsak je hlavnim smyslem « dialektického zpusobu » zkoumani prirody? *Je to these neexistence Boha.*

« Svet je jednotny, souvisly celek ». V tomto jednotném a souvislém svete, kde kazdy jev je podminen jinymi jevy a je organicky spjat s ostatnim svetem, neni mista pro Boha ,nebot v nem neni mista pro neco, co neni v prirode, co neni z prirody, co nesouvisi s prirodou. Tak musime chapati smysl první, zakladní vety dialektického materialismu. Ostatne, mistri dialektiky nijak neskryvaji svuj zamer. Engels na pr. pise v knize o

Feuerbachovi : (10) « Materialisticky svetovy nazor neznamená vlastne nic jiného, než prostě přijímatí přírodu tak, jaká je, a nic cizího k ní nepřidávat ». Bůh, působení Boží prozřetelnosti ve světě, to vše je pro materialismus něco « cizího », což nepatří do přírody, je tudíž « zbytečné » a « nevědecké ». Marxismus předem odmítá jakýkoliv předpoklad Boží existence. Zdurazňujeme « předem », neboť v celé marxistické literatuře nenajdeme ani stínu důkazu o tom, že Bůh není. Je přece velký rozdíl v tom, řekne-li někdo, že neverí, že Bůh je, a tvrdí-li, že určité ví, že Bůh není. Může se přihodit mnohému, že ztratí víru v Bůha, aspoň dočasně. Ale tvrzení « vím zcela jistě, že není Bůh, věda to dokázala černě na bílém », je docela jiná věc. Lenin otevřeně hlasal, (11) že je třeba předem odmítnouti každou vědeckou teorii, která by mohla podporovat « popovstinu », « fideismus » a « idealismus ». Podle mistra dialektiky musí vědecké badání pokorně sloužit materialistickému světovému názoru. V komunistické « Tvorbě » z r. 1947 četli jsme m.j. také článek jakéhosi sovětského hvězdáře, jenž se pryč pilně díval dalekohledem do vesmírových dálav a osobně se přesvědčil o tom, že zadního Bůha není, což pryč potvrdil také genialní otec národu Josip Visarionovič Stalin.

b) « Protože » a « aby ».

Ano, svět je souvislý a jednotný celek. Ano, každý přírodní jev je podmíněn jinými jevy a je organicky spjat s celým ostatním světem. To je vědecký názor,

(10) F. ENGELS : « Ludwig Feuerbach und der Ausgang der deutschen klassischen Philosophie » (1888).

(11) V. J. LENIN : « Materialismus a empiriokriticismus », Praha, 1. ruské vydání 1908.

dokonce jediný možný vědecký názor. Ma tedy marxismus pravdu, když tvrdí, že předpoklad Božího působení ve světě zavádí do přírody něco zbytečného, cizího? Podíváme se na to blíže.

Kdyby volně padající kámen mohl mluvit, odpověděl by na otázku, proč páda, takto : « Musím padat, protože mě něco táhne dolů ». V této odpovědi je vyjádřena jsoucnost přírodního jevu jakožto výsledku předchozí příčiny. Mohli bychom theoreticky rozložit celé světové dění v téměř nekonečnou řadu příčin a následků, kde každá příčina je následkem jiné, minulé příčiny. Materialismus tvrdí, že v přírodě není jiného principu nežli principu přičinnosti. To je právě onen slavný princip jednotlosti a souvislosti světa, o němž nám praví první věta dialektické metody.

Než — vědecké badání o přírodě odhaluje nám nejen přičinnou souvislost a ucelenost světa, nýbrž také jeho uspořádání a ucelnost. Klade-li hmyz vajíčka jen na určité místa, jediné vhodné pro budoucí potomstvo ⁽¹²⁾ jsme nuceni v tomto jednání spatřovati vůdci ucelnost, kdy na něj působí budoucí účel, ne minulé příčina. Rovněž termité vytvářejí, jak známo, ideálně uspořádané socialistické společenství s touto sociální strukturou : manželský pár neboli Politbyro, policie a stachanovci. Politbyro neustále vyrábí nová vajíčka, jež jsou pak pečlivě opatrována stachanovci, kteří zvykají potravu, nosí vodu, uskladňují zásoby, stavějí a zvětšují hnízdo a kopají ochranné kryty, hlavně však žije Politbyro a policie, zcela podle vzoru Sovetského svazu a jiných socialistických států. Jako stavebního materiálu používají

(12) Jean-Henri FABRE : « Souvenirs entomologistes », Paris; E. WASMANN S.J. : « Die Ameisen, die Termiten und ihre Gäste », 1934; tentýž autor : « Instinkt und Intelligenz im Tierreich » (3. vyd. 1905).

smesi slin, vykalu a pisku. Ostré tropické slunce stmeluje pak tuto smes v nerozbornou tvrz, kterou nerozbije ani pneumatické kladivo.

Porovname-li jednání termitu s volně padajícím kamenem, ihned vidíme základní rozdíl. Kamen páda, *protože* ho země přitahuje. Termité stavi, *aby* uhasil životy své a svých potomků. « Protože » vyjadřuje princip přičinnosti, avšak « aby » znamená účel, plán, záměr. V přírodě tedy existují dva principy, přičinnost (« kauzalita ») a účelnost (« finalita »). (13) Do přírody patří termit nebo pavouk stejně jako kámen nebo voda. Princip účelnosti je pro každého vědeckého badatele stejně zřejmý a nepopíratelný jako princip přičinnosti v přírodě. A to nejen v živé přírodě — s principem účelnosti se shledáme na každém kroku též v přírodě neživé. Voda je, jak známo, sloučenina vodíku s kyslíkem. Porovname-li s vodou sloučeniny s prvky, které v periodické soustavě Mendělejevovy sousedí s kyslíkem, shledáme, že všechny ony sloučeniny jsou za obvyklé teploty plyny. Jen voda je za téže teploty kapalina. « Jaké nedozírné následky má to pro vzhled naší planety a pro život na ní ! Kdyby už za obvyklé teploty, jaká panuje na zemi, byla voda ve skupenství plynném, vyparila by se všechna voda mořská, řeky by vyschly, ledovce by roztály a život by se stal nemožným ». (14) Fyzikové vysvětlují tento výjimečný jev t. zv. dipolovou vazbou molekul vody. Proč však právě voda má dipolovou vazbu, a nemá ji na pr. selenovodík ? Není-li v tom předem stanovený účel — t. j. aby byl život možný — takřka hmatatelný ?

(13) Henri BERGSON : « L'évolution créatrice » (Paris, 1925); tentýž autor : « Matière et mémoire — Essai sur la relation du corps à esprit », Paris, 1925; tentýž : « Introduction à la Métaphysique » (Revue de Métaphysique, 1903).

(14) Doc. dr F. SCHACHERLE : « Nitro atomu », Praha.

c) *Ucel a rad v Bozi prirode.*

Vsude v prirode se setkavame s ucelnosti a se zariadenimi, ktora daleko predstihuju vsechno, co vynalezl lidsky duch. Na priklad nejmodernejši zarovka premenuje pouze 40 % elektrické energie ve svetlo, kdeztó 60 % je promarneno promenou v teplo. Avsak nase obycejna svetlúska vyrabi pomoci vody, kysliku, svitivé latky a katalysatoru neznamého slozeni t.zv. studené svetlo, bez jakékoliv ztraty energie ! ⁽¹⁵⁾ Timto svetlem se dorozumivaji sameckové a samicky a vzajemne si signalisují. V tropických krajích zije odruda svetlusek vysilajících zelené svetlo v predú a červené svetlo vzadu, a v Jizní Americe je dokonce zvlátní cerv, který ma dve červená svetla na hlavě a 12 zelených svetel na každé strane. Nase obycejna domácí vcela stavi své voskové plasty ve formě sestibokých hranolu, jejichž ostré uhly mají 70 stupnu 32 minuty. Matematikové prokazali, s pomoci diferencialních formulek a logaritmických tabulek, že je to nejvýhodnější způsob stavby, protože se takto získá největší obsah při nejmenší spotřebě materialu. Vnitřní stavba kosti u člověka a u zvířat je dokonala se stanoviska mechaniky a nauky o odolnosti hmot, jelikož vykazuje maximální pevnost a pružnost na tah, tlak a pruhyb. ⁽¹⁶⁾ Koreny rostlin dovedou velmi obrátne hledati vláhu a pronikají dokonce i kamenem a rozpoustejí ho vymesovanou kyselinou, a rozvetvují se všemi směry, aby tak zabezpečily výživu rostline. ⁽¹⁷⁾ Nase evropská kukacka poklada sva vejce vždy do hnízd

(15) Prof. dr Jan MARTINOVSKÝ : « Priroda velké divadlo », sv. 1., Praha, Vysehrad, 1947.

(16) Prof. dr Karel WEIGNER : « Anatomie člověka », Praha.

(17) Prof. dr F. ULEHLA : « Zamyslení nad životem ».

hmyzozravých ptaku, ačkoliv nikdy nestudovala ornitologii. Nas známý entomolog P. dr. K. Zavadský S. J. proslul v celém světě svými pracemi o zobonoskách. (18) Popisuje podrobně, jak strihají listy stromu, pak je balí ve formě doutníku, naloží do nich vajíčka a nakonec je sesívají. Při tom provádějí sestřih listů nejdokonalejším způsobem se stanoviska vyšší matematiky, zachovávajíce přesný poměr mezi krivkami t. z. v. evoluty a evolventy. Brazílská vosa « Červený jezdec » pečuje o své budoucí potomstvo takto : ustkne tarantulu přesně do nervového uzlu na horní celisti; tím tarantulu ochromí, a pak do ní naloží larvy. Ty pak mají po celou dobu dospívání teplo, primerené vlhkost a utulný kvartýr a vydatnou potravu po vylihnutí.

Mohli bychom v tomto líčení pokračovati do nekonečna. Kamkoliv se podíváme do Boží přírody, všude se shledáme s důkazy pro účelnost v přírodě. Vědecký badatel, který zkoumá svět methodou vědeckou, t. j. v jeho úplné souvislosti a ucelenosti, musí objektivně přiznati existenci principu finality. Máme však jen tyto dvě možnosti na vybranou : Bud studovaly zobonosky a jiná Boží havet integrační počet, srovnávací anatomii a mechaniku, a tedy si vytvářejí svou existenci vlastní inteligenci, anebo tu musí býti Intelekt, jenž tuto existenci porada a pečuje o ni. Jiného vysvětlení není. Marxistická filosofie se snaží uniknouti této nesnazi vselivským způsobem, a pokouší se vysvětliti účelné jednání v nerozumné přírodě jakousi záhadnou « pamětí bez poznání ». (19) Co je to však, ona paměť bez poznání, marx-

(18) Jan MARTINOVSKÝ : « Příroda velké divadlo », op. cit.

(19) Pavel HRUBÝ a Václav VLK : « Základy marxistického myšlení », 1. vyd. Praha 1945.

isté nevysvetluji. Jiz velky Goethe napsal : « Kde nam chybi pojem, prichaziva slovicko v pravy cas ». (20) Timto kouzelne kulatym slovickem je také « pamet bez poznani ». Odkud se vzala, snad dedicnosti? Jinymi slovy, jakasi prapraprazobonoska nahodou rozlustila ukol z vyssi matematiky, a jelikoz asi shledala, ze to neni spatné, strihati listy brezové, dubové a lipové timto zpusobem, predala pak larvickam, jez zasila do doutniku z listu sbalenych, své znalosti integralniho a diferencialniho poctu jakožto dedicny dar; ony larvicky pak, vzhledem k svému utlému mladi, nebyly s to poznati dedicné tajemstvi pomeru evoluty a evolventy, ale holt si to « pamatovaly bez poznani ». A tak tedy moderni zobonoska sice nevi, proc a jak, ale pamatuje si prece, ze ma jednati tak, a ne jinak. A tuto do nebe volajici pitomost nazyvaji marxisté — filosofii !

« Pamet bez poznani » velmi pripomina znamou odpověd na otazku : « Kde je pan Novak? » — « Pan Novak je toho casu ve svých kalhotách ». Cili, i když je to pravda, porad nevime, kde vlastne tkvi pan Novak.

Rad a ucel patri do prirody stejným pravem jako hmota nebo energie. A když při poznávání radu a ucelu v prirode prichazime k myslence, ze musi byti také Poradatel sveta, neni to « zavadeni neceho cizího » do prirody, jak tvrdil Engels, nybrz naopak je to stanovení prvního predpokladu pro to, abychom při badání a poznávání jednotného, uceleného a souvislého sveta nezabloudili a udrželi si skutecny obraz vesmiru !

« Dialekticka metoda » se nam tedy predstavyje jako oklestena vedecka metoda, a je proto nezpůsobila k ucelum vedeckého badání, jako je nezpůsobily k měření metr, když mu chybí několik centimetru. Dialektika

(20) J. W. GOETHE : « Faust » 1.

sľbuje, že bude zkoumati svet v jeho úplné souvislosti a ucelenosti, avšak již predem vylucuje ze sveta jeho podstatné principy, t.j. ucel a rad. Marxismus je fanaticky nesmlouvavy vuci vsemu, co by mohlo otrasti jeho materialistickou virou. Nez prave touto svou fanaticnosti vylucuje se maxismus sam z vedy a je také v hlubokém rozporu s vysledky objektivního vedeckého badani. Je mozno v marxismus veriti, marxismus lze nariditi nasilnymi prostredky, nelze svak marxismus dokazati. Proto také provadeji soudruzí v socialistických statech nepretržitě cistky na universitach a vedeckých ustavech, proto zduraznuji, že veda ma byti « tridni » a « proletarska », proto potlacuji svobodu vedeckého badani a svobodnou vymenu vedeckých poznatku se svetem na zapad od zelezné opony. Ale i ve svobodném svete se snazi socialisticti soudruzí vsemozne zamlcovati a zahavati pravdu — v celé socialistické literature nenasi jsme na pr. ani jediného sluvka o Lurdech, kde se podle zjisti ní neustranných lékarských komisi udala zazracna uzdraveni, jez nemuze lékarska veda vysvetliti. Chapali bychom, kdyby materialisté popirali tato uzdraveni, pochybovali o nich nebo je vysvetlovali vselijakými způsoby. Avšak — co znamena hluboké mlčení? Je zrejmo, že Lurdy jsou u materialistu, na zapad i na vychod od zelezné opony, zakazané thema. Smi se veda, opravdova veda, neceho bati?

Prosluly biolog, o jehož vedecké autorite se neodvazi pochybovati ani nejzarytejsi marxista, dr Alexis Carrel, poklada za vedecky prokazano, že na pr. modlitba je nesmirne mocny cinitel pri premene hmoty, neorganické i organické, a zazrak nejen nepopira, nybrz jej poklada za experimentalne overeny majetek vedy. ⁽²¹⁾ To však

(21) Dr. Alexis CARREL : « Man the Unknown », New

znamena, ze ve svete nas obklopujicim, v nemz zijeme a jezz poznavame, pusobi krome tech sil, které marxisté uznávají za realni, jeste jine sily, jejichz pusobeni nelze vysvetlití zadnou dialektickou chytristikou.

d) *Pokus o namitku.*

Neni snad v nasi dobe seriosního ucence, který by pochyboval o tom, ze v prirode existuje krome principu pricinné zavislosti také ucelnost. Toto vedecké presvedceni je také zakladem prirodovedeckého badani ve mnohych pripadech. Objevi-li na pr. nektery badatel pod mikroskopem nejaky neznamy utvar v živém organismu, vzdy hleda, k jakému ucelu slouzi. O ucelnosti v prirode oficialne pochybuji pouze sovetsti a lidovedemokraticti mudrci, protoze je jim narizeno samym Politbyrem, aby pochybovali. I vymyslili si jednu jedinou « namitku » proti ucelnosti : priroda pry neni ucelna, priroda je naopak marnotratna. « Jakopak pry ucelnost, kdyz z tisicu a desetitisicu potomku živého organismu zustava na zivu jen nekolik malo jedincu ? » (22)

Autori této namitky byli si ovsem ihned vedomi, ze je neudržitelna. Avsak s Politbyrem nejsou, jak znamo, zadné zerty, a koncentrak je koncentrak. Nuze : je pravda, ze priroda je « marnotratna ». Vidime na pr. pod topolem na zemi celé tisice seminek, z nichz se ujme jen malokteré seminko. Nekteré velké ryby, na pr. vyzy, pokladaji najednou statisice jiker, z nichz se pak vylihne pouze jedna nebo dve ryby. Ale prave tato « marnotratnost » je zarukou zivota ! Co by si pocala na pr. vodni

York 1936 (cesky « Clovek, tvor neznamy », Praha, francouzsky « L'homme et inconnu », Paris).

(22) Arnost KOLMAN : « O ucelnosti v prirode », Tvorba, Praha.

zvirena, kdyby nebylo spousty malých rybiček, jiker a pod.? Zakladem veskerého života v oceanech je plankton, t.j. souhrn všech drobnohledných rostlin a živočichů žijících v morích a oceanech. Plankton je velmi hustý, a trosečníci se často žijí jen planktonem, cedíce mořskou vodu skrze plátno. Vrstva planktonu dosahuje hloubky 200 i více metrů. Jaka marnotratnost přírody! — mohl by zvolati marxista. Ale představme si na chvíli, že by tato marnotratnost » razem přestala a že by plankton prostě vymizel. Vzápětí na to vymizel by také život v oceanech, jelikož se drobné rybky (též velryby) žijí planktonem, větší ryby se žijí menšími, atd. Marnotratnost? Nikoliv! Naopak, účelnost a rad!

e) *Mluva fakt.*

Fanaticnost marxismu a jeho nepřístupnost vůči evidentním důkazům je také základní jeho chyba. Dokazali jsme, že svět je přece jen něco jiného než pouhá pohyblivá hmota. Brežněvova « Hudba pramenu » je také něco jiného než jen mechanický součet písmen a znaků. Kamkoliv se podíváme, přesvědčujeme se o tom, že přírodní dění je vždy zaměřeno k nějakému cíli, cíli, který v přírodě existuje, a tedy i Poradatel. Marxismus se ovšem snaží vykroužit ze železného sevření vědy a logiky. Říká toto: « Pripustíme-li existenci Boha, pak musíme též připustit, že Tvorce vesmíru může také libovolně zasahovat do řádu světa, může jej pozmenovat, může činit zázraky. Avšak vira v zázraky se přiči zdravému rozumu a odporuje exaktní vědě, neboť všechno, co se děje ve světě, má svůj přirozený důvod a příčinu ».

Je mnoho lidí, kteří o sobě tvrdí, že věří v existenci Boha (« něco přece musí být »), nemají však náboženství, t.j. vnitřního vztahu k Bohu, i když jeho existenci

uznavaji. V podstate je to tyz materialismus, jezto « buh », který stvoril svet a dal mu zakony, nikdy vsak nezasa-huje do prirodniho deni, nema nijakého duverného vztahu k svetu a k lidem, tedy neda nic na modlitby a prosby o pomoc, protoze nebude kvuli lidem porusovati prirodni deni, jez predem stanovil. Nestaci proto doka-zati jen existenci Bozi, jezto tento dukaz neni jeste dukazem opravnenosti nabozenstvi. V tom je jadro problému.

Nez pro marxistické a jiné odpurce nabozenstvi neplati zadné dukazy prirodovedecké, historické a filosofické. Jsou v zajeti materialistického fanatismu a predem odmitaji kazdy argument. Vec je totiz prilis zavazna, nez aby se dala rozresiti pouze rozumovymi a vedeckymi dukazy. Je-li svet pouhym fysikalnim konglomeratem pohybujici se hmoty, a neni-li zivého, intimního vztahu mezi tvorem a Tvurcem, pak nebylo ani Vteleni ani Vykoupeni, neni nesmrtelné duse, neplati Desatero ani mravni rad, neni take nezadatelných prav cloveka. Neni potom mravního rozdilu mezi spravnym a nespravnym spolecenským radem, a Hegel by pak mel pravdu v tom, ze vsechno, co existuje, je spravné a rozumné, treba i socialistické tabory otrocké prace. V sazce je prilis mnoho stranických a osobních zajmu, nez aby materialisté pripustili existenci Boha ucinne zasahujícího do osudu sveta a lidi. Logicka argumentace je pro materialisty prilis subtilní zbran, jez nemuze nekdy proniknouti hustou siti pavedeckých nesmyslu « dialektické metody ». Nuze, nechme mluvití fakta. (23).

(23) « CAHIERS LAENNEC », casopis francouzských lékaru, III. - IV., 1948; Henri LASERRE : « Notre-Dame de Lourdes », Paris-Bruxelles, 1877; Dr. Alexis CARREL : « Le voyage de Lourdes », Plon, Paris, 1949; tentyz autor :

V srpnu r. 1926 odjela pani Augusta Augaultova z Craon (ve Francii) do Lurd. Vazila pouhych 40 kg. a mela obrovsky nador na deloze ve vaze 12 kg. Nemohla jisti ani piti a byla udrzovana pri zivote jen injekcemi. Tri vehlasni chirurgové odmitli ji operovati. Prinesli ji na nositkach prave, kdyz se ubiral pruvod s nejsvetejsi svatosti. Na druhy den rano se vyzpovidala a pristoupila k sv. prijimani. Ihned poté prohlasila, ze je zdrava. Tricet (!) lékaru z lurdského ustavu pro lékarska zjistovani, katolici, protestanté i zidé, vsichni peclive vysetrili nemocnou : nador zmizel beze stopy.

Ustav pro lékarska zjistovani v Lurdech, jehož dlouholetým spolupracovníkem byl také svetoznamy biolog dr Alexis Carrel, uverejnuje kazdy rok nekolik pripadu nahlého uzdraveni, jez nemuze byti vysvetleno lékarskou vedou. Oficialni francouzsky lékarsky casopis « Cahiers Laennec » venoval v r. 1948 dve cisla (3. a 4.) zazracnym uzdravenim v Lurdech. Existuje jiz velka vedecka literatura o Lurdech, a dosud byla vsechna uznana uzdraveni opetovne prezkoumana a potvrzena. (24)

Tehoz r. 1926 prijela do Lurd Alzbeta Delotova. Mela rakovinu zaludku, uzavreni vratniku a tezké srusty. Chirurgové po porizeni rentgenového snimku, rozhodne odmitli operovati. Delotova se v zoufalstvi obracela na vsechny mozné kliniky, avsak vsude byla odmitnuta. Po prijezdu do Lurd se vykoupala v basénu; najednou pocitila prudkou bolest, pak se citila lépe a znovu sla na

« The prayer », New York, 1949; tentyz : « Clovek, tvor neznamy », op. cit.; Dr. Auguste VALET : « La vérité sur Lourdes et ses guérisons miraculeuses », Paris.

(24) François LEURET-H. BON : « Les guérisons miraculeuses modernes », Paris, 1950; R. LE BEC-F. LEURET : « Raisons médicales de croire aux miracles », Paris 1950.

lékarskou prohlídku : rakovinny nádor zmizel, zmizely srusty a všechny potize !

President lurdského Ustavu pro lékařska zjistiení dr François Leuret popisuje jeden « bezny » pripad zazracného uzdravení : Francis Pascal se narodil 2. rijna 1934 ve Vaucluse. V kvetnu 1938 byl pro zanet mozkovych blan a krevni vyron do mozku stizen paralysov levé ruky a nohy a naprostou slepotou. Lékaři prohlásili ubohého chlapecka za nevyléčitelného. 28. srpna 1938 byl malý Francis privezen do Lurd; tam ho rodice nekolikrat koupali v basénu, pak odjeli se synkem domu. Za nekolik dnu potom navstívil je lékař dr Darde, jenž osetroval dite. Matka sla lékaří v ustretý a vedla za ruku chlapecka, jenž razne vykracoval a zvedave se rozhlízel kolem — nabyl znovu zraku. Dr. Leuret vysetroval pak chlapce po deseti letech v r. 1948. Jeho nalez znel : « Chlapec uplne zdrav, chodi a beha normalne, zrak normalní, reflexy normalní ».

Tezce nemocní jsou v Lurdech prináseni k basénu na nosítkach. Tuto službu obstarávají vesmes dobrovolníci, zejména ti, kdož byli drive zazracne uzdraveni. Každého roku se vrací do Lurd jako dobrovolný nosič také Gabriel Gargam. Na začátku tohoto století utrpel Gargam težky úraz při železničním nestesti a zustalo mu ochromení dolních končetin v důsledku stlačení míchy. Lékaři ho odmítli operovat. R. 1901 přijel Gargam do Lurd — a byl uzdraven v okamžiku, když kolem neho šel eucharistický průvod. Pripad Gargamuv se pokládá za zcela výjimečnou odchylku od známých lékařské vědy přírodních zákonů, neboť jeho mícha je stále stlačena !

Uvádíme ještě některé proslulé případy : Petr de Rudder byl v okamžiku uzdraven po osmiletém utrpení; trpel komplikovanou zlomeninou holenní kosti, chybející kostní hmota (30 milimetru !) byla náhle nahrazena a zející

rana scelena. Marie Lemarchandova mela tuberkulošni vrede na oblicejí a na noze, byla před koupeli vyšetřována drem Hombresem v lurdském ústavu pro lékařská zjišťování, a byla prohlášena za nevyléčitelnou, v souhlase s klinickým nálezem. Po koupeli v basénu rany a vrede zmizely za několik minut ! John Traynor, anglický valečný hrdina, byl ochromen na nohou pro zranění na hlavě, měl též časté záchvaty padoucnice. Britské ministerstvo pensí mu priznalo 100 % ní invaliditu. J. Traynor byl přivezen do Lurd a byl v okamžiku uzdraven. Nyní je řidicem těžkých kamionu, avšak britské ministerstvo pensí trvá na starém lékařském nálezu o nevyléčitelnosti Traynorovy invalidity a odmítá uznání oficiálně jeho uzdravení; posílá mu nadále jeho pensí.

Při zázračných uzdraveních uznávaných Ústavem pro lékařská zjišťování v Lurdech bylo vždy konstatováno : « okamžitě obnovení nebo pozmenění organické hmoty », a že toto uzdravení « odporuje obvyklým přírodním zákonům, jak je známe z vědecké zkušenosti ». Procento takto uzdravených není sice velké, avšak v tomto případě procenta nic neznamenaí : jeden zázrak je stejně přesvědčivý jako sto. A naopak ani sto zázraku nepřesvědčí toho, kdo se nechce dáti přesvědčit. Pro ty, kdo věří v Boha, není třeba vysvětlení lurdských zázraku. Pro ty, kdo v Boha neverí, není vysvětlení možné.

f) *Peče o svět.*

Moderní badatel nemá ani zdaleka ono sebevědomí, jež tolik vyznacovalo učence z konce XVIII. a začátku XIX. století, a nemluví již s pychou o tom, že by s pomocí několika diferenciálních formulek dovedl předpovědětí všechnu budoucnost světa. Přitom však dnesní věda o přírodě uskutečnila věci, o nichž se našim předchůdcům ani nezdalo, na pr. rozbíjení atomu a tvoreni nových prvků. Ba více, moderní badatel nemluví ani o věčných

a nemenných prírodných zákonoch. Proc? Protože vi o prírode viac než učitelia na začiatku minulého storočia, a keďže sa mezitím odehrala najväčšia revolúcia v oblasti fyzikálnych vied — bolo totiž objavené, že obvyklé fyzikálne zákony, ktoré pozorujeme a poznávame vo svete okolo nás, neplatia vo svete molekúl a atómov («mikrokosmu»). Na pr.: nikto nepochybuje o všeobecnej platnosti zákona ťaženia, hmoty podľahá hmotnosti. Najdeme však atmosféru tiež vo výške 100 i viac kilometrov nad povrchom zeme, akoliv pre všetky molekuly a atómy ovzdušia platí rovnaký zákon gravitácie. Vime dnes, že sa do veľkých výšok dostávajú tieto atómy a molekuly svojím vlastným pohybom, lenž je naprosto nevypočítateľný. Nasatelit Mesič strávil svoj ovzdušný pravek preto, že pomerne slabá príťažlivosť Mesiča nestačila na zvládnutie molekulárneho pohybu plynu tvoriaceho jeho ovzdušie, keďže sa pomaly rozptyľovalo v medziplanetárnom priestore. (25) A teraz si predstavme, že *ciou náhodou* všetky molekulárne pohyby v našom pozemskom ovzduší smerujú vzhorú, pryč od Zeme — netrvalo by dlho, a zmizel by všeten život na našej planete pre nedostatok dýchatelnej atmosféry. Je podobná náhoda možná?

Se stanoviska čiste vedeckého — ano. Taková «náhoda» je v rámci reálnych možností nášho fyzikálneho sveta. Moderní vedci by sa ani nedivili, keby kalamár, keď pustil z ruky, nepadl na zem, nýbrž by sa vzniesl vzhorú — rekl. by, že *ciou náhodou* pohyby všetch molekúl kalamára smerovali nahor. Kebychom na pr. mohli vidieť prvky rádia, byli bychem svedky toho, že každou

(25) James JEANS: «Zázračný svet hviezd», Praha, anglicky «The univers around», Cambridge, 1945; tentž: «Tajmny vesmír», Praha; Jan MARTINOVSKÝ: «Příroda velké divadlo», op. cit.; A. S. EDDINGTON: «The nature of physical world», Cambridge, 1933.

chvili vybuchuje nejaky atom. Radium je prvek, který je neodvolatelne odsouzen ke zkaze, a nic na svete nemuze zadrzeti neuprosné zniceni jeho hmoty. Avsak nikdo na svete nemuze téz bezpecne rici, kdy vybuchne ten ci onen atom radia; muze se to stati jiz v nasledujicim okamziku, ale také treba za 100.000 roku. Je vsak bezpecne zjisteno, ze asi za $5\frac{1}{2}$ tisice roku zustane z daného mnozství radia jen polovina jeho hmoty. To je zakon rozpadu prvku radia, avsak jednotlivé faze tohoto rozpadu jsou nepredvidatelné a nevypocitatelné.

Moderni badatel pripusti beze vseho možnost, ze by na pr. reky tekly opacnym smerem a ze by se spravne kalkulovany a postaveny most mohl zhroutiti bez jakékoliv zjistitelné priciny, a pripusti téz, ze by se cely vesmir mohl rozleteti vnivec. Tato možnost je ovsem nekonecne mala s hlediska pravdepodobnosti, nez — existuje prece, a mohla by se uskutechni v nekonecne dlouhém case. Pak by ovsem vesmir prestal prakticky jestvovati, a misto vesmiru, kosmosu, t.j. radu, byla by jen neskladna trist protonu a neutronu vzdalujících se od sebe se zavratnou rychlosti.

A nyní dejme tomu, ze materialisté mají pravdu-ze totiž není Boha, není stvoreni. Pak by ovsem musil vesmir existovati od vecnosti cili v nekonecném case. Avsak v nekonecném case musila by se uplatniti aspon jednou ona možnost, o niz jsme prave mluvili. Pak by ale vesmir « vybuchl », a prestal existovati navzdy, jelikoz v hmote o sobe není nijakého immanentního duvodu pro to, aby sama ze sebe vytvorila rad, jímž se udržuje vesmir.

« Rad », « zakony » — rikame tato slova casto, a myslime tím vseobecné fysikalni jevy, na pr. gravitaci, zakon akce a reakce, setrvacnost, chemickou valenci a afinitu, a pod. Rikame temto jevum « zakony », protoze

se stále a pravidelne opakují; než podstatě nejsou tyto zákony než pouhá pravděpodobnost, pouhý případ z téměř nekonečného množství jiných možných případů. Nemůžeme však uspokojivě vysvětliti, proč se vždy uplatňují jen ty pravděpodobnosti, kterým říkáme « přírodní zákony », a jež jsou vlastním základem soudržnosti vesmíru, a nikoliv jiné pravděpodobnosti, které by musily přivoditi nevyhnutelnou zkázu světa, v němž žijeme. Se stanoviska čisté filosofického a vědeckého je možné jen jedno vysvětlení, t.j. existence Pevňáka, neustále zasahujícího do přírodního dění a působícího, že se zdanlivý chaos v « mikrokosmu » projevuje jako pevný fyzikální řád ve světě přístupném našim smyslům (« makrokosmu »). *Neboť svět sám v sobě nemá vůbec zdůvodnění své existence a své soudržnosti.*

Není proto Tvorce, Poradatel a Ředitel světa onen « bůh » dělost, jenž prý stворil přírodu, pak do ní « kopnul » a sedl si na otoman, aby se neúčastně díval na světové dění, nýbrž je pravý Bůh, jenž stále zasahuje do světového dění a udržuje ve světě řád. Proto také netekou řeky nahoru a správně konstruovaný most drží. Neznamena to ovšem nikterak, že Prozřetelnost *musí* vždy uplatňovati jen ty fyzikální pravděpodobnosti, které my lidé nazýváme přírodními zákony. Což není na pr. dipolová vazba molekul vody výjimkou z přírodních zákonů? Nebyť ale této « výjimky », nebyť by život na naší planetě možný !

Z tohoto hlediska se nám též ujasňuje i — sit venia verbo ! — « technika » zázračných uzdravení : Všemohoucí prostě aktem své vůle uplatňuje jiné fyzikální pravděpodobnosti, než na které jsme zvyklí, a jež — cítujeme obvyklou formulaci lurdského Ustavu pro

lékarska zjstovaní — « odporuji obvyklým prírodním zákonum, jak je zname z vedecké zkušenosti. » (*)

Vyzyvame nyní marxisty, materialisty, deisty a atheisty vsech barev a odstínu, necht vysvetlí všechny uvedené skutečnosti bez Boha a působení Boží Prozřetelnosti, jenom ze samocinného pohybu vecné a nestvorené hmoty !

(*) Toto vysvětlení není ovšem vycerpávající pro pojem zázraku, jako jej formuluje theologická věda, a podává pouze jeden z možných aspektu zázraku, o nichž nám sděluje Zjevení.

Kapitola tretí :

« VSECHNO PLYNE, VSECHNO TECE »

a) *Druhá veta dialektické methody.*

Druhá základní these dialektiky praví : Všechno na světě je pohyb a změna, není nic stálého, nemenného, mění se příroda mrtvá i živá, všechno je podrobeno zákonu změny a vývoje. Mění se člověk a lidská společnost, mění se mravní a estetická kritéria, to, co kdysi bylo mravní a rozumné, je dnes přezitek a nesmysl. Nemůžeme proto mluvit o absolutní pravdě a dobru, nýbrž pouze o pravdě, jak se nám jeví v dané době, v daném prostředí a za daných okolností. Co je krásné pro nás, bude osklivé a směšné pro naši potomky, co bylo dobré pro naši předky, je špatné v naší době (26).

Dialektický materialismus se nám tedy představuje jako vrcholný výraz relativismu. Je-li první these dialektiky zdurazněním bojovného a nesmířitelného ateismu, je druhá veta svým zaměřením revolucní. Co jiného znamená zákon věčné změny v životě lidské společnosti než glorifikaci revolučních změn, střídání společenských forem, věčný tok myšlenek a ideálů ? Revoluční podstata dialektiky popírá také absolutní kritéria mravnosti a pravdy. Je proto velký rozdíl mezi marxismem a kantovskou filosofií. Kant nepopírá existenci

(26) Srv. HERACLITES TEMNÝ (zemřel v V. st. př. Kr.) — *Panta rei* — « všechno teče, všechno se mění »; Ferdinand LASSALLE : *Die Philosophie Heraclits des Dunkeln*, Berlin, 1858; V. J. LENIN : *Filosofické sesity*, op cit.; STALIN : *O dialektickém atd.*, op. cit.

absolutni pravdy, avsak tvrdi, ze my ji nemuzeme poznat (27). Marxismus vsak uci, ze absolutni pravdy vubec neni.

Kazda these marxistické filosofie ma dva hroty : jeden zamereny filosoficky, druhy obraceny k praktickym potrebam socialistické revoluce. A je jiz v samé povaze marxismu, ze oba tyto hroty namnoze splyvaji v jeden a ze misto logické argumentace operuji marxisté dukazy vice méne « praktickymi ». Na pr., kdyz marxistovi poukazete treba na to, ze moderni fysikalni veda je skepticka vuci theorii o vecnosti a nekonecnosti vesmiru, odpovi na to marxisticky filosof ve sta pripadech ze sta, ze takovéto tvrzeni je reakci a je namireno proti potrebam socialistického statu, a tudiz nevedecké. Z tohoto duvodu obdrzi Stalinovu cenu pouze ti sovitsti ucenci a umelci, kteri obhajuji these, jez jsou tak neb onak spjaty s potrebami vladnouci vrstvy. Neni-li totis absolutni pravdy a je pouze pravda relativni, potom neni ani pravdy ve vede, nybrz pravda je jen to, co slouzi a napomaha upevneni « proletarské diktatury ».

Od tohoto tvrzeni k naprostému myslenkovému anarchismu je pouze krucék. Vsak také v druhé polovine minulého století, kdyz do Ruska zacinaly pronikat marxistické ideje, ubiralo se tam mysleni cestami nejpodivnejsimi, zejména u t.zv. nihilistu (28). Krome marxismu pusobily na zrod a vyvoj nihilismu téz ideje M. Bakunina, Maxa Stirnera, Friedricha Nietzscheho (29).

(27) Immanuel KANT : « Kritik der reinen Vernunft », I. vyd. 1781.

(28) Ivan S. TURGENEV : « Otcí i děti » (rus. vyd.).

(29) Mich. BAKUNIN : « Gosudarstvennost i anarchija », francouzsky v « Œuvres », Paris, 1895-1913; Max STIRNER (pravým jménem Kasper Schmitt) : « Der Einzige und sein Eigentum », Leipzig, 1845; Friedrich Wilhelm NIETSCHE :

Nihilisté vychazeli z ateizmu a neexistence absolutnich meritek pro pravdu a dobro. Podle nich je kazdy clovek tvurce své vlastní pravdy a mravnosti, z cehoz pak vyplvalo popirani autority, spolecnosti, statu, zakonu, soudu a pod. « Vsechno je dovoleno » — tvrdili nihilisté, vrazda, loupez, nasili. Genialni spisovatel F. M. Dostojevsky vylicil s apokalyptickou mohutnosti satanské dilo ruskych nihilistu, techto predchudcu bolsevismu, a ukazal plasticity, kam az zavede cloveka zrudna myslenska (30).

Mravni a vedecky relativismus Marxovy dialektiky se zachranuje pred naprostym zvrhnutim v nihilismus pouze tim, ze popira vnitřni samostatnost cloveka. Marxismus priznava cloveku schopnost tvoriti materialni i duchovni hodnoty pouze v kolektivu. Marxisticky clovek neni clovekem krestanskym, jenž ma nesmrtelnou dusi a své osobni poslani, nybrz je to bezejmenná složka spolecnosti, z niz vysel a v niz pusobi. Nema proto « kazdy svou pravdu », avsak svou relativni pravdu ma kazda vyrobní trida. Je tedy pravda buržoasni a pravda proletarska, veda mestacka a veda socialisticka, mestacka a socialisticka mravnost, hudba, divadlo, balet, poesie a snad i filatelie.

Ona famosni « druha veta » dialektiky je téz bezpecny nastroj pri provadeni partajnich cistek. « Vsechno se meni, vsechno tece ». Dnes jsi treba dvojnásobny « hrdina sovětského Svazu », zaslouzily stachanovec a nositel Leninova radu. Avsak již zitra nebo jeste dnes vecer muzes byti obvinen ze sabotaze petiletky, ze styku s agenty angloamerickych imperialistu a z vojenské zrady,

« Also sprach Zarathustra », Sämtliche Werke, Leipzig, 1895-1901; Petr KROPOTKINE : « L'anarchie, sa philosophie, son idéal », Paris 1904.

(30) F. M. DOSTOJEVSKY : « Besové ».

trebas ve valce jsi ztratil obe ruce a nohy. Spisovatel Maxim Gorkij prokazal Sovetum neocenitelné služby, avsak ani jeho tesné prateľstvi s Leninem a proletarsky puvod nezachranily ho pred nasilnou smrťou — Gorkij byl, jak známé, otraven na Stalinuv rozkaz. A co Trockij, Bucharin, Rykov, Kamenev, Kostov, Dimitrov, Slansky, Beria ? 23. srpna 1939 uzavrel Stalin pakt s Hitlerem, a vsechny sovětské časopisy dostaly prikaz nadavati na Zapad a chvaliti Hitlera; komunisté u nas vydávali letaky kde se mluvilo o « bratrském německém delníkovi, oblečeném do vojenské uniformy » (31). Komunisté francouzsti a britsti otevřene sabotovali vojenské usilí svých vlád. Pak přišel 22. červen 1941, a druhá věta dialektiky se ukázala v plném lesku : sovětské časopisy dostaly prikaz nadavati na Hitlera a chvaliti západní demokracie, komunisté se pak razem přeměnili v nejhorlivejší vlastence Nejvzornější myšlenkový kotrmelec předvedl sám « nejgenialnější otec národu », J. V. Stalin. 6. listopadu 1941 prohlásil toto : « Aby skryli svou reakční podstatu, nadávají hitlerovci Angloamericanum plutokratu. Avšak v Anglii a USA existují základní demokratické svobody, jsou tam svobodné odborové organizace, dělnické strany, parlament atd., kdežto v hilerovském Německu jsou tyto instituce zničeny ! » (32)

Oběti druhé věty dialektické metody se muze státi kterýkoliv komunista i nekomunist, beze zretele k dosavadnímu postavení nebo zásluhám. Marxleniský princip věcného dení záleží jen ve změně, změna je jediná

(31) Dr. E. BENES : « Šest let v. exilu », Praha.

(32) J. STALIN : « O velikoj otečestvennoj vojne sovětskogo sojuza », str. 26, Ogiz, Gospolitizdat, 1946, Moskvu. Tato kniha byla ještě za Stalinova života stázena z prodeje a ze všech knihoven ve SSSR a v satelitních státech.

realita, ktorou marxizmus uznava, podstata veci pro marxizmus neexistuje. « Skutecnost je proces », tuto vetu vyslovil jiz spolecny otec marxizmu a fasizmu Hegel (33). Kdyz se proto nektery, v nemilost upadnuvsi komunista dovolava svych byvalych zasluh, slysi v odpoved, ze je to demagogie, ze jeho zasluhy, to je neco davno pryč, a ze patrne jiz « tenkrate » pracoval pro komunizmus jen na oko, aby zamaskoval svou reakcni podstatu a « protirevolucni tvar ». Ti, kdoz kolaboruji s komunizmem v jakékoliv forme, jsou nevyhnutelne odsouzeni k tomu, ze budou jednoho dne hledati utociste v uteku do ciziny, aby nebyli postaveni pred soud pro « sabotaz » a « kontra-revolucnost ». Jen politicti naivkové mohli vazne uveriti komunistickym slibum, ze ze spokoji se socialisaci podniku od 500 zamestnancu a obchodnich bank a ze jiz nebudou usilovati o dalsi socialisaci — protoze si ve své bohorovné nadutosti nedali ani praci, aby se seznámili se zakladnimi pouckami marxleninské doktriny, a protoze spatrovali v komunizmu jen jakysi « stupen demokracie »!

b) *Socialismus a kultura*

To, co nejvice charakterisuje cloveka, je jeho vylucné postaveni v prirode. I ptaci staveji sva hnízda a bobri vodni prehrady. Avsak jen u cloveka muzeme mluvit o bytové kulture. Clovek je ovsem podroben prirodnim zakonum, jeho jatra vyrábějí zluč podobne jako nizsi organismy, jeho zazivaci zlazy vymesuji pepsin a tripsin, presto ale clovek nepatri cele do prirody, nybrz ji presahuje. Od první chvíle si lidé vytvářeli přibytky podle predem stanoveného planu, ozdobovali je kresbami, rozlišovali mezi mravním dobrem a mravním zlem, mezi

(33) Kuno FISCHER : « Hegel », 2 svazky, 1909 - 11.

pravem a bezpravim, mezi krasou a osklivosti — jinými slovy, žili v ovzduší určité kultury.

Videli jsme, že marxismus neuznává všeobecnou platnost duchovních hodnot, a že rozlišuje mezi pravdou « buržoasní » a pravdou « proletářskou ». V Sovetském svazu a ve státech satelitních, jakož i v socialistické části emigrace, slyšime stále volání po jakési « socialistické kultuře ». Co je to, ta socialistická kultura, autoři těchto volání nevysvětlují konkrétně, a spokojují se obvykle s verbalistickou prutřzí mlhavých hesel nemajících vůbec žádného smyslu. Socialistická kultura má pry být jakýmsi opakem dosavadní kultury měšťacké, má pry být realistickou na rozdíl od buržoasního formalismu, a má pry tvořit s lidem, skrze lid a pro lid. Co je tedy socialistická kultura ?

Kulturou nazýváme souhrn duchovních a materiálních hodnot, které vytvořili a pro sebe uzpůsobili lidé jakožto bytosti zaujímající vylučné postavení v přírodě. Do kultury proto patří nejen literatura, divadlo a krásná umění, nýbrž také letadlo, soustruh a koupelna v bytě. V Sovětech byl před několika lety uspořádán « týden kultury » — obyvatelé byli vyzváni, aby kupovali hodně mydla. Není sporu, také používání mydla patří do kulturního okruhu lidských zájmů. Jenomže sovětská « kulturníci » zapomněli, že množstvím použitého mydla je pouze symptom určité kulturní úrovně, nikoliv její příčina. Jeden sovětský diplomat v USA se dokonce vyjádřil pohrdavě o americké kulturní úrovni, neboť ve SSSR jsou odvodňovací komory na všech velkých nadržích, kdežto v celé Americe on nespátl ani jednu. Meritka pro kulturu mohou tedy být, jak je z toho vidět, různé.

Je-li kultura integrálem duchovních a materiálních hodnot lidstva, pak je kultura socialistická souhrnem

hodnot organicky spjatych se socialismem. Pro ujasneni vychozich stanovisek je nutno definovati socialismus.

Predevsim je to monopolni vlastnictvi statu nad veskerými vyrobními prostredky. V socialismu smi podnikat a vyrabet jen stat; ten predem stanoví, co, kde jak a kolik se bude vyrabet. V zajmu uspesného chodu výroby musi stat téz predem urcit, kdo a kam pujde pracovat, druh prace, pracovni dobu a mzdu. Stat musi v socialismu miti ucinnou moznost, zasahovati autoritativne do vsech oboru výroby a povolani. Kdyby byl zustal nektery obor výroby a lidské prace mimo kontrolu statu, nemohl by pak byti uspesne splnen predem stanoveny vyrobní plan. Nemuze proto byti socialismus jen castecny, neco se zestatni, a ostatni se ponecha soukromé iniciative. Je proto uplna socialisace programovym cilem vsech socialistu v celém svete. A je ovsem na bile dni, ze totalni socialisace výroby a narodni prace si nezbytné vyzaduje velky ridici a kontrolni aparát statnich uredniku a dozorců.

Nyni víme, co je to socialismus. Co je pak socialistická kultura ? Odpovidame :

Socialistická kultura je takovy souhrn duchovnich a materialnich hodnot, ktery slouzi a napomaha politickému usili, jehož cilem je monopolni rizeni narodni výroby a prace statnimi dozorcí.

Socialistická kultura, to je zpracovani cloveka v ten smysl, aby zatouzil po socialistické forme spolecnosti, aby zil, myslel a jednal vzdy v souhlase se zajmy socialistického statu, a aby v techto zajmech spatroval nejvyssi hodnotu ve stupnici lidskych hodnot. Se stanoviska socialistické kultury maji osobni zajmy cloveka vyznam a smysl jen tolik a jen natolik, pokud upevnuji vladu politického a dozorcího aparátu ridícího výrobu a práci v socialistickém state. Je tedy láska ke Strane a k socia-

lismu duchovne hodnotnesjsi a vyssi nez na pr. laska k rodicum, manzelovi a detem. Proto také v Sovetech postavili pomník komsomolci Pavlovi Morozovovi, jenž udal vlastního otce pro « kontrarevolucni smysleni ». Pavel Morozov, to je skutecny hrdina socialistické kultury a socialistického realismu ! Proto také Sovetsky svaz a staty za zeleznou oponou jsou zaplavovany divadelnimi a filmovými braky, a la « Ruska otazka », « Profesor Polezajev », « Clenka vlady », « Vyvstanou novi bojovnici », temito nesmrtelnými pomníky socialistické nekulturnosti a znetvoreného umeni. V r. 1948 obdržel jakysi soudruh Pavlenko Stalinovu cenu za roman « Stesti ». Hrdina romanu, plukovník Voropajev, ztratil ve valce obe nohy a vraci se domu. Je k tomu jeste stizen tuberkulosou. Po navratu se shledava se synkem, který je také tuberkulosni. Plukovník Voropajev se seznamuje s puvabnou divkou Helenou Jurinovou. To je thema, z nehoz soudruh Pavlenko mistrovsky vytezil vsechno pro slavu « socialistického realismu !

Jen at si ctenar nepomysli, ze se snad plukovník Voropajev venoval svému nemocnému synkovi a treba i sobe samému. Nebo ze si krasna Helena rekla — mam rada valecného hrdinu Voropajeva a budu mu sluncem jeho zivota, nebo neco takového. I kdepak ! To neznate socialisticky realismus !

Krasna Helena rika Voropajevovi toto : « Ja sobe nepatrim, soudruhu Voropajeve, a nemohu tedy ani patrit vam. Jsem podrobena vyssi moci, nez je touha po lasce a rodine. Vzdyt jsem nacelnici udernické brigady, kde bojuji na hospodarské fronte, jako jste vy bojoval na fronte valecné ! » A z tohoto duvodu odmíta soudruzka Helena namluvy soudruha Voropajeva. Nas hrdina se pak zachoval vpravde socialisticky a realisticky. Helencina slova vyvolala v jeho nitru mocné pohnuti. Voropajev

razem pochopil, ze ani jeho pravé stesti neni v lasce k zene a rodine a ze nan ceka prevzsneseny ukol, aby siril a uskutecnoval velké myslenky Lenina a Stalina. Voropajev tedy kasle na své milostné touhy, kasle dokonce na svého kaslajiciho synka, a odchazi na vesnici, kde nadsene propaguje zvyseni kolchoznych dodavek. A v této praci pro socialistickou vlast a velkého Stalina nachazi beznohy a tuberkulosni plukovník Voropajev své skutecné stesti. Vynalezce pak onoho socialistickorealistickeho stesti soudruh Pavlenko obdrzel za tuto zptvoreninu — nejvyšši literarni cenu !

Vsechna kulturni tvorba, která neslouzi uskutecneni a upevneni socialistického radu, je prohlasovana v Sovetech za « mestacky formalismus », a to nejen literatura, nybrz také i hudba. Hraji-li tam jeste Mozarta a Beethovena, tak jen z duvodu « historickych », aby poukazali na « hudebni odezvy tridniho boje mezi mestanstvem a odumirajicim feudalismem, jakoz i rostouciho tridniho uvedomeni proletariatu na zacatku minulého století » (34). Kdyz se vsak Prokofjev a Sostakovic pokusili o skladbu v prísne sonatové forme, byli ihned Politbyrem napomenuti a verejne pokarani. Sonatova forma hudebni skladby je totiz samocinnym rozvinutim hudebnich myslenek, rozvinutim ciste vnitřnim a nezavislym na nějakém predem pripraveném textu. Je to idealni hudebni forma, která vyplyva z vnitřnich zakonu hudebni struktury a symetrie; její obsah tlumoci niterné prozivani skladatelova, jenž se ovsem pramalo stara o socialisticky realismus a tridni boj. V ocích socialistickych kulturniku je proto sonatova forma, jako i fuga nebo forma rondova, « formalismem » a « burzoasnim zpatecnictvim ». V tomto

(34) Zdenek NEJEDLY v Tvorbe, 1948.

nazoru na hudbu tkvi také príčina známé nenavisti senilního chudaka Zdenka Nejedlého ke genialnímu skladateli Antonínu Dvořákovi, jenž napsal několik symfonií a kvartet v přísné formě, aniž byl soudruha Nejedlého dříve požádal o povolení. A je též sdostatek známo, jak hnusnou kampan vedli a stále vedou socialističtí realisté a prostitutí umění druhu Ocádlíkova proti umelcům zasvětivším se interpretaci Dvořákova díla.

Socialistický realismus pevně drží ve své mrtvici ruce také vědu, biologii, fyziku, chemii, astronomii, jazykozpyt, dějepis, filosofii. Kultura, myšlenka, věda, všechno živé a duchovní je v zemích socialistického realismu zhanobeno a zprzněno, všechno tam musí sloužit jen upevnění moci státních dozorců řídicích lidské osudy nestastných obyvatelů socialistického ráje.

Než — socialističtí spisovatelé a vědci měli by přece možnost ukázat svému národu i celému světu socialistickou realitu a její pravou tvář. Mohli by povědět o milionech lidských životů, jichž si vyžádalo tzv. dobrovolné zřizování kolchozů na Stalínův rozkaz. Měli by povědět o hrůzném osudu 300.000 bezprizorných dětí, jež zahynuly hladem a vyčerpáním v sovětských koncentracích, kam byly dány « na převychovu », a o hladu z r. 1933 na Ukrajině, kdy miliony lidí pojídaly kůru stromů a umíraly jako mouchy uplavici a pod kulkami čekistů, kteří s revolvery v ruce vytloukali z vesniců poslední pytel obilí. Proč mlčí socialističtí realisté o tom, že celé socialistické hospodářství v Sovětech a v satelitních státech spočívá na práci milionů otroků, kteří dodávají základní suroviny, stavějí železnice, silnice a mosty, těží zlato a dolují uhlí ? A co říci o našich « socialistických realistech », o Drdách, Mrkvíčkách a Nezvalích, kteří zaprodali socialistickým otrokům své svědomí a cest a i tu malou špetku božské jiskry umění, která jim byla dopřána ? Proč nelíci ve

svych socialistickorealistických dilech opravdovou realitu hruz ceskoslovenských koncentráku, jachymovských uranových dolu a ruzynských muciren ?

Neni a nikdy nebude socialistické kultury. Avsak je a bude socialisticka nekulturnost. Nebot neni kultury bez svobody; avsak svoboda je mrtva tam, kde jsou lidské zivoty totalne rizeny statnimi dozorci od kolébky az do smrti. A kdo vedome napomaha budovati socialisticky stat, je nepritelem a hrobarem lidské kultury.

c) Tichy nemecky profesor

Atomova puma, která v srpnu 1945 vybuchla nad Hirosimou, znicila na 200.000 lidských zivotu. Moderni vodikova bomba muze ve zlomky vteriny zniciti milionové velkomesto. Existuje vsak jeste mohutnejsi zbran, která dovede zniciti celé generace lidstva-filosofie.

Prumerny obcan poklada filosofii za neco velmi nepraktického, a v nejlepsim pripade se na ni diva jako na neskodné mozkové cviceni, podobné lusteni krizovek nebo hre v sachy. Zrod nové myslenky zajima lidi mnohem méne nez politika nebo vysledky nedelnich fotbalovych zapasu. Tak uplne nepozorovane pro lidstvo zrodila se pred stopadesati lety v hlave jednoho tichého a skromného nemeckého profesora myslenkova soustava, která bloudila svetem nekolik desetiletí, nez se ji ujal Karel Marx, jenz dale rozvinul a zkonkretisoval nauku svého ucitele. A za sto let po smrti onoho tichého nemeckého profesora uchopili se jeho myslenky Hitler a Mussolini, kazdy svym zpusobem. Kolik milionu lidi zahynulo v nejkrvavejsi revoluci v dejinach lidstva, revoluci z r. 1917 v Rusku ? Kolik milionu lidi zahynulo na valecném bojisti, v koncentracích a v plynovych komorach ? Ve sklepeních NKVD, ve Vorkute, Kolyme, v hruzach

obcanské valky ? Kolik jich jeste zahyne v blizici se treti svetové valce ?

Tichy nemecky filosof, jehož myslenky otrasly svetem a nyní ohrozuji samy koreny krestanské civilisace, se jmenoval Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Narodil se r. 1770 ve Stuttgarte a zemrel r. 1831, kdyz Karlu Marxovi bylo 13 let.

d) *Hegelovo uceni o state* (35)

Podle Hegela nelze se divat na stat jako na spolecnost jedincu a rodin. Pro Hegela je stat jakymsi mystickym « vseobecnym duchem », který ma svou realnou a samostatnou existenci. Je to skutecna bytost vyssiho radu, která se nesklada z lidských jedincu, nybrz je v sobe obsahuje a nosi. Stat je samoucelem; je to uskutečneni a projev « vseobecného ducha ». Je absolutním cílem, pro nějz jsou jednotlivci pouze cílem relativním. Jako v živém organismu je každá bunka a každý organ relativním cílem a zároveň prostředkem, tak je tomu téz ve state, který je nutno chápati jako organismus, nikoliv jako organizaci samoucelných jedincu. Stat nevznika z jednotlivcu, a proto není jeho ukolem, aby jedinci sloužil a zabezpečoval mu jeho blaho a zájmy. Naopak, stat ma neomezené právo predepsat jedinci všechny, i nejvyšší obeti, a to kdykoliv a jakkoliv, a ma téz neomezeny nárok na celého cloveka.

Pramenem života statního organismu je « národní duch », národní organismus, bohaté rozčleneny a v jednote

(35) G. W. F. HEGEL : « Phänomenologie des Geistes », 1806; G. GIESE : « Hegels Staatsidee », 1926; J. PLENKE : « Hegel und die Weltgeschichte », 1931; K. FISCHER : « Hegel », op. cit.; Othmar SPANN : « Der wahre Staat », Wien; S. GHELFAND : « Nekolik poznamek o fasismu », Rozpravy, 1936, Praha.

ziji. Statni moc je uskutečnena « statni vule », ale nikoliv jako vule všech občanů nebo většiny občanů, myslí jako « všeobecná vule », vule « všeobecného ducha ».

Právo a morálka existují jenom ve státě a skrze stát, který je absolutním projevem rozumu, objektivní skutečnosti všeobecného ducha, nejvyšším kritériem duchovních a mravních hodnot. *Stát je proto bohem*. Bůh se jeví viditelně jako stát, v němž se realizuje jako život duchovního organismu. Hegelův « bůh » není křesťanský Bůh, osobní, věčný, neměnný a nejvyšší dokonale. Hegelův bůh (« Ideje », « Absolutní duch ») není dokonale, nýbrž se stále vyvíjí k dokonalosti, a sám sebe teprve poznává ve vývoji, když se objevuje člověk. Stát je dokonale uskutečnění sebepoznávání Ducha, je to vtělena božská myšlenka. Člověk čerpá všechny duchovní hodnoty jenom ve státě jako nejvyšší duchové skutečnosti, a může dospět k dokonalé svobodě pouze tehdy když všechno činí v souladu s « všeobecnou vůlí ». Statní suverénita a moc nemá zdroj « lid », tuto neformální masu jedinců, nýbrž « národ », jako rozčleněný živý organismus. Proto též parlament nemá být zastoupením lidu, nýbrž musí představovat celý národ v jeho rozčlenění, cíl má to být stavovský sněm.

Každý jednotlivý stát je organizovaný národní duch. Vzhledem k rozdílu « národních duchů » dochází k rozporům a k válkám. Válka je přirozenou nezbytností rozumného rádu. Je správné a rozumné, když státy valčí mezi sebou. Ideál věčného míru odporuje rozumné skutečnosti. Život jedinců může být zdravým a mravním jen tehdy, když statní moc občas vytrhne své občany ze zbláhlosti všedního života a dá jim možnost uskutečnit mravní hodnoty ve válce pro zájem státu.

O poměru mezi církví a státem učil Hegel, že stát nesmí dovolit církvi, aby se stala státem ve státě. Stát

nesmi trpeti vedle sebe nezávislou církev. Církev musí být podřízena státu, protože nezávislost církve znamená snížení absolutní hodnoty státu a odvrácení vůle jednotlivcu od souhlasu s «všeobecnou vůlí», čímž nezávislá církev podstatně ohrožuje svobodu občanů. — To jsou v hlavních rysech základy Hegelova učení o státě.

c) *Hegelův stát v marxistickém kožise*

Tato silná nauka se z části uskutečnila v Itálii jako stát fašisticky (36); proto z části, že se důslednému uskutečnění hegelovských idejí postavil v cestu papež Pius XI., jenž neskryvané projevoval odpor vůči fašistickým snahám o zglajchsaltování člověka (37). Avšak to, co nemohl realizovat Mussolini vzhledem k duchovnímu vlivu katolické Církve v Itálii, uskutečnil Hitler v Německu plně, ve formě nacistického Třetího říchu. V Hegelově učení o státě jsou obsaženy všechny podstatné prvky totalitních diktatur 20. století: popírání přirozeného práva jedince, zbožňování státu, boj proti nezávislosti Církve, vůdcovský princip («všeobecná vůle»), odmítnutí parlamentní demokracie atd. Marxismus je však mnohem rafinovanější než obyčejný fašismus. Tak na pr. marxisté tvrdí, že marx-leninské učení o státě nemá nic společného s Hegelem a že Marx převzal od Hegela pouze jeho dialektickou metodu, a nikoliv jeho státovedu (38). Na první pohled se může skutečně zdát, že mají pravdu. Není však radno řídit se dojmem prvního pohledu. Vždyť se také na první pohled zdá, že se slunce točí kolem země,

(36) Benito MUSSOLINI: stát v «Enciclopedia Italiana» o fašismu, sv. XIV, 1932.

(37) Papež PIUS XI.: «Non abbiamo bisogno».

(38) K. MARX: Předmluva k 2. vydání prvního svazku «Kapitalu» (první vydání 1867).

ale není to pravda. Je proto třeba aspoň v hlavních rysech poznati Marxovo učení o státě, bez čehož nelze si dobře ujasniti základy komunistické ideologie a moderního socialismu.

Hlavní apóstol marxismu Friedrich Engels takto definuje Marxův názor na stát (39) : « Stát není žádnou skutečností mravní ideje, jak tvrdil Hegel. Stát je pouze společensky vytvořen na určitém stupni vývoje, je přiznáním skutečnosti, že se společnost dostala do neresitelného konfliktu sama se sebou..., že ve společnosti vznikly nesmířitelné rozpory, protichůdné společenské třídy. A aby tyto třídy s protichůdnými hospodářskými zájmy nezničily ve svém boji samu společnost, stala se nutnou moc, jež zdanlivě stojí nad třídami, moc, která by udržovala společenské řady a zmiřovala ostrost společenských konfliktu. »

Tedy podle marxistické nauky nemohl by stát vůbec vzniknouti ani se udržeti natrvalo, kdyby neexistoval třídní boj. Jelikož však podle této dialektiky musí jednou třídu nevyhnutelně zmizeti, zmizí nevyhnutelně také stát. Engels o tom píše (40) : « Společnost, která na nových základech zorganizuje výrobu, posle celou státní masinerii tam, kam jedine patří — do musea starozitností vedle kolovratku a bronzové sekýry. »

Jaka pak bude společnost po uskutečnění přechodu politické moci do rukou « proletariátu » ? Na tuto otázku odpovídá Marx i celá jeho škola velmi podrobně (41).

(39) Friedrich ENGELS : « Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staates », 1884.

(40) Ibid.

(41) Karel MARX : « Ke kritice gothajského programu », 1875; tentýž autor : « La guerre civile en France », 1872; V. J. LENIN : « L'état et la révolution », Moskva, 1946; J. V. STALIN : « Voprosy leninizma », Moskva; tentýž : « Osnovy leninizma », Moskva.

Po vítezné socialni revoluci uchopi proletariát moc ve state, rozbije dosavadni úřednický státní aparát a nahradí jej delníky, zruší starou armádu, místo níž nastoupí ozbrojený lid a vezme do svých rukou vedení veskeré výroby. Toto období označuje Marx jako první, « socialistickou », fázi komunismu. Politickou formou socialistické společnosti bude proletarská demokracie; v ní budou potlačeni a zneskocnjeni vsichni « vykoristovatele » a « utlacovatele » pracujícího lidu. Jakmile však bude odpor kapitalistické třídy definitivně zlomen a úplně zmizí soukromé vlastnictví výrobních prostredku, pak začne stat pomalu « odumirati », jelikož už nebude nikoho utlacovati a nebude spolecenské třídy, proti níž by bylo nutno pouziti státní moci. V této první, socialistické, fázi obdrží každý pracující odmenu jen podle svého pracovního výkonu a svých pracovních zásluh.

Stat úplně « odumre » a zmizí v přirozeném vývoji k druhé, nejvyšší fázi komunismu. « Když zmizí cloveka zotrocující delba práce, píše K. Marx (42) « když zmizí rozpor mezi prací fyzickou a duševní; až přestane být práce pouze prostredkem k životu a stane se první potřebou života; až spolu s vsestranným rozvojem jedincu vzrostou též i produktivní síly a vsechny prameny spolecenského bohatství potekou proudem — pak teprve napíše společnost na svém praporu : každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb ! »

V onom « druhém stadiu » komunismu již vůbec nebude státu. Stalin ponekud opravil Marxovu thési v ten smysl, že pokud existuje nebezpečí « kapitalistického obklicení » Sovetského svazu, je nutno budovati komunismus již v rámci státu a nečekat, až « odumre » (43), ovšem jen

(42) « Kritika gothajského programu », op. cit.

(43) STALIN : « Voprosy leninizma », cit.

prozatimne, nez se celý svet stane jedním velkým Sovetským Svazem.

* * *

Když hegelovské výrazy — «všeobecný duch», «národní organismus», «všeobecná vůle» a pod. nahradíme výrazy «proletariát», «třídní zájmy» a «vůle lidu», stane se nám práva podstata Marxova učení o státě okamžitě jasnou. Marx a Engels se zuby nehty bránili Hegelovu pojetí státu a proti tomuto pojetí vykonstruovali t. zv. druhé, «vyšší» stadium komunismu, kde vůbec není státu a kde si každý vybere ze společenského skladu podle svých potřeb všechno, co hrdlo ráci, a kde nebude soudu, ani policie, ani dělby práce. Bude tedy v onom vytouženém komunistickém ráji každý pracovat, kde se mu zachce a kdy a kolik se mu zachce. Bude třeba chvíli dělati na soustruhu, pak bude přidávati zedníkům, konstruovati trysková letadla, stavět mosty, trhati zuby, a ukonci pak svůj pracovní den solem na fagot za doprovodu varhan a smíšeného sboru. Není to žádná legrace — vzdýt Lenin, analyzuje Marxův postulat «když zmizí člověka zotročující dělba práce», přímo zdurazuje, že v komunismu bude každý s to, konati jakoukoliv práci duševní i fyzickou! (44)

Tato sociologická detektivka nemůže býti ovšem brána vážně coby «vědecký socialismus», a vznikla zřejmě v zápalu boje mezi marxisty a anarchisty v sedmdesátých letech minulého století. Anarchisté tehdy zadali okamžité zrušení instituce státu na kongresu první Mezinárodní v Haagu r. 1872 (45), a vytykali marxistům, že jsou «etatisté». Marx však dokazoval, že socialistická revoluce musí nezbytně projíti stadiem státu proletářské

(44) LENIN : «L'état et la révolution», cit.

diktatury a ze instituce statu zanikne sama sebou v procesu vyvoje od socialismu ke komunistické společnosti. « Stat nelze zrusit, stat musi odumriti sam », prohlasoval Marx. Anarchisté byli tenkrat porazeni hlasy marxistu, bylo to vsak pro Marxe jen Pyrrhovo vitezstvi, neboť po haagském kongresu první Delnicka Internacionala fakticky zanikla (46). Nebudeme se tedy dlouho siriti o t. zv. druhem stadiu komunismu. Nesmirne dulezité vsak je pro nas uceni o t.zv. prvním stadiu komunistické společnosti, t.j. o socialismu. Které jsou podstatné znaky tohoto usporadani společnosti ?

Predevsim je to — zcela jako v nacismu — úplné popreni prirozeného prava cloveka. V socialistickém state nema jednotlivec nijakého naroku vuci společnosti, zato vsak socialisticka společnost muze pozadovati od jedince vsechno. Socialisticky obcan je povinen pracovati podle volného uvazeni « zastupcu proletariatu » — « vseobecna vule » u Hegela —, je povinen vsechno obetovati pro zajmy socialistické vystavby (« souhlas s vseobecnou vuli »), dale socialisticky stat si osobuje pravo, podriditi si Cirkev a kontrolovati vsechny duchovni hodnoty, jelikoz musi zabijeti lidského ducha, aby sam mohl existovati. Socialisticky stat, s jeho tabory otrocké prace a zotročením cloveka, je dokonalým uskutečnením Hegelovy statni filosofie, mnohem dokonalejsim, nez byly staty Musso liniho a Hitlera !

(45) « Enciclopedia cattolica », stat « Internazionale », svaz. VII., 1951, Città del Vaticano; K. LIMANOVSKY : « Socialni dejiny XIX. století », II. sv., Praha.

(46) II. Internacionala se ustavila r. 1889, sest let po smrti Marxove, a zanikla r. 1914, jakmile zaznel první vystrel v. první svetové valce.

f) *Dva synové jednoho otce*

V jednom fantastickém romane lici autor osudy několika ucencu, jimz se podarilo dostat se na Mesic, kde zili nejakou dobu ve spolecnosti selenitu (obyvatelu naseho satelita) :

O kazdeho selenita se spolecnost svedomite stara od kolébky az do smrti. Vsechnu praci ridi a vsechny vyrobní prostredky spravuji statni urednici. Rozmnozovani je prisne resgulovano. Vychova deti je monopolne provadena statem. Zvlastni komise urcuje, kam ma patriti kazdy novenarozeny obcan, a pedagogicti odbornici zpracovavaji dite tak, ze je schopno sice jen jedné prace, ale zato v dokonalé mire. Dokonce i pocity, emoce a zaliby jsou u deti vypesteny tak, aby nikdy nepocitily nespokojenost nebo nezatouzily po necem novém. I o duchovni zazitky je skvele postarano. Na pr. matematikové jsou plni nejcastisi a nejkrasnejsi radosti, kdyz se jim podari rozlustriti nejaky obtizny problém; podobne i jini selenité. Zivotnim cilem kazdeho selenita je, aby mu po jeho smrti postavili nahrobni kamen s napisem — Tento obcan splnil svuj zivotni pracovni ukol na 150 %. Jelikoz vsechnu hrubou praci konaji stroje, stava se nezridka, ze nekdy neni sdostatek prace pro vsechny. Pak se cast obyvательства uspi na tak dlouho, az bude spicich zase treba. V tomto state nejsou vezeni a policisté, protoze vsichni jsou vychovani k naproste poslusnosti a ucte vuci uradum.

Idealni, dokonalý socialisticky stat ! Ano, to je pravý socialismus. Muze ovsem nekdo namitat, ze je to pouhy vymysl. a kdesi cosi. Ovsem; avsak jiz obycejny zdravý rozum a kazdodenni zkusenost nam pravi, ze kdyz vsechny starosti o vyrobu hospodarskych statku a sluzeb a jejich distribuci, o urceni a rizeni povolani, stupne zamestna-

nosti, vzdelani, zabavy, sport, umeni, zkratka vsechen lidsky zivot sverime monopolne vladnouci vrstve statnich dozorců, pak se z toho nemuze vyvinouti nic jiného, nez prave onen idealni socialisticky stat na Mesici !

Najdou se snad dokonce i takovi nadsenci, kteri by byli ochotni ziti v oné socialistické spolecnosti (« vzdyt se tam maji vsichni dobre »). Ostatne — se stanoviska materialistického a bezvereckého neni ani mozno neco namitati proti tomuto spolecenskému radu. Neni-li Boha a nesmrtelné duse, pak neni clovek nez slozita chemicka sloucenina, nic vice, a nema pak ovsem ani svobodnou vuli — co potom zalezi na tom, zdali je clovek utopen v kolektivu a ze misto vychovy svobodnych lidi stat pestuje racionalni chov socialistickych otroku ?

Se stanoviska materialistického muze ovsem i socialisticky stat byti idealem spolecnosti. Ne vsak se stanoviska krestanského. Krestanska nauka se nikdy nesmiri s nazorem, ze se clovek narodil proto, aby otrocil socialistickému statu, a aby slouzil jen za podstavec a hnojivo pro zdar vyrobnych petiletek. Nacisticky rajch byl uskutenčením hegelovské totality na podklade mystického idealismu, kdeztó socialistické rezimy ve SSSR i v satelitních zemích, jsou uskutenčením hegelovské totality na zaklade materialismu. Nacismus a marxismus nejsou nez lic a rub jedné a téze medaile — statni filosofie Georga Wilhema Friedricha Hegela. Jsou to rodni bratri zplozeni jedním otcem.

g) Marxisticky clovek.

Podle ujisteni marxleninské nauky bude « druhé stadium » komunismu uskutenčeno, az « potekou prameny spolecenského bohatstvi širokym proudem », a az budou lidé prevychovani od gruntu v období socialistického

« prvého stadia ». Marx byl značne opatrný ve stanovení aspon približné doby potrebné od uchopení moci ve state « vítezny m proletariatem » az k prichodu « druhé faze ». Ani dnesni vudcové socialistického Ruska neproprokují dobu prichodu stastného komunistického *statu* — jak znamo, Stalin prohlasil za neplatné marxleninské dogma o « odumirani statu » (47) pouze tvrdí, ze s kazdou uspesnou petiletkou vykonava SSSR « obrovsky krok ku predu », v ustrety komunistickému raji.

Nicméně kompartaj si vyzaduje již nyní od svých prislusniku, aby obetovali vsechny své osobni a rodinné zajmy Strane, socialismu a budovani petiletkovy m mostu k « druhému stadiu ». Organisovany kompartajnik musi vykazovati vsechny znamky budoucí odrudy dvounohy m vzprimeny m živocichu, kteri mají zalidniti zemekouli ve smyslu druhé vety dialektiky, a tak vlastne preskociti celou dobu marxleninského vyvoje od socialismu ke komunismu. Komunista musí byti predevsim bojovny m atheistou, jezto naboženství mírní nenavist proletariatu vůči kapitalismu a oslabuje revolucni élan delnické třídy. (48) Pro cloveka marxistického neexistuje problém osobního zdokonalení, ponevadz v perspektive marxismu clovek existuje pouze jako funkce socialního procesu. Stredem vseho života je kolektiv, a nikoliv jedinec. Jen jedno je potrebné — prichod budoucí komunistické společnosti, vsechno ostatní je jen prostredkem k tomuto cíli. Pritomnost musí byti obetovana budoucnosti. Priprava této budoucnosti muze vyzadovati treba zřízení nejhorsí diktatury, clovek muze byti snizen na uroveň výrobního zvířete potaženého lidskou kuzí — nevadí, neboť s marxistického hlediska nema clovek jiné vnitřní

(47) STALIN : « Voprosy leninizma », cit; tenty z autor : « Kratky kurs atd. », cit.

hodnoty nežli hodnotu pracovníka pro budoucí komunistický raj.

Ten, kdo se zdesením v srdci čte o taborech otrocké práce v socialistických státech a mluví s bývalými otroky, jimž se podarilo uniknouti do svobodných zemí, si musí uvědomiti, že již Karel Marx před 100 lety zdurazňoval odosobnění jedince a podřízení všech, také nejintimnějších zájmů člověka, zájmům socialistické revoluce. ⁽⁴⁹⁾ Pro Marxe je člověk pouze výrobcem a liší se od zvířete podstatně jen tím, že si sám vyrábí výrobní prostředky. ⁽⁵⁰⁾ Styk člověka s člověkem nemá pro marxismus jiného hlubšího opodstatnění a významu než společné výrobní zájmy, a rodina na pr. je ve světle marxistické doktríny jen pouhým hospodářským sdružením za výdělečným účelem. Vsa také podle marx-engels-leninské teorie instituce rodiny naprosto zanikne v budoucím « druhém stadiu » a bude nahrazena totalní promiskuitou a státní výchovou dětí od samého narození. ⁽⁵¹⁾ Život kulturní, náboženský, duchovní-vsechno to je pryč jen « odleskem » a « nastávkou » výrobních vztahů a poměrů.

Je proto pochopitelné, že každý člen Strany, který není

(48) K. MARX a F. ENGELS : « Komunistický manifest », Praha, I. vyd. Brusel, 1848; MARX : « Die heilige Familie », cit.; F. ENGELS : « Ludwig Feuerbach », cit.; tentýž : « Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft », 1848; LENIN : « Filosofické sesity », cit.; tentýž : « Materialismus a empiriokriticismus », cit.; Ugo SPIRITO : « La Filosofia del Comunismo », Firenze, 1948.

(49) MARX a ENGELS : « Komunistický manifest », cit.
(50) MARX : « Kapital 1 », Kapitola o práci, Praha, 1920, I. vyd. 1867.

(51) MARX : « Ke kritice gothajského programu », cit.; ENGELS : « Die Entwicklung des Sozialismus von der Utopie zur Wissenschaft », 1883; tentýž : « Der Ursprung der Familie », cit.

ochoten obetovati všetky své osobní, rodinné, národní a kulturní zájmy Strany a jejímu vedení, je důvodně podezřelý z « uchylkarství », z « odklonu », ze sympatií pro buržoazní formalismus, ze styku s angloamerickými imperialisty atd. Kompartajník nemá a nesmí mít jiné autority než Stranu a její vedení, jež pryč moudře připravuje příchod budoucí komunistické idylly. « Všechno teče, všechno plyne », učí druhá these dialektiky. Avšak Strana je vždy neomylná !

h) *Proces a podstata.*

Potkám na ulici pana Josefa Nováka, jehož jsem neviděl deset let. Podle druhé these dialektiky pan Josef Novák, kterého jsem právě potkal, není již oním panem Josefem Novákem, jehož jsem znal kdysi, neboť pan Josef Novák je součástí přírody, a je tedy podroben universalnímu principu věčné změny. Není to žádný zert, tak to stojí černé na bílém v učebnicích marxleninské filosofie. ⁽⁵²⁾ Bezduchost marxistické dialektiky je zde patrná již na první pohled : změnil-li se pan Josef Novák od gruntu, v souladu s « druhou větou », jak je potom možné, že jsem ho vůbec poznal? Zůstalo tedy v panu Novákovi něco, co se nezmenilo, něco stálého a podstatného, čím se tento Josef Novák liší od tisíců jiných Nováků a od milionů jiných lidských bytostí !

Dále. Pan Josef Novák je člověk, tedy myslí, mluví, jedna odpověď. Podstatným znakem pana Nováka není ani tolik jeho vnější podoba, jako jeho vnitřní já, jež je nepřetržitě a souvisle a doprovází každého člověka po celý život. Toto *ja* je každým jedincem prožíváno a pocítováno jako nejvzácnější osobní poklad a tvoří individualní

⁽⁵²⁾ HRUBÝ a VLK : « Základy marxistického myšlení », cit.; LENIN : Filosofické sesity, cit.

znak, osobnost, vnitrni jednolitost každé lidské bytosti. Niceho se clovek tak neobava jako ztraty této vnitrni jednolitosti (na pr. v dusledku dusevni poruchy zvané schizofrenie neboli rozdvojeni osobnosti). Jelikoz vsak pro marxismus je duch pouze vyssim stupnem vyvoje hmoty, patri tedy také dusevni zivot do radu materialniho, musi proto pro ducha platiti tentyz zakon vecné zmeny. Jak ale potom vysvetli marxisté stalou nepretrzitost naseho vedomi?

Proc tolik trva dialektika na principu vecné zmeny? — Kazda these marxistické filosofie ma predevsim prakticky vyznam pro potreby propagandy. Druha veta dialektického materialismu a priori vylucuje Boha, protoze je nemenny. Dale zduraznuje teoretickou moznost zakladni zmeny lidské prirozenosti. V pojeti marxismu je clovek jeste neustalenou formou byti a lidska prirozenost se muze meniti a byti pozmenovana. Marxismus usiluje o socialisaci vseh vyrobnich prostredku, avsak zkusenost ukazuje, ze socialisovana vyroba narazi vsude bez vyjimky na neuspech — pro prirozeny odpor lidi. Marxismus priznava tento odpor, ba priznava, ze se lidska natura brani kolektivismu a socialismu, jezto je egocentricka. Nicméne marxismus ujistuje, ze dnesni prirozenost lidi neni duvodem proti socialismu, jelikoz socialisticka vychova pry muze premeniti cloveka od zakladu. Budouci generace budou pry pokladati socialisticky stat za jedine prirozenou formu lidského spoluziti. Marxismus tedy popira vsechny podstatné, nemenné znaky lidské prirozenosti. Lidé vseh dob maji pry jenom jeden spolecny znak : clovek si sam vyrabi vyrobní prostredky. Vsechno ostatni : mysleni, sklony, touha po rodine, vrozena laska k sobe, touha po osobnim stesti-vsechno to se da podle marxismu predelati a pozmeniti. Egocentrismus se pry premeni v pocit naprostého splynuti s kolektivem, touha po osobnim stesti bude vystri-

dana vasnivou oddanosti zajmum kolektivní výroby a lidé se budou zeniti a vdavati nikoliv z lasky, nybrz jen proto, aby pomahali jeden druhému splniti predepsané pracovní normy aspon na $121^{3/17} \%$!

« Vsechno plyne, vsechno tece » — tato slova jsou vcelku pravdiva. « Prach jsi a v prach se obratis » — Co jiného znamená tato krestanska poucka nez pomijivost a nestalost hmotného sveta ? Krestanska filosofie vzdy ucila, ze se svet stale pozmenuje, protoze je nedokonalý, a ze jenom Buh je nemenny, protoze je nejvys dokonaly. Nez mezi krestanstvim a marxismem je nepreklenutelný rozdíl v pojimani zasadního smyslu zmeny a nepretrzi-tého toku udalosti. Marxismus vidi jen zmenu, unika mu vsak podstata. Je to stejné, jako kdyz nekdo treba při pohledu na ementalský syr vidi jen a jen diry a popira existenci syru. Avsak prave podstata veci je to, co cini kosmos kosmem, t.j. radem, a ne chaosem. Moderní fyzikalni veda prinesla o tom poznatky, jez mají nesmirný filosofický význam. Jsou to poznatky o t.zv. universalních konstantách fyzikalního sveta (53).

Vime dnes, ze hmota protonu je vzdy stejná, at už je to proton z nitra atomu hmoty nebeského telesa, nebo bunky lidského tela; podobne i hmota elektronu. Elektricky kladný náboj protonu se vzdy rovna elektrickému zápornému náboji elektronu, a je u všech protonu vzdy stejný. Kolik zmen prodelala fyzikalni hmota od okamžiku, kdy vyplula naše Zeme ze zhavé naruce sluneční ! A prece protony a elektrony, neboli základní kameny hmotné stavby, u nerostu, rostlinstva a zvířeny, jsou vzdy stejné ! Vzdy stejná je rychlost svetla, vzdy stejná je souvislost mezi délkou vlny, frekvenci a energií záření

(53) Jan MARTINOVSKÝ : Příroda velké divadlo, I. sv., cit.

(t. zv. Planckova konstanta cili « h »), jakoz i konstanta gravitačni a kosmologicka ⁽⁵⁴⁾ — docteme si o tom v každé velké ucebnici fysiky. Tyto universalni konstanty jsou pilire a zaklady vesmírové konstrukce, pevné body v nesmírném oceanu světového dení. Jak vysvetli marx-lenínska « druhá veta » jsoucnost těchto universalních konstant ?

i) « *Druhá veta* » a skutečnost

Videli jsme již, jak nesmírně důležitou ulohu příklada marxismus zákonu věčné změny v aplikaci na člověka. Avšak právě v tomto bode je marx-lenínska nauka nejslabší. Neboť přes všechny úžasné pokroky vědy a techniky, přes duchovní vývoj, jež učinil člověk od dob mladších naplavenin až do naší doby, zůstala lidská přirozenost takovou, jaká byla již za prvních lidí.

Marx a Engels venovali mnoho namahy tomu, aby dokazali, že se člověk podstatně liší od zvířete jen tím, že si sám vyrábí výrobní prostředky. Avšak, abych si sám vyrobil výrobní prostředky, musím přece nejprve mít představu o tom, co hodlám vyrobiť, musím si o tom učiniti rozvrh a plán, a onen výrobní prostředek musí býti již předem vyroben v mém duchu. Tedy, prvotní rozdíl mezi člověkem a zvířetem nezáleží v pouhém faktu, že si člověk udělá sám to, co mu v přírodě chybí, nýbrž v tom, že má schopnost uvažovati, usuzovati, hodnotiti, vypočítavati, a že svou činnost kona vědomě. Marx ostatně již několik radku poté, co stanovil svou definici člověka — zvířete vyrábějícího si výrobní prostředky, — zapomíná

(54) Prof. dr F. ZAVISKA : « Einsteinův princip relativity a nová theorie gravitační », Praha; Albert EINSTEIN : « L'éther et la théorie de la relativité » (Gauthier-Villars, 1921).

na tuto svou definici a píše o podstatném rozdílu mezi prací architekta a včely (« architekt kona svou práci vědomě, kdežto včela nebo pavouk pudově ») (55), čímž ovšem sám pohrbí svou koncepci člověka - výrobního zvířete !

Všechno, co víme o člověku z vědy historické a archeologické, ze sociologie a narodopisu, ze srovnávací anatomie a fyziologie, nezvratně dokazuje to, že vždy a za všech dob člověk věděl, že každý zjev má svou příčinu, že stejné příčiny mají stejné následky, že existuje spravedlnost a nespravedlnost, že je rozdíl mezi mravním dobrem a mravním zlem a že mravní dobro není vždy totožné s příjemným pozitivem a naopak, že existuje krása a ošklivost. Etnografická badání dosvědčují, že základní pravidla mravnosti jsou přísně dodržována i u kmene, jejichž kulturní úroveň je na úrovni doby kamenné (56). V hrobech skřenců nalézáme nádoby se zbytky jídel, což svědčí o tom, že i ti nejprimitivnější divoši věřili v posmrtný život. Kresby v jeskyni altamirské a j. dokazují, že člověk vždy toužil po krásu a snažil se krásu vytvořit uměle. Je nepochybně nesporný rozdíl mezi člověkem neolitickým a obyvatelem moderního velkoměsta; avšak, kdyby dítě neandertálského divocha chodilo do moderní školy, mohl by se něho stát třeba konstruktér tryskových letadel nebo dirigent symfonického orchestru, a nikdo by

(55) MARX : Kapital, I., kapitola o práci, cit.

(56) Jen namátkou : K. Th. PREUSS : « Lehrbuch der Völkerkunde », Stoccarda, 1937; Roald AMUNDSEN : « Severozápadní průjezd », Praha; W. SCHMIDT : « Die Stellung der Pygmäenvölker in der Entwicklung des Menschen », Stoccarda, 1910; R. H. LOWIE : « Primitive Society », London, 1921. K tomu se přidružují jednoznačná pozorování cestovatelů (Knud Rasmussen, Micklucha-Maklaj, P. Pavel Sebesta a j.).

se tomu nikterak nedivil, neboť základní mohutnosti neboli přirozenost lidská je, byla a bude u všech lidí stejná. Moderní genetika (nauka o dědičnosti) potvrzuje, že biologické vlastnosti člověka, na př. rozdělení na krevní skupiny, počet chromosomů buněčných jader, zakřivení patere do S, vzduchoprázdný prostor v kyčelním kloubu, schopnost clankované řeči atd., jsou v podstatě stále a neměnné. I dnes obdivujeme logiku Aristotelovu, statečnost Muciovu, moudrost Sokratovu, spravedlnost Aristidovu, zločin Kainův i pád Davidův jsou nám pochopitelné protože lidské. Mění se způsoby výroby a života, mění se dopravní prostředky i technika, národy a státy zanikají, pouze člověk a jeho podstata zůstávají neměnnými. Vždy toužil člověk po svobodě a vždy bude po ní toužit, i kdyby byl po celá desetiletí a staletí připoután řetězy otroctví ke káře socialistického džagernauta, jenž pod svými koly pohrbí celé generace lidstva pro chiméru budoucího komunistického ráje.

Kapitola ctvrtá :

ZIVOT A MYSLENI

a) *Třetí these dialektiky*

« Třetí these dialektické metody », to zní velmi učeně a vane z těchto slov ambiciózní suchopár. ●tce m této třetí vety je Hegel, Marx pouze uzpůsobil Hegelovo učení podle potřeb svého materialismu. Abychom usnadnili čtenářům cestu do labyrintu marxistické filosofie, uvedeme příklad :

Vezmeme obyčejnou vodu. A nyní vodu zahříváme. Teplota začne stoupat, má nyní třeba 70 stupňů Celsia, ale pořád je to voda. Nyní má již 95 stupňů, ale pořád je to voda. Teď pozor — teplota vody dostoupila 100 stupňů Celsia — voda se náhle přeměnila v páru, t.j. malá, až nepostizitelná, ale stále se nahromadující změny způsobené stoupající teplotou dostoupily ke kritickému okamžiku, kdy se tyto mnohostní (« kvantitativní ») změny razem projeví ve formě plynného skupenství neboli novou jakostí, « kvalitou ». Mnohost tedy « preskocila » v jakost, kvantita se změnila v kvalitu. A to je ten slavný zákon « třetí these dialektiky ».

Necht si laskavý čtenář nepomyslí, že si z něho děláme dobrý den. Najdete tento příklad v každé příručce marxistické filosofie (57). Najdete tam též příklad opacný-voda se nezahřívá, nýbrž ochlazuje tak dlouho, až zmrzne, což v marxistickém žargonu znamená « přechod nahromaděných malých nepřetržitých změn kvantitativních v novou

(57) ENGELS : « Dialektika přírody », cit.; STALIN : « O dialektickém atd. », cit.

kvalitu ». Mohli bychom ovšem ihned namítnouti, že když se voda přeměňuje v parou nebo v led, pak to není přece žádná nová kvalita, neboť je tu tentýž vodík a tentýž kyslík, ve stejném stálém poměru, pouze molekulární pohyb je různý, a že tedy skupenství tekuté nebo plynné jedné a téže látky není vůbec nová kvalita. Tím bychom však dokázali pouze to, že Engels a soudruzi špatně volili příklad, nic více. V přírodě existují jevy, které by víceméně mohly nadchnouti leckterého marxistického naturfilosofa k tvrzení o přechodu kvantity v kvalitu. Tak na pr. obyčejný atom vodíku má ve svém jádru jednu kladně nabitou částčku hmoty, proton, kolem něhož poletuje rychlostí několika tisíc km za vteřinu takmer nehmotná částčka nabitá zápornou elektrinou, elektron. Avšak t.zv. těžký vodík (deuterium) má kromě protonu a elektronu ještě jednu částčku hmoty bez elektrického náboje — neutron, a « zvláště těžký vodík », tritium, má dokonce dva neutrony a poziva proto velké úcty u atomických badatelů. Marxista by tu třeba řekl, že je to « dialektika přírody » a přechod kvantity v kvalitu. Jiný by to zase popíral, tvrdě, že je tu prostě různý projev mnohosti a žádná nová jakost. Jádro problému je ovšem zcela jinde.

Připusťme na chvíli, že marxismus má pravdu, a že skutečně nepřetržitě nahromadování nepatrných změn v hmotě vyvrcholí nakonec v změnu podstatnou, jako by se ona hmota razem přeměnila v něco nového, náhlým a nepředvídaným skokem. Pak by bylo možné vysvětliti vznik života na zemi bez Boha a bez aktu stvoření !

Náš zeměkoule je stará asi 3 miliardy roku, a byla ve zhavém stavu dříve, než se ochladila natolik, že se objevily oceány. Odkud se pak vzal život na zemi ?

Materialisté tvrdí, že se vyšší organismy vyvinuly z nižších. Odkud se však vzaly nižší organismy ? Na to

odpovídají materialisté, že nižší organismy povstaly vyvojem z ještě nižších organismu, a ty ze se vyvinuly z nějaké « pralátky života », t.j. oživené hmoty nemající sice žádných specialisovaných organu, ale nesmírně přizpůsobivé a schopné vsestranného vyvoje. Nu, dobře; kde se však vzala ona kouzelná pralátka života ?

A tu právě přichází na pomoc, jako *deus ex machina*, ona třetí these dialektiky ! Ze totiž pry v dobách, kdy se objevily na zemi oceany, procházela mrtvá hmota celou stupnicí kvantitativních změn, pod vlivem tehdejších a dnes neopakovatelných podmínek tepelných, tlakových, elektromagnetických a vůbec dialektickomaterialistických, až tyto nahromaděné změny « preskocily » z čista jasna v zbrusu novou kvalitu — mrtvá hmota se stala hmotou oživenou ! Nu, a pak již pry začal vyvoj oživené hmoty, nové nahromaděné změny způsobily pry vznik nových kvalit, objevily se tvory jednobuněčné i mnohobuněčné, kvetená i zvířena, lackovci a obratlovci, pak přišly opice a opicaci, z nichž se pak dalším přechodem z kvantity do kvality objevil najednou člověk. Opice začaly pry myslet, hlavně pry vlivem práce, a vyrábely si výrobní prostředky — hmota se přeměnila v ducha ! (58).

(58) ENGELS : « Podíl práce na polidštění opice », Praha. Dutklivě doporučujeme tuto biologickohumoristickou detektivku k přečtení, poněvadž nikde snad nevystupuje divoká nesmyslnost marxistické pavelky tak zřetelně, jako v této knize. Pro ty, kdo se chce důkladně obeznámit s moderními názory biologické vědy na historický vyvoj organismu, doporučujeme : H. MUCKERMANN : « Vererbung und Entwicklung », 1937; H. DRIESCH : « Philosophie des Organischen », 1928; Sv. Otec PIUS XII. : Encyklika « Humani generis », 1950, viz též komentář k této Encyklice v « Angelicum », Řím, 1950; Jan MARTINOVSKÝ : « Příroda velké divadlo », sv. II., Praha (autor četl druhý díl této knihy v kartacovém otisku koncem ledna 1948, a neví, zdali kniha byla vytistěna).

Nekteri marxisté, zejména na Západe, kde kazdy ucenecky nesmysl je ihned podroben prisné odborné kritice, uz netrvaj dnes na opicim puvodu cloveka. Darwinismus jiz vysel z mody, hlavne pro rozvoj genetiky (nauky o dedicnosti), a dnes se uz snad ani nenajde seriosni biolog, který by trval na vedecké platnosti Haeckelovych fantasii ⁽⁵⁹⁾. Vymyslili si proto theorii t. zv. spolecného puvodu opice a cloveka : kdysi pry, v dobach preddiluvialnich, mezi triasem a mladsiimi naplaveninami, objevila se jakasi nam neznama a dnes jiz neexistujici praobluda, z niz se pak po meci vyvinula opice, po preslici pak (« skokem z kvantity do kvality ») se vyvinul clovek. V Sovetském svazu se vsak tato theorie poklada za « pravicovou uchytku » a za « nepripustny ustupek reakcni klíce angloamerických valecných stvacu », a v novém vydani uvedené jiz české knihy « Zaklady marxistického mysleni » uplne vypadla zminka o theorii spolecného puvodu opice a cloveka, jiz autori knihy hlasali v prvnim vydani z r. 1945. Je pochopitelné a lidské, ze se nikomu nechce do uranovych dolu v Jaohymove nebo na Sibir, a tak marxisticti « filosofové » hlasaji dnes v Sovetech a v satelitnich statech jen « nejpokrokovější » a « nejvedectejši » Marx - Engels - Darwin - Haeckel - Lenin - Stalin - Micurinovu theorii o primem vyvoje cloveka z opice !

Problém vzniku a trvani zivota na zemi je vlastne komplexem nekolika otazek : a) Jak vznikla ozivena hmota ? b) Vznikly druhy kveteny a zvireny vyvojem z puvodni praprapraozivené hmoty ? c) Vznikl-li clovek cestou vyvoje z nizsich zivocichu ? ⁽⁶⁰⁾

(59) Ernst HAECKEL : « *Natürliche Schöpfungsgeschichte* », Berlin, 1868; tentyz : « *Welträtsel* », 1879; H. SCHMIDT : « *E. Haeckel, Leben und Werke* », Berlin, 1926.

Na první otázku, jak vznikla první oživená hmota na zemi, odpovídá moderní biologie, že podle poznatku získaných vědeckou zkušeností, může živé vzniknouti jen ze živého: *omne vivum e vivo*. Na tomto vědeckém poznatku je založeno na pr. celé moderní lékařství. Marxistická «třetí věta» s jejím «skokem z kvantity do kvality» patří do oblasti nevědeckých povídek, jež jsou v naší době pustý anachronismus a nemají větší vědecké hodnoty než na pr. tvrzení Van Helmonta (XVII. století), že myši vznikají působením slunečních paprsků na ztuhlou mouku, když je do ní zastrčen čip spinavého prádla! Na začátku tohoto století pokusil se švédský fyzik Svante Arrhenius obejítí uskali samovolného vzniku života takto: život na zemi nevznikl sám sebou ani nebyl stvoren, nýbrž byl zavlečen z mezihvězdného prostoru, kde pry od věčnosti putují zárodky života, pohaněny světelnými paprsky; jakmile se pry ony zárodky dostaly na naši planetu, vzklicily pak v příznivých pro život podmínkách, a všechno ostatní pak dokonal všemohoucí «vyvoj». Nebudeme zde rozebírat všechny etapy vědecké valky, která se odehrála kolem Arrheniovy teorie. Dnes je již tento spor ukončen. Moderní věda prostě nepřipouští možnost putování životaschopných zárodků mezihvězdným prostorem, protože vsudepřítomné kosmické záření musí nemilosrdně zničit všechno živé tam, kde se mu nekladou žádné překážky (atmosféra a pod.). Ostatně, moderní fyzikální věda odmítá také domněnku o věčnosti a nekonec-

(60) Jan BELEHRADEK: «Biologie»; F. ULEHLA: «Zamyslení nad životem», cit.; Jan MARTINOVSKÝ: «Příroda velké divadlo», I. cit.; KELLOG: «Biolog vyprávuje o životě», Praha; Erich WASMANN: «Die moderne Biologie und die Entwicklungslehre», Berlin, 1904; Hans DRIESCH: «History and theory of Vitalism», 1914; tentýž: «Leib und Seele», Leipzig, 1920.

nosti vesmíru (⁶¹). Musí se tedy problémem vzniku života na zemi rozřešit jen v rámci naší planety. Země byla ve stavu zhavých plynů po dobu stamilionů let, než se ochladila natolik, že mohla poskytnouti útulek životu. Buď tedy vznikl život vyvojem z neozivené hmoty, anebo byl stvoren. Třetího řešení není. Nyní rozumíme, proč příkladem marxistická filosofie tak podstatnou důležitost své « třetí tézi » !

Nemáme však ani jednoho vědeckého důkazu o samovolném vzniku života na zemi. Ba naopak, všechno, co víme z vědecké zkušenosti o životě, potvrzuje teorii kreace, t.j. zvláštního zásahu všemohoucího Tvořce.

Nemáme také ani jednoho vědeckého důkazu o tom, že může jeden druh kvetení nebo zvíření přecházeti vyvojem v jiný druh a že by se mohla na pr. ze slepice vyvinouti třeba krajta tygrovitá. Avšak všechno, co víme z vědecké zkušenosti, dosvědčuje, že existuje nesmírně rozčleněná stupnice druhu rostlinstva a živočišstva od nížších k vyšším. Nemáme nijakého vědeckého důkazu o vzniku člověka z opice. Takový důkaz by byl na pr. nález kostry tvora, jenž nebyl již opice, ale ještě nebyl člověkem (t.zv. prostřední členek vyvoje). Kdyby byl podobný tvor, tedy něco mezi opicí a člověkem, skutečně existoval, musily by být nalezeny takovéto kostry ve statisících, ne-li v milionech. Nenasla se však ani jedna. Všechny dosavadní nálezky svědčily o kostrách patřících buď

(⁶¹) James JEANS : « Zázračný svět hvězd », cit.; ten-
tyž : « Tajemný vesmír », cit.; F. ZAVISKA : « Einsteinův
princip relativity atd. », cit. — Moderní astronomie pokládá
vesmír za zakřivený v sebe jako zemský povrch. Dosavadní
pozorování, na pr. zakřivení světelných paprsků a změna
barvy světla v silném gravitačním poli a pod., potvrzují
správnost principu relativity.

človeku, nebo opici. Není tedy vývoj člověka z opice nikterak prokázán.

Křesťanský světový názor může theoreticky býti naprosto slucitelný s « opicí teorií člověka : Bůh je všemohoucí, a mohl by tedy stvořit člověka také z opice, kdyby byl tomu tak chtěl. Člověk by ani nemusil chodit vzprímě, mohl by vzduchoprázdny prostor v kyčelném kloubu a 48 chromosomů v buněčných jádrech svého těla, mohl by třeba bezetí po čtyřech a mohl by dlouho žít — kdyby však měl rozum a svobodnou vůli, byl by to člověk, t.j. tvor, jehož postavení v přírodě je vylučné a jenž nerozumnou přírodu přesahuje svým duchem. Avšak Tvorce aktem Své vůle dal člověku, kromě podstatných pro člověka duchovních mohutností, také zvláštní tělesnou schránku, jež je v přírodě naprostou výjimkou, a přes všechnu funkcionální a morfologickou podobnost bunkám a orgánům nižších organismů, má své specifické lidské vlastnosti (pater zakřivenou do S, tvar, uspořádání ruky a prstů falang, postavení palce ruky, brada atd.), jež dovolují okamžité konstatování druhu *Homo sapiens* ⁽⁶²⁾. Všechno, co věda ví o objevu člověka na zemi, je zjištění, že se to stalo v době mladších náplavenin (« alluvium »); věda též připouští zvláštní tvůrce zasahující při vzniku člověka, a tato teorie (« kreace ») je potvrzována všemi dosavadními poznatky z oborů věd antropologických.

Největší ranu obdržela pak opická teorie člověka od moderní vědy o dědičnosti. Laskavý čtenáři nám jistě nebude mít za zlé, když učiníme malý exkurs do oblasti

(62) Alexis CARREL : « Člověk, tvor neznámý », cit.; Dominik PECKA : « Tvar člověka », Praha; J. MARES : *Univerzitní přednášky z fyziologie*, Praha; K. WEIGNER : « Anatomie », cit.; Jan MARTINOVSKÝ : *Příroda atd.*, cit.

genetiky a vylicime nedavny vedecky spor, jenz svymi filosofickymi a sociologickymi dusledky zasahl az do samych korenu marx-engels-leninské pavydy.

b) *Rajska jablicka versus soudruh Lysenko*

(Poprvé uverejneno v Rozpravach, r. 1950, pod pseudonymem « Prof. Marcel Duchaine ».)

Velky nemecky basnik Goethe rekl u prilezitosti prosulého vedeckého turnaje mezi Cuvierem a Geoffroy Saint-Hilairem ⁽⁶³⁾, ze vsechny spory filosofické a vedecké maji vzdy vztah k jedné a téze otazce : Je Buh, ci neni ?

Goethe mel pravdu, Nedavno byl cely kulturni svet svedkem jednoho ukončeného vedeckého zapasu, který byl sice sveden pouze na uzkém a zdanlive druhoradém useku biologie, avsak svymi dusledky zasahl do hlubokych problému filosofie. Byl to vedecky spor o dedicnosti rajskych jablicek — ano, obycejnych rajskych jablicek !

Pred nekolika lety prohlasil sovetsky biolog soudruh Lysenko, ze se mu podarilo vypestiti rajské jablko — misence, potomka dvou ruznych odrud tomatu, který predaval vsechny své vlastnosti potomkum, a to nikoliv oplozenim, nybrz stepovanim. Tot' vsechno. A prece, kdyby to bylo pravda, znamenalo by to naprostou revoluci v biologické vede. Aby ctenar pochopil, musime zaciti, tak rikajic, od Adama.

⁽⁶³⁾ Na zacatku tricatyh let minulého století se konal v Parizi verejny disput mezi dvema slavnými prirodovedci, Georges-em Cuvierem a Geoffroy Saint-Hilairem, který zastaval nazor o evolucnim prechodu nizsich organismu ve vyssi. Cuvier popíral tuto theorii, a podarilo se mu rozdrtití svého odpurce nepremozitelnou argumentaci opírající se o obrovskou vedeckou erudici. Mnohé Cuvierovy vyvody podrzely dodnes svou vedeckou platnost.

Francouzsky ucenec Jan Kr. Lamarck (64), tvrdil, ze se ruzné biologické znaky a vlastnosti, které byly získány během života, mohou přenastit na další generace. Na pr. dlouhý krk žirafy vysvětloval Lamarck tím, že při předkové nyní žirafy natahovali své krky k plodům na stromech, ustavičným cvičením se jim pak krky prodlužovaly, a pak při byly tyto prodloužené krky zděděny dalšími generacemi a zůstaly již jako trvalý druhový příznak. Tento vývoj si podle Lamarcka vyžádal několik milionů let, podobně i jako vývoj koně, který prošel celou řadou změn od čtyřkopytníka až k jednokopytníku, atd.

Teorie Lamarckova o dědičnosti nabytých během života vlastností neměla ve své době úspěchu a byla brzy zapomenuta. Obzvláště však r. 1859, kdy Charles Darwin uveřejnil svou proslulou práci o vzniku druhu cestou přirozeného výběru (65). Místo Lamarckova nabytí nových dědičných vlastností pomocí cvičení zdurazňoval Darwin přirozený výběr v boji o život. Je známo, že se rostliny a zvířata mohou rozmnožovat přímo neuvěřitelným způsobem. Tak na pr. střešní parazit *Taenia solium* produkuje za svého života na 100.000 klanců a obyčejný nálevník se rozmnožuje pouhým dělením tak rychle, že by mohl za čtyři týdny zaplnit prostor našeho Slunce (!), kam se pohodlně vejde na milion zeměkouli! Avšak tomuto neomezenému rozmnožování stojí v cestě uporný

(64) Jan Kr. LAMARCK (1744-1829) : Zastánce vývojové teorie a samovolného vzniku života na zemi. Hlavní díla. — « La Philosophie zoologique », 1809, a « L'Histoire des animaux sans vertèbres », Paris.

((65) Charles DARWIN, tvůrce teorie transformismu (1809-1882). Hlavní dílo : « Vznik druhu cestou přirozeného výběru », I. anglické vydání 1859, Londýn; Ernst HAECKEL : (1834-1919) : « Welträtseln », cit. K vášnivým obhájcem transformismu patřil též T. H. HUXLEY (1825-1895).

a nelitostný boj o život; v něm vítězí ti jedinci, kteří jsou lépe vyzbrojeni pro existenci zápas. Ze všech těchto milionů a miliard jedinců zůstává na životě jen malý počet nejlépe přizpůsobených organismů, jejichž individuální vlastnosti se pak dědí dalšími generacemi a konečně se ustavují jako druhové znaky. Tak vysvětlovala darwinistická teorie vznik různých účelných zařízení v živé přírodě, jakož i vývoj druhů.

Darwinismus ovládal biologickou vědu téměř bezvýhradně až do konce minulého století. Filosofické důsledky darwinismu byly nesmírné. Marxistická škola (Marx, Engels, Kautsky, Plechanov, Lenin) uporně obhajovala teorii transformismu a opíci původ člověka. A když r. 1946 troufal si sovětský biolog profesor Zuckovský vyslovit názor, že Darwinův přirozený výběr nevysvětluje uspokojivě podivuhodná účelová zařízení v živé přírodě, napadl ho uvedený už prof. Lysenko a denuncoval ho jako reakcionáře, antimarxistu a sabotéra socialismu⁽⁶⁶⁾. Co se pak stalo s neopatrným vědcem, nevíme — o prof. Zuckovském nebylo od té doby nic slyšet.

Nez, vraťme se k našemu líčení! R. 1884 zemřel v jednom brněnském klášteře rehoľník — zahradník Rehor Mendel. Tento skromný mnich snad ani netušil, že navzdý pohrbil lamarckismus i darwinismus. Mendel pěstoval nové odrůdy rostlin metódu křížení. Přenasel pel s jedné odrůdy na druhou a tak ji oplodňoval. Když oplodnil ryhované hrách pelem hrachu hladkého, obdržel v první generaci 100 % hladkého hrachu; pak ho znovu zasel. Avšak v nové generaci bylo jen 75 % hladkých lusků, ostatní byly ryhované. A z tohoto pozorování se zrodilo

⁽⁶⁶⁾ Trofim LYSENKO: Polemika proti prof. Zuckovskému v «Pravde», 1946.

celé nové odvetvi biologie, jež se nazývá genetika cili nauka o dedičnosti.

Před 40 lety byl v Novém Yorku zřízen vědecký ústav pro genetiku, vcelé s drem Morganem. Zakladnou pokusu stala banánová moucha *Drosophila bananea*, která se vyznačuje velmi přehledným tvarem chromosomu pohlavních bunek ⁽⁶⁷⁾. Další výhodou drosofil je její rychlé rozmnožování. 40 let pozorování těchto mušek generací se rovná asi 5.000 roků lidského života. Již jsme se zmínil o tom, že Lamarck před 140 lety tvrdil, že se vlastnosti během života nabyté dědí. Morgan tedy zahájil sérii velmi důmyslných pokusů. Na pr. pěstoval drosofily v naprosté temnotě. Kdyby měli Lamarck a darwinisté pravdu, pak by trvale nepoužívání některého orgánu, jež nakonec způsobilo jeho atrofii ⁽⁶⁸⁾, mělo by se projevit na dalších generacích, až by se nakonec rodily úplně slepé drosofily. Pokusy se konaly na 65 muších generacích (2.000 let lidského života!), jež nikdy neuzřely světla. Přesto však každá nová se rodící generace měla dokonale vyvinuté a způsobilé zrakové zařízení. Genetikové prováděli všemožné pokusy s drosofilami, ale výsledek byl vždy stejný: vlastnosti během života nabyté se nikdy nezdědily. Dědily se pouze ty druhové znaky a vlastnosti, jež již byly obsaženy pohlavních bunkách rodičů a prarodičů.

Na začátku tohoto století učinil německý biolog světové pověsti Hans Driesch experiment, který se nyní nespočítá

⁽⁶⁷⁾ Chromosomy jsou nitovité útvary, z nichž se skládají jádra buněk organismu. Počet chromosomů u každého druhu je dědičným a velmi stálým druhovým znakem. U člověka obsahuje každé jádro buněk lidského těla 48 chromosomů. Viz: C. D. DARLINGTON: «The evolution of Genetic Systems», Cambridge, 1946.

⁽⁶⁸⁾ Na pr. atrofie svalstva u lidí pracujících pouze duševně,

krat opakuje v biologických laboratorich. Rozkrajel oplozené vajíčko samicky mořského ježka na drobné castečky. Z každé castečky vyrostl pak celý mořský jezek, sice trochu menší než obvykle, jinak ale normální a schopný života ! (69). To znamená, že v každé umele oddělené castečce existuje jakýsi zvláštní řídicí princip («entelechie» u Driesche) jenž usměrňuje růst a organizaci oživené hmoty. Tento experiment, spolu s novou naukou o dedičnosti, definitivně vyřadil z oblasti vědy darwinistickou teorii o přeměně jednoho druhu v jiný a Lamarckovu domněnku o dedičnosti nabytých vlastností, a odkázal obe tyto teorie do říše nevědeckých spekulací.

Není proto divu, že tvrzení soudruha Lysenka, že se mu pryč podařilo *stepováním* vytvořit hybridné potomky s vlastnostmi obou rodičů, a to vlastnostmi, jež se přenášejí na další generace, bylo přijato celou světovou vědeckou veřejností značně skepticky. Avšak v sovětských oficiálních kruzích vyvolal Lysenkův «objev» přímo bezuzdné, byť i povinné nadšení : Vždyť by to znamenalo, že v zásadě lze vnějšími zásahy, materiálními i duchovními, jako způsob života, vytrvala propaganda a pod., tak zapůsobit na lidský organismus, že by budoucí generace ani nemohly žít, pracovat a myslit jinak, než v socialistickém státě ! Potom každé dítě, které by přišlo na svět, mělo by přirozenost nikoliv egocentrickou, jako je tomu dosud, nýbrž kolektivistickou. Nebylo by pak třeba ani NKVD ani koncentráku, vsichni by poslouchali jako hodiny, pracovali každý za deset a klaněli by se nějakému Stalinovi XXIV., a Marxova proroctví o přetvoření člověka

(69) F. ULEHLA : «Zamyslení nad životem», cit.; J. MARTINOVSKÝ : «Příroda velké divadlo», cit.; Jan HLAVA : «Univerzitní přednášky z patologické anatomie», oddíl o regeneraci, 1921, Praha.

socialistickým statem a o jeho poznenahlé premene v živocisnou odrudu komunistickou by se uskutečnila !

Lysenko se razem stal veľkou hvězdou sovětské vedy, hrdinou Sovetského svazu, laureatem Stalinovy ceny, mistopredsedom Nejvyššího sovetu a prezidentem sovětské Zemědělské akademie. Jezdil po síře Rusi, prednasel s obrovským uspechem a hrde prohlašoval, ze Sovětsky svaz odmítá západní reakční genetiku, vytvořenou katolickým mnichem a kapitalistickým Americanem, a ze pro neho, soudruha Lysenka, existuje jen jedna jediná vědecká autorita, genialní soudruh Stalin, jenž plně souhlasí s ním, soudruhem Lysenkem !

Než v době, kdy Lysenko odpocíval na sovětských varinech, pracoval tise ve své londýnské laboratorii anglický biolog profesor Julian Huxley. S bezpříkladnou trpělivostí stepoval Huxley odrudy rajsých jablíček, sbíral semínka, zasíval, znovu stepoval a znova zasíval. Mnohokrát opakoval Lysenkov pokus. Huxleyova práce trvala puldruhého roku a dala ve všech případech bez výjimky tento výsledek : rajčata, jež vyrostla ze semínek stepované rostliny, predávala dalším generacím buď vlastnosti jednoho, anebo druhého rodiče, nikdy však takové vlastnosti, jež by byly společné oběma. Lysenko byl poražen na hlavu a usvědčen ze lži !

Nyni jezdi znovu soudruh Lysenko po síře Rusi a meta hromy a blesky proti západoevropské vědě, která je pry korupční, reakční, metafyzická, buržoasní, a nepřátelská vůči Sovetskému svazu. Vyhlásuje proletarské krizové tážení proti klerikalům a kapitalistům, popírajícím nejvědeckější a nejpokrokovější sovětskou genetiku. Avšak pro biologickou vědu je tento spor navždy ukončen. Nikdy se nebudou roditi lidská nemluvňata s přirozeností marxleninskou. Vždy však budou na svět přicházeti lidé takoví, jací byli a jsou, t.j. s přirozeností lidskou. A i

kdyby se treba ve sta generacich za sebou zenili a plodili deti jen ti nejzfanatisovanejsi komsomolci a komsomolky, bude pro stoprvni generaci rovnéz fungovati NKVD a koncentraky, protoze prirodzenost lidska je proti socialismu a komunismu. A jestlize sam Tvrce svym vsemohecim Fiat nezmeni lidskou prirodzenost, zustanou marné vsechny socialistické pokusy a sny o budoucim komunistickém raji, nepomohou koncentraky, nepomuze stachanovstina ani propaganda — pokud slunce sviti a trava roste...

c) Muzeme poznati pravdu o svete ?

V pojeti marxismu clovek je pouhou soucasti prirody, vyssim zivocichem, nic vice. Mysleni, vedomi, duch, vsechno to je podle « treti these » jen pokrocilejsim stupnem vyvoje mrtvé a nerozumné prirody a vysledkem nepretr-zitych kvantitativnich zmen v novou jakost, kvalitu. Mistri dialektického materialismu, Engels a Lenin, venovali mnoho namahy analyse lidského mysleni a jeho vztahu k okolnimu svetu. Tato otazka je vlastne prvnim a zakladnim problémem kazdé filosofie.

Clovek touzi po poznani pravdy. Jako nastroju k poznani pravdy pouziva svych smyslu a svého rozumu. Je nasnade otazka : zdali jsou tyto nase nastroje dostatečné? Jinymi slovy — zda muzeme vubec poznati pravdu o svete?

Na jedné psychiatrické klinice lezel « skleneny clovek ». Nebyl ovsem skleneny, nybrz z masa a kosti, jako kazdy jiny, byl vsak pevne presvedcen o své sklenené podstate, a podle toho se také choval : vyhybal se uzkostlive kazdému narazu a hruzou az omdléval, kdyz se znenadani uhodil o roh stolu nebo skrine. Zadné premlouvani ho nemohlo presvedciti — melt' naprostou jistotu o svém stavu.

Kdybychom chteli filosoficky zhodnotiti chovani onoho nemocného, rekli bychom — ten clovek ma subjektivni

jistotu svého poznání, avšak nemá pravdu. *Nebot' pravda je souhlas naseho poznání se skutečností* (70).

Již od dob staroreckých sofistů, přes Kanta až k naší době, se táhne nepřetržitá nit' lidského pochybování o možnosti poznání pravdy o světě. Sofisté říkali asi toto : nemáme jiných nástrojů k poznání světa, než naše smysly, zrak, sluch, čich a pod. Než naše smysly nás klamou; kde je tedy záruka, že to, co o světě poznáváme, je v souladu se skutečností ?

Kant pak říká toto (71) : svět poznáváme tak, jak se jeví našim smyslům. Naš rozum porádá tyto vjemy a představy v soudy podle vrozených nám pravidel myšlení i logiky a třídí je podle určených kategorií. Usudky naše mohou být se stanoviska rozumového uvažování naprosto logické a jisté, avšak nemáme záruky, že jsou také pravdivé. Svět, jaký se představuje našim smyslům a rozumu, jenž zpracovává smyslové představy v soudy, není ještě světem, jaký je ve své podstatě a my ho nemůžeme proniknouti svými smysly a svou poznávací mohutností. Mezi světem, jejž poznáváme, a světem, jaký je « o sobě » (« Ding an sich »), je nepřeklenutelná propast.

Když přeložíme tuto mluvu do obvyklé řeči, znamená toto : snad Bůh existuje, nemůžeme to však dokázat ani vyvrátit. Snad je lidská duše nesmrtelná — nemáme však důkazu pro ani proti. Snad byl vesmír stvořen, nemůžeme to však tvrdit ani popírat. Pravda o světě je

(70) « Veritas est adaequatio rei et intellectus » — viz sv. TOMAS AKVINSKY, « Summa theologiae », I., qu. 16, a 1, conclusio.

(71) Immanuel KANT : « Kritik der reinen Vernunft », cit.; Auguste COMTE : « Cours de philosophie positive », 5. vyd. Paris, 1895.

pred nami skryta a nepoznatelná (72). Nemajú proto pravdu ani theistické, ani materialistické — ríka Kant. Theismus i materialismus, žiadny z nich nepatrí do vedy a filozofie, nýbrž len do oblasti viery.

Kant to vlastne nemyslíl ve zlém. Chcel proste ukončiť odveky boj medzi theizmom a ateizmom, ako ukončuje hostinský hospodskou rvačkou tím, že oba rváče vyhazuje na ulicu. Tak i Kant vykázal oba bojujúce smery z vedy a filozofie a odkázal je do oblasti subjektívnych sympatií a sklonu. Kantova filozofia dokonale zapadla do svojej doby (Kant žil v 18. storočí), do doby rodícího sa liberalismu. Neuspokojila však bojujúce strany, leboť ako kresťanská filozofia, tak i materialismus sú proti Kantovi v otázke, či môžeme poznať pravdu o svete.

Kresťanská filozofia vždy zastavala názor, že každý normálny človek môže a musí, na základe pozorovania sveta i seba sama, prísť k záveru, že je Buh (73). Boj kresťanstva proti kantizmu a filozofickému liberalismu začal vlastne už mnoho stáletí pred Kantom : Otázka Pilátova « Čo je pravda ? » (74) je naprosto charakteristická pre myšlienkovú rozžaranosť tehdejskej doby.

Je príznačné, že sa v zápale boja medzi theizmom a materializmom obe bojujúce strany nezriedka uchylujú ke kantizmu, aby v ňom hľadali oporu a pomoc proti silnému

(72) DU BOIS-REYMOND na kongrese prírodovedcov (na konci minulého storočia) : « Ignoramus et ignorabimus ! » (« Nevíme a nikdy nebudeme vedieť »).

(73) Sv. ap. PAVEL : Rim., 1, 19-21; pápež PIUS IX. : « Syllabus » (8.12.1864); blah. pápež PIUS X. : « Pascendi » (8.12.1907); v tejto encyklike boli *ex cathedra* odsouzené bludy agnosticizmu a kantovského kriticismu. Zároveň boli exkomunikovaní z Cirkvi významní katolícki kantisti. Srv. sv. TOMAS AKV. : « Summa », I, q. 87, ad. 1.

(74) Evang. sv. JANA, 18, 38.

utocicimu protivníkovi. Na začátku tohoto století, kdy už se mnohým zdalo, že přírodní vědy potvrzují materialistické stanovisko, zakolísali někteří katolíci filisofové a theologové a přiklonili se ke kantismu. Papež Pius X. pak v encyklice « Pascendi » z r. 1907 odsoudil kantovsky kriticky idealismus a agnosticismus (— učení o nepoznatelnosti pravdy o světě) jako blud.

A je to skutečně jen blud ! Je pravda, že svět poznáváme svými smysly a že náš rozum pak porada získané poznatky ve vědecké a filosofické soustavy. Můžeme se ovšem také mylit v hodnocení získaných poznatků, ba i v tvorbě smyslových představ, protože naše smysly nás někdy klamou ⁽⁷⁵⁾. Avšak skutečnost, že žijeme ve světě, jež záměrně uzpůsobujeme pro svoje potřeby, svědčí o tom, že není nepřeklenutelná propast mezi světem, jaký se nám jeví (« fenomenem »), a světem, jaký je ve své podstatě (« noumenem »). ⁽⁷⁶⁾ Dívoch, který používá luku a štel, aby si opatřil živobytí, neví nic o zákonech mechaniky a balistiky a nedovede vysvětlit charakter energie, jež uvádí šip v pohyb, tím méně traektorii štel, nicméně však ví ze zkušenosti, že je určita příčinná souvislost mezi napjetím tetivy a rychlostí štel, a ví na betón, že štelí-li se do lanky, bude mít on a jeho rodina výborný oběd. Poznání našeho dívocha je v tomto případě adekvatní se skutečností, cíl je pravdivý,

⁽⁷⁵⁾ Starorecti sofisté dokazovali, že smysly nás často, ba vždy klamou, nejsou proto spolehlivým nástrojem poznání. Viz : Karl SOEBEL : « Die vorsokratische Philosophie », Bonn, 1910; Heinrich von STEIN : « Die Vorgeschichte des Platonismus », Göttingen, 1862; ZELLER : « Die Philosophie des Griechen », 5. vyd. Leipzig, 1892-1903; Max WUNDT : « Griechische Weltanschauung », 2. vyd. Leipzig und Berlin, 1917.

⁽⁷⁶⁾ ENGELS : L. Feuerbach atd. » cit.

i když je jen částečné. Avšak s pokračujícím duchovním vývojem lidského pokolení je okruh částečných pravd a světů stále širší a hlubší. Na pomoc našim smyslům, jež často selhávají a nás klamou, bereme přístroje, tyto zdokonalené a mnohonásobné smysly. Dovedeme dnes zaregistrovat dráhu i osud jednotlivého atomu radioaktivní hmoty, zjistit nové nebeské těleso pomocí fotografického aparátu a vypočítat přesně jeho dráhu, postavení na obloze, váhu a rychlost jeho pohybu. To všechno činíme bez dovolávání se našich subjektivních smyslů, které nás mohou oklamat, pomocí nestranných a objektivních mechanismů a nástrojů. (77) Jsou tyto poznatky o světě jen « fenoménem », světem, jak se jeví pouze našim smyslům ? Vždyť se naše smysly vlastně ani nezúčastňují tvorby oněch poznatků získaných objektivně Wilsonovou mlžní komorou, radarem, spektroskopem, fotografickou kamerou, selenovou bunkou !

V první polovině minulého století vypočítal francouzský matematik Leverrier, na základě gravitačního zákona Newtonova a Kopernikovy heliocentrické teorie, že za planetou Uranem musí být ještě jedna planeta, a přesně stanovil masu neznámé planety, dobu oběhu kolem slunce a i její místo na obloze, a byla pak tam skutečně nalezena. Jak může potom někdo tvrdit, že nemůžeme poznat pravdu o světě ? Moderní věda zasahuje odvážně až do samé dílny Stvořitelovy, trít atomy, vytváří desítky nových chemických prvků, uvolňuje energii v meritku přímo kosmickém-vodíková bomba na pr. může v okamžiku vytvořit teplo 50 milionů stupňů, což je teplota slunečního nitra ! To přece dokazuje nezvratně, že naše poznání světa odpovídá vcelku skutečnosti, i když je neúplné. Se stanoviska filosofického

(77) J. GUTWIRTH : « Znasobené smysly », Praha.

znamenal proto vybuch atomové bomby nad Hirosimou zdrcující porážku kantovského agnosticizmu !

Nesmíme se arci domnívati, že máme dokonalé poznání o světě. Za tisíc roku budou lidé vedeti daleko více, než víme my dnes, a za deset tisíc roku ještě více – ale přece jen ne všechno. Dokonalé poznání má pouze Tvůrce. Lidské poznání lze připodobniti mnohohúelníku, jehož počet stran stále zvětšujeme. Takový mnohohúelník se bude stále přibližovati kruhu, nikdy se však nestane kruhem. (78) Podobně i lidská věda : naše poznání se stále rozšiřuje a prohlubuje, nikdy však nebude úplné, i když je vcelku pravdivé.

Křesťanská filosofie v boji proti kantismu a agnosticizmu je bojem zdravého rozumu proti neplodnému mudrování. Úspěch našich činů dokazuje, že neexistuje žádná nepreklenutelná propast mezi světem « pro nás » a světem « o sobě ». (79) Liba vune pecinky, již si primitivní divoch opatřil záměrně vyrobeným lukem, tetivou a šípem, vyvrací agnosticizmus stejně přesvědčivě jako radioisotop vyrobený v moderní atomické laboratorii. Poznaváme svět vcelku správně, to je stanovisko křesťanské filosofie, kterážto stanovisko se učene nazývá « umírněný realismus » (« Realismus moderatus ») a datuje se ještě z dob Aristotelových. (80)

Nez-materialisté rovněž vyznávají tentýž umírněný realismus ! Jenomže křesťanská nauka stanoví : poznáváme svět celkem správně, a na základe tohoto poznání

(78) K. F. ZAKOV : « Limitizm », 1915, Petrohrad.

(79) ENGELS : « L. Feuerbach », cit.

(80) Sv. TOMAS AKV. : Summa, 1., q. 87, ad. 1, Ibid. 1 p. qu. 1 sqq; ibid. : 1. q. 2 a 3; dr Jaroslav BENES : « Duch a hmota », Praha; A. ROSMINI-SERBATI : « Aristotele esposto ed esaminato », Torino, 1858; SIEBECK : « Aristoteles », Stuttgart, 1899.

prichazime k zaveru, ze je Buh a nesmrteľna duše. Materialismus naproti tomu tvrdí : poznávame svet celkom správne, a na základe tohoto poznani prichazime k zaveru, ze není Boha a ze ľidsky duch je podstatne totožny s hmotou. Máme tedy dve protichudna tvrzení, jez vychazeji ze stejného predpokladu, ale se rozchazeji v zaverch. Které z obou tvrzení je správné?

d) *Duch a hmota.*

Jak vysvetľuje dialekticky materialismus naše poznani sveta? Mistři dialektiky, Engels a Lenin, pravi toto : ⁽⁸¹⁾

Skutecnost, ze duch (« vedomi ») a hmota jsou sou-podstatné, je rozhodujici pro poznani sveta. Úspech našich cinu dokazuje, ze jsme s to, správne zhodnotiti v pojmech podstatné, je rozhodujici pro poznani sveta. Úspech našich vnejsiho sveta na naše vedomi dokazuje také, ze není nijakého zásadního rozdilu mezi ľidským duchem a okolni prirodou. Je to pouze rozdíl v stupni vyvoje jedné a téže prirody (hmoty). Hmota sveta je poznavana « hmotou » našeho vedomi, hmota se tedy proste odrazi v hmote. Nase poznani je « odlitkem » (« Abguss »), « zrcadlením » (« Abspiegelung »), « odrazem » sveta v našem duchu. Smyslové poznatky jsou ve vedomi usporadany v souvislosti tak, jak existuji ve skutecnosti. Sourodost a souradnost ducha a hmoty je vlastní pricinou našeho správného poznani. Nebyť této sourodosti a sou-podstatnosti, nebylo by ani naše poznani sveta správné. Tolik marxistická theorie poznani.

Nejdříve musíme vytknouti to správné, co obsahuje

(81) ENGELS : « Feuerbach », cit.; LENIN : « Materializm i empiriokriticizm », cit.; A. LUNACARSKY : « Idealizm i materializm », Moskva, 1924.

marxistická noetika. Podle idealistické theorie poznání (82) strom, jež vidíme, existuje jen v našem vědomí. Můžeme ten strom ohmatat, pochutnat si na jeho plodu, vdechovat aroma jeho květu-než všechny tyto poznatky nejsou než *naše* poznatky, jež *nam* přinesly *naše* smysly. Bez *našeho* subjektivního já neexistoval by ani ten strom, říká subjektivní idealisté.

Od tohoto tvrzení až k úplnému popření existence vnějšího světa je ještě méně než křůček. V minulém století byli to t. zv. solipsisté, jejichž filosofie se prakticky projevila v učení a v praxi anarchistu. Ohlasy solipsismu najdeme též v naší době, na pr. v tak zv. existencialismu.

Začátky této bláznivé filosofie musíme hledat u staroreckých sofistů, z nichž někteří popírali svět, pohyb, všeobecně platné normy atd. Není ovšem obtížné, popírat třeba existenci holicího mydla a cepelky, a tvrdit, že tyto předměty existují pouze v mém vědomí. Mnohem obtížnější však je, také jednati podle tohoto tvrzení, na pr. pokusiti se oholiti třeba banánem nebo gramofonovou deskou. Můžeme každému « poperaci světa » klidně navrhnout, aby si na příklad lehl na « neexistující » koleje, počkal, až přes něho přejede « neexistující » rychlík, a pak aby nám povedl, co se stalo s jeho « neexistujícím » telem ! (83)

(82) Zakladatel novodobého subjektivního idealismu anglický biskup George BERKELEY (1684-1753) napsal r. 1709 knihu o poznání, v níž se snažil vyvrátit soudoby přírodovědecký materialismus tím, že popíral objektivní existenci vnějšího světa. Na konci minulého století zastávali idealistickou teorii poznání přírodovědci Avenarius a Mach, proti nimž vystoupil Lenin v knize « Materialismus a empiriokriticismus ».

(83) KELLOG : « Biolog vypravuje o živote », cit.

Krestanska filosofie odmita vsechny tyto a podobné filosofické svindly. Krestanstvi nebojuje s materialismem tak, že popírá materii, jako to činil anglikánský biskup Berkeley. Berkeleyova tvrzení jsou nejen logicky a věcně neudržitelná, nýbrž jsou také popřením základní křesťanské these o Vtělení, bez něhož není ani Vykoupení. « Slovo Telem učineno jest » (84) — jinými slovy, « telo », t.j. materie, hmota, svět, existuje reálně, objektivně a nezávisle na nás a na našem vědomí : příroda a světový řád existovaly již miliardy let dříve, než se objevil člověk a lidské poznání !

Je proto marxistická reakce na idealistické nesmysly po určité straně reakcí zdravého rozumu proti bláznovství. (85) Již jsme zduraznili výše, že marxismus, podobně jako křesťanství vyznává tentýž « umírněný realismus ». Strom, jejž vidíme, existuje ve skutečnosti, a vidíme jej právě proto, že existuje. V tomto smyslu je materialismus v pravu, když mluví o « odlitku » a « odrazu » vnějšího světa v našem vědomí. Nema však pravdu, když chce vysvětlit skutečnost našeho poznání ze sourodosti vnějšího světa s našim vnitřním já.

Od každé teorie, která si dělá nárok na vědeckost, požadujeme, aby vysvětlila všechny jevy a souvislosti patřící k danému oboru vedení. Na př. teorie nedělitelnosti atomu (86) vysvětlovala uspokojivě všechny chemické pochody až do konce minulého století, kdy byly objeveny radioaktivní prvky, které se samocinně rozkla-

(84) Evangelium sv. JANA, 1, 14.

(85) P. DUCATILLON O.P. : « Rudé plameny nad Evropou », Praha, ed. Vysehrad, 1937; Jaroslav BENES : « Duch a hmota », cit.

(86) Autorem teorie nedělitelnosti atomu byl anglický fyzik John DALTON. (1766-1844) Prvek radium objevili manželé Pierre a Marie CURIE-ovi v r. 1898.

dají a dávají vznik dalším prvkům až se konečně ustalují. Objev radia okamžitě pohrbil původní Daltonovu atomickou teorii, a dnes se nenajde v celém světě nikdo, kdo by hájil názor, že atomy jsou stále a nerozbitné kulicky. Tak i my požadujeme od marxistické teorie poznání, aby vysvětlila všechny nám známé jevy a souvislosti.

Dialektika tvrdí, že svět poznáváme správně proto, že se hmota světa zrcadlí a odrazí v «hmotě» našeho vědomí. Dobrá. Jak ale vysvětlí marxismus naprosto beznou skutečnost, že na př. dva badatelé, stejné učení a vědecky vyzbrojeni, pozorují jeden a tentýž jev, přicházejí však k různým závěrům? Je-li naše poznání pouhé pasivní zrcadlení a odlitek vnějšího světa v našem duchu, jak je potom možné, že se jedna a táž hmota «zrcadlí» u každého jinak?

Marxismus se ovšem může pokusit uniknout této nesnazi takto: různost zrcadlení se hmoty světa v našem vědomí je způsobena různými stupni vývoje ducha u lidí. Proto i nestejnost názoru na jeden a tentýž «zrcadlíci se» jev.

Budiz. Ma-li každý člověk svou hmotu vědomí jinak vyvinutou, pak je ovšem pochopitelné, že se lidé neshodnou v názorech. Jak ale je potom možné, že všichni lidé, bez výjimky, od obyvatel jeskyn až do naší doby, vždy měli a mají společné pojmy: dobro a zlo, krása a ošklivost, pravda a lež, příčina a účinek, celek a část? Jak vysvětlí marxismus, že Desatero, které podle dialektické teorie poznání bylo výrazem zrcadlicích se přírodních a společenských podmínek života ve vědomí primitivních zemědělců a dobytkařů, jímž byli starozákonní Židé, je dodnes a bude vždy základem lidského spoluzití? Jak vysvětlí dialektika, že původním náboženstvím u všech národů a kmenů byl vždy monotheismus (víra v jediného Boha)?

Je-li « hmota vedomi » u každého lidského jedince jinak vyvinuta,, jak se potom mohou lidé vůbec v necem shodnouti?

Je zřejmé, ze se marxisticky predpoklad sourodosti a soupodstatnosti ducha a hmoty neosvedcuje jako vedecka a pracovni theorie. Nemuzeme nic vysvetliti pomoci této theorie, ani proc se lidé rozchazeji v nazorech, ani proc se v necem shodnou. Nezbyva, nez zavrhnouti marxistickou theorii poznani. A nyní pristoupime ke zkoumani krestanské nauky o duchu a hmote.

* * *

Jak vysvetluje problematiku naseho poznani nauka krestanska?

Predevsim-duch neni sourody s hmotou ! Go to znamena? Znamena to, ze muzeme sice premeniti teplo v pohyb mechanicky a v elektrinu, muzeme premeniti elektrinu v teplo, svetlo a pohyb, muzeme cerpati zdroje energie v nitru atomu tvoricich hmotu, nepremenime vsak fysikalni a chemickou energii v mysleni, nepremenime hmotu v ducha. Nikdy se hmotné zmeny neprojevi ve forme kvality ducha. Nas duch, vedomi, mysleni, emoce, vsechno, co tvori vnitřni zivot cloveka, je sice spojeno podstatne s telem po dobu pozemského zivota, je tedy vazano na hmotu, která se da zmeriti a zvaziti, ducha vsak nemuzeme zvaziti ani zmeriti, trebaze mluvime o « hluboké » myslence nebo o vznesených citech. Nemuzeme v zadné apatyce koupiti ctvrt kila hudebního nadani nebo deset deka čistého svedomi. Zakladním tajemstvím je pro nas prave ona podstatnost spojeni nehmotného ducha s našim hmotným telem, obou to nesourodých cinitelu. Jakmile vsak prijmem tuto skutecnost, muzeme pak uspokojuje vysvetliti problém naseho poznani.

Nehmatnosť ducha, jeho duchovosť a nesúrodosť s fyzikálnym svetom, vysvetľuje predovšetkým celý rozpor medzi vonkajším človeka a jeho duchovní a mravní bytosťou. Keby mali materialisti pravdu, a vnútorný život človeka, jeho duševní schopnosti a mravní charakter, by boli iba len vyšší funkcie tela, potom by musel nepochybne každý krásny človek mať tiež krásneho ducha, a naopak. Nevidíme-li však takmer na každom kroku, že treba slabý, nemocný a nemohúci starček prímou zručnosťou svojho ducha? A kto prenikne tajnosťami tvorčích génov takového Mozarta, keď už v utľom detstve, keď ešte nebol s tým „naucením sa malého násobilky“, tvoril hudobní skladby, ktoré boli v rámci ľudských možností naprosto dokonalé? Kto pochopí veľkosť mravní sily kresťanských svätcov, týchto pravých hrdinov ducha, ktorí nezvyšujú človeka nad všetko hmotné a pozemské až k Bohu? Je-li duch z hmoty, ako môže potom zaprieť svoju hmotnú podstatu?

Prečo sa rozchádzame v názoroch? Prečo sa tak často mylíme, prečo blúdime? Ale práve preto, že duch a hmota nie sú jedno! Naše poznanie nie je pasívne « zrkadenie sa » okolitého sveta v našom vedomí. Ľudské poznanie je niečo docela iného než pudové jednania pavouka alebo včely. *Poznanie nie je proces, nýbrž akt.* Svet pôsobí na naše vedomie prostredníctvom našich zmyslov, avšak náš duch kriticky hodnotí a aktívne triedi získané poznatky a predstavy, a utvára si potom pojmy, ktoré nemajú nič spoločného s marx-leninskými « odliatky » a « odrazy » vonkajšieho sveta v našom vedomí. Pojmy vytvorené našimi vedomiami nesú pečť samostatného spracovania zmyslových predstáv v kadľubu nášho ducha. Preto sa tiež často, áč predtým mylíme, že mnohdy chceme sa myliť! Preto sa stále učení badatelia často rozchádzajú v hodnotení jedného a toho istého zjavenia, pretože je tiež päť politických

stran tam, kde jsou dva Cesi a jeden Slovak. Duch a hmota nejsou jedno, a proto se také clovek mnohdy brani evidentni pravde, jezto je proti pravde predem zaujaty, a ponevadz jeho duch, jenz samostatne hodnoti to, co mu smysly prinaseji o vnejsim svete, je aktivnim cinitelem poznani, nikoliv pouhym « zrcadlenim » hmotného sveta podle marxistické filosofie !

Clovek uvazuje, rozumuje, precasto se myli, a budu je si aktivne své okoli, svůj svet, v nemz zije. Nez slepice nebo chrobak si nevytvareji aktivne svet, nebot neziji ve svete, nybrz v osveti, (87) a jednaji za stejných okolností vždy stejne. Spolecnost bobru je se stanoviska biologického idealni a nezna proto ani vyvoje, nebot zadného bobra dosud nenapadlo, ze by neco mohlo byti pozmeneno a zlepšeno. Avsak lidska spolecnost se stale vyviji, meni se formy civilizace a kultury, meni se technika a způsob života, meni se způsoby, kterými si clovek aktivne vytvári své okoli, — ackoliv základni znaky lidské přirozenosti jsou u všech lidí vždy stejné !

Duch a hmota jsou cinitelé nesoúrodí. Nemúze se proto duch stati hmotou, ani hmota duchem. To je základni princip křesťanské filosofie. Marxismus naproti tomu zdurazuje soupodstatnost ducha a hmoty, duch je pro nej jen vyšší, « zjemnělou » hmotou. V tom je též jádro marxistického materialismu, který sice ducha nepopírá, neuznává však jeho esenciálnost. (88) A je přiznací, že se snad nikde neprojeví Marxova duchovní závislost

(87) Nemecký « Umwelt » podle J. v. UXKULLA. Viz : Erich WASMANN S. J. : « Instinkt und Intelligenz im Tierreich », cit. ; tentýž : « Die moderne Biologie und die Entwicklungslehre », (1904) ; Jan MARTINOVSKÝ : Přednášky o psychologii zvirat na Studium Catholicum v Praze r. 1946 ; P. M. HABAN O. P. : « Psychologie », Praha.

na jeho učitelí Hegelovi, jako právě v thesi o soupodstatnosti ducha a hmoty. Hegel stavel svou filosofii na předpokladu, že nikoliv hmota (příroda) je od věčnosti, nýbrž jakýsi « Duch », a ten že se stále vyvíjí a sám sebe poznává teprve ve vývoji. V procesu vývoje vytváří pry « Duch » (« Ideje ») ze sebe svůj protiklad (« antithesi ») — hmotu, přírodu, takže hmota je pro Hegela pouhým snížením círcho duha. (89) Pro Marxe však, jak jsme již videli, je duch pouhým povýšením hmoty. Prosíme laskavého ctenare, aby nebyl rozmrzen nad tím, že tomu snad neporozumel-necht si z toho nic nedela, jelikož pravdepodobne ani sam Hegel nerozumel dobre tomu, co hlasal. Hegelovi však slo o to, aby poprel osobního Boha a Stvoreni, a proto si doslovne vycucal z prstu ono zavrátne dobrodruzstvi duha, jenž se z « these » stava « antithesi » a pak « synthesi ». (90) Avsak jak Hegel, tak i Marx, hlasaji sourodost hmoty a duha. Rozdil mezi nimi je pouze v tom, že hegelovska naturfilosofie zacina startem « Ducha », kdežto u Marxe startuje napred hmota-dialekticky vyvoj pak maji oba stejny.

Proti krestanské nauce o jsoucnosti dvou principu ve stvoreném svete, duha a hmoty, vystupuji Hegel i Marx s tvrzením o jediném principu. Krestanska filosofie je « dualisticka », kdežto hegelismus a marxismus zastavaji « monismus ». Marx je materialisticky monista, Hegel je monista idealisticky. Krestanstvi tedy naukove bojuje

(88) ENGELS : « Ludwig Feuerbach », cit.

(89) Kuno FISCHER : « Hegel », cit.; S. RAWIDOWICZ : « Ludwig Feuerbachs Philosophie », 1931; J. PLENGE : « Hegel und die Weltgeschichte », 1931.

(90) T. G. MASARYK oznacuje Hegelovu dialektiku (these — antithese — synthesi) za « hokus-pokus » (« Otazka socialni », svazek 1., Praha).

jak proti filosofii materialistické, tak i proti idealismu. (91)

Dale. Nesourodost ducha s hmotou je také rozhodujícím důvodem, proč se lidé, přes všechnu rozdílnost názoru a předpojatost, přece jen shodnou v celé řadě všeobecných a nemenných pojmů. Jsou to pravidla logického myšlení, všeobecně uznávané ctnosti a mravní vady a pod. Odkud se vzaly tyto všeobecné pojmy? Je-li duch rozdílný od hmoty, pak jsme nuceni přiznati, že u každého lidského jedince vznikl duch zvláštním aktem stvoření, jež ovšem nemelo smyslu, kdyby nemelo za účel, poskytnouti člověku účinný nástroj k poznání pravdy o světě. Proto také jsou našemu duchu Stvůrcem vlity určité poznávací kategorie pro hodnocení smyslových představ o světě. Při tom se ovšem často mylíme, někdy se také chceme myliti, ale přesto patřeme po pravdě, jelikož člověk touží po poznání pravdy a je zmitán neklidem, (92) tím svatým neklidem, jenž je příčinou a základem veskerého lidského pokroku, kultury a civilizace. A mnohé pravdy jsou již také všeobecně uznávány, přes rozdílnost, duchovní samostatnost a neopakovatelnost každé lidské bytosti.

Není-li však duch z hmoty, pak též nepodléhá hmotným přeměnám. Telo žije, pak umírá a rozpadává se. Avšak duch se nemůže rozpadnouti, neboť není hmotný. K tomuto poznání dospěl již Aristoteles ve IV. století př.

(91) Existuje mnoho soustav idealistické filosofie — soustava Platonova, subjektivní idealismus Berkeleyuv, skepticismus Humeuv, Kantův kritický idealismus, Hegelův panlogismus, atd. Všechny tyto filosofické směry jsou odsouzeny a zavrženy křesťanskou naukou.

(92) Sv. AUGUSTIN: «Vyznání» («Neklidné je srdce lidské, o Pane, pokud nespocine v Tobě»).

Krist. Nemuze-li se vsak duch rozpadnouti, nemuze také prestati existovati, cili je nesmrtelny. ⁽⁹³⁾

(93) Sv. TOMAS AKV. — « Summa », cit.; A. GRANT : « Aristoteles » (nemecké vyd. 1878); SIEBECK : « Aristoteles », Stuttgart, 1899.

Kapitola pata :

FILOSOFIE NENAVISTI

a) *Ctvrtá veta dialektiky.*

Pristupujeme nyní k analýze nejpodstatnější části marxistické filosofie, k teorii revolučního vývoje v přírodě a lidské společnosti. Podle marxismu všechno na světě táje v sobě svůj vlastní protiklad a je s tímto protikladem v rozporu; z tohoto rozporu vzniká něco nového, jež není ani původním «kladem» (thesi), ani «protikladem» (antithesi), nýbrž skladem (synthesi), jež je vyšším stupněm vývoje. Tato synthese však má v sobě zase svůj protiklad, a tak dále do nekonečna. Jinými slovy, vývoj v přírodě a lidské společnosti prochází nikoliv primocare, nýbrž klikate, trhane, skoky, zlomy, zvraty, t.j. revolučně. (94)

Marxův přítel a hlasatel Friedrich Engels se nejednou pokoušel názorně vysvětliti universalní princip věčného

(94) HEGEL : « Phänomenologie des Geistes », (1. vyd. 1806); ENGELS : « Antidühring » (nové vydání Moskva, 1946); Karl MARX : « La Misère de la Philosophie », (odpověď na knihu Proudhonovu « La Philosophie de la Misère »), 1846; LENIN : « Filosofické sesity », cit.; STALIN : « O dialektickém atd. », cit.; H. H. LEFEVRE : « Pour connaître la pensée de Karl Marx », Paris, 1947; R. MONDOLFO : « Il Materialismo storico in F. Engels », Genova, 1912; J. PLENGE : « Hegel atd. », cit.; Benedetto CROCE : « Materialismo storico ed economia marxistica », Palermo, 1900. T. G. MARSARYK : « Otázka sociální », 2. sc., Praha; S. GHELFAND : « Dialektický materialismus », Praha; Dr. KAMENICKÝ - ULRYCH : « Zaklady marxistické ekonomiky », Praha.

boje protikladu; o to se pokousi též kazda ucebnice povinné marxistické filosofie v zemích za zelednou oponou, ovsem marne. T. G. Masaryk trefne oznacil v prvni svazku « Otázky socialni » marxistickou i hegelovskou dialektiku za filosoficky « hokus-pokus ». Je opravdu treba velké viry k tomu, aby nekdo vazne vykladal, ze se fyziologie rostlin, zakony thermodynamiky a mechanika kloubu lidského tela ridi « bojem protikladu ». Energie na priklad je zakladni fysikalni jev, a podle marxistického « hokus-pokusu » musila by v sobe tajiti svuj protiklad. Veda vsak o tom nic nevi. Verici marxista na to ovsem odpovi, ze dnesni veda to sice nevi, ale treba za 2.000 roku bude vedeti. Jinymi slovy, marxisticka filosofie, která se za zelednou oponou vydava za vedu ze vsech ved nejpokrokovější a nejvedovatejší, nema jiného pramene poznani nez svou materialistickou a revolucni mystiku. « Tim hure pro energii » —mysli si marxista, — « nema-li v sobe svou antithesi ». Avsak zajmy Strany a svetové revoluce tuto antithesi potrebuji, a tim je spor ukoncen. Proc ale trva tolik marxismus na svém « hokus-pokusu » ?

Odpoved je nasnade. Rekli jsme již jednou, ze kazda these marxistické nauky ma dva hroty : jeden obraceny k filosofii, druhy k praktickym potrebam. Revolucni vyvoj nasi doby ma podle marxismu svuj zaklad v tridnim boji prumyslového delnictva proti « kapitalistum », t.j. soukromym podnikatelum. Tento tridni boj je ve smyslu ctvrté these dialektiky nevyhnutelnym spolecenskym jevem, a musi nevyhnutelne skončiti socialisaci vsech vyrobnych zdroju a prostredku. To je alfa a omega komunismu.

Kazdé masové hnutí musi miti své silné pohnutky a svuj pathos. Vsechno, co jsme dosud poznali o marxismu, nebylo nijak pathetické. Materialismus, atheismus, ucení o samocinném vzniku života, to vsechno neni s to, aby

v nasi dobe roznitilo vasne milionu lidskych bytosti. Vsak také problémy ciste filosofické maji pro marxismus jen druhorady vyznam vedle ukolu revolucnich, jimz nalezi hlavní misto v marxleninské nauce. Lenin sam oznacil marxismus za « navod k jednani », t.j. za uceni o tom, jak se revoluce pripravuje, uskutecnuje a zabezpecuje. Kde vezi paka spolecenskych prevratu? Jak rozdmychati jiskry revolucního pozaru? Jakou strategii a taktiku voliti pri uskutecneni socialistické revoluce? Jakymi prostredky je treba zabezpeciti revolucni vymozenosti? To jsou ukoly, které marxleninska theorie resi se stanoviska materialistického pojeti dejin neboli « historického materialismu ».

Historicky materialismus je marxisticka sociologie, uceni o vyvoji lidské spolecnosti, aplikace dialektického principu na spolecenské jevy. Kazdy clovek je predevsim vyrobce, pracovník. Nekteri vyrobci jsou zaroven majiteli vyrobnych prostredku, jini vsak nemaji nez svou pracovni silu, a musi proto pracovati za mzdu na cizich vyrobnych prostredcich, aby nezemreli hlady. ⁽⁹⁵⁾ Tak se tvori

⁽⁹⁵⁾ Eduard BERNSTEIN : « Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie », 3. vyd., Berlin, 1923; Paul LAFARGUE : « Le déterminisme économique de Marx », Paris, 1909; G. PLECHANOV : K voprosu o monistickém vzgledu na istoriu », Socinenija, Moskva, 1922-1927; ENGELS : « Antidühring », cit.; H. LEFEBVRE : « Le matérialisme dialectique », Paris, 1939; Karl KAUTSKY : « Die materialistische Geschichtsauffassung (Soziologie des Marxismus) », Berlin, 1930; E. MEHRING : « Karl Marx », 5. vyd., Wien, 1933; Benedetto CROCE : « Materialismo storico etc. », cit.; K. MARX : Predmluva k 2. vyd. I. sv. « Kapitalu »; tentyz : « Kapital, I., kapitola o puvodni akumulaci; tentyz : « Ke kritice gothajského programu »; G. A. WETTER : « Il materialismo dialettico sovietico », Torino, 1948; A. ZDANOV : « Politica e ideologia », Roma, 1949.

spolecenské tridy podle toho, jaky ma kdo vztah k vyrobnim prostredkum. V nasi dobe jsou to « kapitalisté », t.j. trida soukromych podnikatelu, a trida « proletarska ». Kultura, filosofie, pravni rad, ideologické proudy, slovem vsechen duchovni zivot, je zavisly na hospodarskych « vyrobnich silach », (t.j. materialnich a technickych možnostech), a na vyrobnich vztazich, a tvorí myslenkovou a duchovni nastavbu na ekonomické basi. Marx o tom pise : ⁽⁹⁶⁾ « Ve společenské produkci svého života vchazejí lidé v určité a na jejich vůli nezávislé vztahy, které odpovídají určitému vyvojovému stupni jejich hmotných výrobních sil... Na určitém stupni svého vyvoje octnou se materialní výrobní síly společnosti v protikladu s danými výrobními vztahy, nebo, což je jen právnickým vyrazem pro to, se vztahy vlastnickými... Pak nastoupí doba sociální revoluce ».

Pro marxismus jsou tedy lidské dějiny jen dějinami třídních bojů a sociálních převratů. V naší době je to boj mezi proletariátem a kapitalisty, boj, jenž je v pozadí všech problémů hospodářských, politických a mezinárodních. Když se na příklad komunisticky čtenář novin dočte o výsledcích parlamentního hlasování třeba v Guatemale, bere na to a priori svou míru dialektiky a « ví », že tu slovo zaručeno o zájmy angloamerických « imperialistů » v té nebo oné formě. Každý komunista musí bezvýhradně věřit v nemožnost smíru mezi dělníky a kapitalisty, a že ve společnosti, kde jedni poskytují výrobní prostředky a jiní pracovní sílu, musí existovat třídní boj. Kdo jen trochu zapochybuje o všeobecné platnosti « čtvrté these » dialektiky, a třeba jen naznačením připustí možnost trvalého vyrovnání mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, je v

⁽⁹⁶⁾ MARX : « Předmluva ke Kritice politické ekonomie », I. vyd., Londýn, 1859.

ocích marxistu «zradcem», «odpodlikem» a «zaprodancem kapitalistické mezinárodní kliky». (97) R. 1945 uveřejnil soudruh Varga uvahu v sovětské «Pravdě» o nevyhnutelnosti brzké hospodářské krise v USA, a to na základě analýsy děl Marxových, Lafargueových, Leninových a Stalinových. Jelikož však američtí výrobci patrně nestudovali Marxe ani Lafarguea, nevedeli o tom, že se mají zhroutiti, a proto pokračovali ve vzestupné výrobní linii, ba dokonce dodávali do UNRRA všechno potřebné, aby mohla pomáhati sovětské Bílé Rusi a Ukrajině, kde zurila valečná litice. Soudruh profesor Varga se pak, lidově receno, chytil za nos a uveřejnil pak v Pravdě článek, v němž velmi opatrně naznačoval, že se kapitalistické hospodářství nemusí vždy zhroutiti, a že dokonce může naléztí účinné prostředky k zabezpečení své stability. Nacez chudák soudruh Varga musil, hlavně v důsledku «vědecké» intervence NKVD a několika měsíců pobytu v koncentraci, veřejně se pokati ze své reakcionářské herese, a nyní prorokuje divně každého pulroku, že se americké hospodářství zhroutí co nevidět, čímž byla tato aféra ukončena k všeobecné spokojenosti: soudruh Varga má pokoj, NKVD nemusí «vědecky» intervenovati, a americkým kapitalistům to neškodí.

Marxistický fanatismus v otázce univerzální platnosti «čtvrté vety» o revoluci vyvoji není vynálezem Leninovým, nebo Stalinovým; sám Marx to nejen formuloval ve své theorii trvalého třídního boje, nýbrž také nenávistně potíral každou myšlenku sociálního smíru.

(97) Rosa LUXEMBURGOVA: «Sociální reforma, nebo sociální revoluce?», cit.; LENIN: «Un pas en avant, deux pas en arrière», Moskva, 1947; STALIN: «Voprosy leninizma», cit.; Marxova korespondence s Engelsem — «Sebrané spisy MARX-ENGELSOVY», Moskva.

Prvni svazek « Kapitalu » vysel r. 1867. V té dobe pusobil v Nemecku velky socialni reformator, biskup Ketteler, ktery zakladal katolicke odborové organizace v celé zemi. Je znamo, s jakou nenavisti sledoval Marx blahodarnou cinnost Kettelerovu; v dopisech Engelsovi psal o nem vztekle : « Ten katoliccky pes nam odvadi delnictvo od revoluce ». Nemecka socialni demokracie v posledni ctvrtine minulého století britce odmitala vsechny socialni navrhy, hlasovala dokonce v risském snemu proti zakonom o nemocenském a starobnim pojistení, proti zakazu detské práce a noci práce žen, odmitala urazové pojistení a vubec vsechna zřízení ve prospech delnictva (98). Duvod : obava, ze zajisteny a spokojeny delnik nepujde do revoluce a nebude bojovati za socialismus ! « Cim hure, tim lépe » — bylo heslem nemecké socialni demokracie. Vsechna zakladni socialni opatrení byla v Nemecku uskutečnena jen dik nemeckym katolikum a proti hlasum nemeckych marxistu !

Tridni boj, boj az do uplného znicení posledních zbytku soukromopodnikatelské cinnosti, to vyzaduje velké nenavisti. Marxismus je nenavist sama, a pravy marxista nenavidi ty, kdoz nechteji nenavidet. Leninovi az selhaval hlas bezmocnym vztekem, kdyz r. 1920 mluvil ke komunistické mladezi o americkém delnictvu, které je pry « zkazeno » blahobytem a rodinnymi domky, a nechce proto jiti do socialistické revoluce. Lenin tehdy mluvil nenavistne také o anglickych odborech, které se pry staraji jen o zvysení mezd a o zlepšení pracovnich podmínek, avsak nic nechteji delati pro vec socialismu.

(98) Victor CATHREIN S. J. : « Moralphilosophie », 2. sv., kapitola « Der Sozialismus », Freiburg im Breisgau, Herder, 1899; E. BERNSTEIN : « Die Voraussetzungen etc., cit.; Dr. BACHEM : Rec v nemeckém risském snemu r. 1893.

Dnes by ovšem Lenin poopravil své mínění o anglických trade-unionech, ježto pod osvěceným vedením svých známých předků pracují dnes docela útesně pro věc marxleninismu.

b) *Tridni boj a osudy socialismu.*

Pozorný čtenář je jistě na rozpacích : Je-li přece možné, poskytnouti námezdnímu pracovníku, v rámci soukromého podnikání, vysokou reální mzdu a plnou účast na všech vymoženostech lidské kultury a civilizace, kde je potom objektivní důvod k třídní nenávisti? Proč třídní boj, proč sociální revoluce ? Proč násilné provedení veskerého soukromého vlastnictví výrobních prostředků do rukou státu, proč socialismus ? Kladli jsme tyto otázky již r. 1945, kdy u nás začala znarodnovací horečka a kdy se u nás socialisovala výroba kličová i nekličová, bá i proti sociálním zájmům dělnictva. Velmi často se u nás znarodnovalo jen proto, že soukromý sektor v daném výrobním oboru vyráběl lépe, hojněji a levněji než pan socialisticky stát. Marxismus se nikterak neohlíží na to, že zesocialisované podniky zpravidla pracují špatně a neekonomicky a že místo statku investicních a spotřebních vyrábějí jen bídu. Kde tedy veze příčina nenávisti vůči soukromému podnikání ?

Je to these o povaze a původu podnikatelského zisku.

Podle Marxova učení pramení podnikatelský zisk jen a výhradně z vykořisťování námezdního pracovníka. Nemůže podle Marxe ani existovat spravedlivá mzda, jelikož každý pracovní poměr v rámci soukromého podnikání je již sám o sobě nespravedlivý. Kdyby byl podnikatel přestal jednoho dne vykořisťovat své dělníky a vyplácet jim skutečně spravedlivou mzdu, musil by vbrzku uzavřít

svuj podnik, ponevadz by nemel zadného zisku ⁽⁹⁹⁾. Je tedy existence podnikatelské (kapitalistické) tridy podstatne spojena s vykoristovanim tridy delnické. Tyto dve tridy jsou spolecenskymi protiklady a jsou nutne v neustalém boji.

Karel Marx napsal tri svazky « Kapitalu », aby vedecky zdůvodnil svou thest o spolecenskych protikladech nasl doby. Analysuje v nich podrobne vznik podnikatelského zisku, jeho vykoristovatelsky puvod, vznik a rust spolecenského bohatstvi, distribuci a kolobeh kapitalu, různé formy zisku a jeho vysí. Marxovo ucení o vykoristovatelském puvodu podnikatelského zisku je korunou a svornikém celé materialistické dialektiky. Zopakujme si kratce hlavní these marxistické sociologie : V dnesní spolecnosti existuji nesmíritelné protiklady, na jedné strane trída podnikatelu (kapitalistu), t.j. majitelé pudy, tovaru, dílen, stroju atd., na druhé strane trída namezdních pracovníku, proletari, kteří nemají na prodej nez svou pracovní sílu. Tyto dve tridy bojují proti sobe a tento boj neustane, pokud budou výrobní prostredky v rukou soukromých podnikatelu. Zadné socialní zakonodárství nemuze dosáhnouti smíru mezi obema bojujícími trídami, a vždy bude proletariát vymahati všemi prostredky zespolocenstvení výrobních prostredku a odstranení soukromé iniciativy. Pricína tohoto nesmíritelného postojé tkví v tom, že každé soukromé podnikání je založeno na vykoristování namezdních pracovníku. Soukromé podniky prosperují a vzrůstají jen proto, že hodnota toho, co delník sám nebo s pomocí stroju vyrobí, je vždy větší než to, co delník obdrží jako protíhodnotu ve formě mzdy za svůj pracovní výkon. ⁽¹⁰⁰⁾ Není to osobní vinou majitele podniku, jelikož v kapitalistické spolecnosti, kde jedni

(99) F. ENGELS : « Pour comprendre le Capital », Paris.

poskytuji kapital, a jini pracovni silu, neni ani jinak mozna vyroba statku a sluzeb. ⁽¹⁰¹⁾ Cela moderni civilisace spociva na vykoristovani delnické tridy. Toto vykoristovani je podstatnym znakem moderni kapitalistické spolecnosti, a je také hlubokou pricinou jak nesmiritelného tridního boje mezi delniky a kapitalisty uvnitr každého statu, tak i mezinarodnich konfliktu, jejichz puvod prameni v imperialistické rozpínavosti kapitalu hledajiciho umistení a novych moznosti vykoristovani domorodych proletaru. ⁽¹⁰²⁾ Tolik marxleninska nauka.

Nyni rozumime, proc se stalo komunistické hnutí vasnívou virou milionu, jez nenavidi. Spolecenské protiklady, tridni boj, tridni nenavist, to znamena, ze ten, kdo patri k vrstve namezdnich pracovníku, je už svou socialni prislusnosti odsouzen k nenavisti vuci svému zamestnavateli a zamestnavatelum vsem, je primo povinen nenavideti, v opacném pripade je to « tridni prebehlik », « odpadlik » a « odrodilec ». Proto také spalal vztekla Marx vsem, kdoz usilovali o spravedlivou socialni reformu, proto také dstili ohen a siru Lenin, Plechanov, Luxemburgova, na ty, kteri byt i jen malicko, zapochybovali o vykoristovatelelském puvodu podnikatelského zisku !

Nebot, kdyz Marx nema pravdu a zisk majitele vyrobnych prostredku muze vzniknouti i bez vykoristovani, pak je ovsem se socialismen amen ! Pak je dana objektivni moznost spravedlivého socialního vyrovnani, a nema potom ani delnik duvodu k nesmiritelné nenavisti vuci svému zamestnavateli, a nema ani duvodu k tomu, aby

(100) LENIN : « Karl Marx et sa doctrine », Paris, Editions sociales.

(101) MARX : Predmluva k 2. vyd. Kapitalu I., cit.

(102) LENIN : « Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu », Praha,

toužil po zespolecnení jeho majetku sloužícího výrobě. Cela stavba socialismu by se pak rozsypala jako domeček z karet, protože by tu nebylo mocných pohnutek k davové nenávisti, a zmizely by také citové a pathetické prvky pro přípravu socialistické revoluce. Vidíme to nejlépe u socialistických stran v Západní Evropě, kde Marxova nauka o vykoristovatelském původu zisku ztratila již dávno poslední své stoupence a kde zmizel též onen revoluční elán, jenž byl tolik příznacný pro socialistické strany ještě před první světovou válkou. « Socialistické strany ztratily svou duši ». (103) Vsak také na pr. severoamerický dělník nechce nic slyšet o komunismu a socialismu a vysměje se do očí každému, kdo mu začne vykládat marxistické teorie a dokazovat, že je « vydedencem společnosti ». Tajemství průbojnosti komunistické propagandy tkví jen v umění politického zneužití lidské bídě. Komunismus je v naší době společníkem a průvodcem hospodarské i sociální zaostalosti, stejně jako jsou mezi sebou spojeny třeba malárie a motal.

Chceme nyní vyložit Marxovu hospodarskou nauku; nejde tu o nic jiného než o zájmy pravdy. Jestliže tvrzení Marxovo odpovídá pravdě a vykoristování člověka člověkem je institucionální nezbytností v soukromohospodarském rádě, pak by veru těžko bylo prave nám křestanům obhajovat soukromou iniciativu. Jde tedy také o otázku svědomí.

c) *Marxova nauka o hodnotě a nadhodnotě.* (104)

(103) Senátor baron NOTHOMB : v « La Libre Belgique », 1950.

(104) K. MARX : « Kapital » (I., II. a III.); F. ENGELS : « Vyvoj socialismu od utopie k vědě », cit.; Karel KAUTSKÝ : « Karl Marx ökonomische Lehren », Stuttgart, 1890; TUGAN-

1) HODNOTA

Co rika Marx?

Bohatství společnosti, v které soukromé podniky vyrábějí na prodej, záleží v nesmírné zásobě zboží. Zboží je základním prvkem bohatství společnosti, musí proto analýza bohatství začít rozбором pojmu zboží.

Co je zboží? Především je to věc, která je určena nikoliv pro toho, kdo ji vyrobil, nýbrž pro trh, t.j. aby byla směněna za peníze. Peníze však slouží především k tomu, aby se za ně něco koupilo; můžeme tedy pro zjednodušení rozboru přijmouti, že se zboží vlastně směňuje za zboží. Prodávám-li někomu své zboží, znamená to, že je někdo jiný potřebuje a že může tedy ukojiti nějakou lidskou potřebu. Každé zboží ukazuje lidské potřeby různým způsobem, na pr. železo, pšenice, papír. Řekneme, že železo, pšenice, papír mají « užitnou hodnotu ».

Když na pr. směňujeme železo za pšenici, tu nám

BARANOVSKY : « Osnovy politické ekonomie », Petrohrad; V. LENIN : Karl Marx et sa doctrine », cit.; ULRICH-KAMENICKY : « Základy marxistické ekonomiky », cit.; Ed. BERNSTEIN : « Die Voraussetzungen etc. », cit., August BEBEL : « Die Frau », Berlin, 18. vyd; MISES : « Der Sozialismus », 1940; H. de MAN : « Au delà du Marxisme », Paris, 1929; HITZE : « Kapital und Arbeit », Paderborn, 1881; BOHM-BAWERK : « Zum Abschluss des Marxschen Systems » (Festgaben für Karl Knies), 1896; PACHTLER : « Die Ziele der Sozialdemokratie und des Liberalismus », 1892; Daniel ROPS : « La miserie e noi », Milano, Vita e pensiero, 1936; LABRIOLA : « In memoria del manifesto dei comunisti », Roma 1895; Cyril van OVERBERGH : « Karl Marx », II. sv. Bruxelles, 1948; Charles GIDE et Ch. RIST : « Histoire des doctrines économiques », Paris; S. GHELFAND : « Dialektický materialismus », Praha 1947; tentýž : Marxismus atd., cit; M. ADLER : « Marxistische Probleme », 5. vyd. 1923,

nestaci jen pojem uzitné hodnoty, nybrz se vzdy tazemkolik kilogramu zezeza je treba dati za tolik kilogramu psenice? Muzeme to vyjadriti takto : A kg zezeza se rovna B kg psenice. Co znamena tato rovnice? Zrejme to, ze v A kg zezeza a v B kg psenice tkvi neco spolecného, nejaka treti vec, jez sama o sobe neni ani psenice ani zezezo. Jaké vlastnosti ma ona spolecna vec?

Toto spolecné zrejme neni prirodni vlastnost, jako tvar, vaha nebo chemické slozeni onech druhu zbozi. Tuto spolecnou vec nazyvame « smennou hodnotou ». Je to pomer, v kterém se jedno zbozi smenuje za druhé. Smenna hodnota, vyjadrena v penezich, je trzni cena.

Jelikoz vsak smenna hodnota nema svym puvodem fysikalni, geometrické nebo chemické vlastnosti zbozi, nezbyva nez jedna spolecna vlastnost-kazdé zbozi je produktem lidské prace. Lidska prace je tedy puvodcem smenné hodnoty, cili pri smene jednoho zbozi za druhé porovnavame vzajemne mnozstvi lidské prace, jiz bylo pouzito pro vyrobu obou zbozi.

2) SOFISMUS ZAKLADEM DOKTRINY

Marxova theorie puvodu smenné hodnoty (t.zv. pracovni theorie hodnoty) neni objevem Marxovym; ueni o tom, ze smennou hodnotu zbozi urcuje mnozstvi prace pouzité k vyrobe, pochazi od Adama Smitha a Davida Ricarda. (105) Marx a jeho skola nikdy nezatajovali liberalisticky puvod marxistické ekonomiky. Ba naopak, vudce nemeckych marxistu August Bebel (1840-1913) nejednou skodolibe poukazoval, ze Marxovy vyvody

(105) Adam SMITH (1723 - 1790) : « Blahobyt narodu », cesky preklad dra Josefa Macka, Praha; David RICARDO (1772 - 1823) : « Zaklady politické ekonomie ».

spocivaji na uznané liberalistické « vede » a ze prave koryfejové této uznané vedy vlastnorucne ukuli zbran, kterou Marx rozbijel kapitalistické basty !

Dnesni ekonomicka veda jiz davno opustila stanovisko zakladatelu liberalistické skoly o vyhradne pracovnim puvodu smenné hodnoty. Kazdy zna z vlastni zkusenosti, ze velké mnozstvi ruznych druhu zbozi ma vetsi nebo mensi smennou hodnotu (cenu) naprosto nezavisle na mnozstvi prace, jiz si vyzadala jejich vyroba (na pr. vino ve sklepe, filatelistické rarity atd.). Musime vsak poukazati na to, ze se Marx ve své analize puvodu smenné hodnoty dopustil, vedome ci nevedome, hrubého logického omylu a ze cela jeho argumentace v této veci je ciry sofismus. Nuze :

Marx tvrdi : 1) smena dvou druhu zbozi dokazuje, ze obe maji neco společného; 2) to společné nemuze byti vlastnosti fysikalni nebo chemickou; 3) společnym je tedy to, ze oboji zbozi je produktem lidské prace. Tento necekany zaver je naprosto nelogicky !

Je vseobecne znamo, ze kazdy druh zbozi ma své zvlastni vlastnosti. To je pravda. Avsak z toho jeste nevyplyva, ze to společné, co maji mezi sebou, je pouze lidska prace. To by musil Marx a jeho skola nejprve dokazat. Vzdyt muzeme stejnym pravem tvrditi, ze to společné, co maji ruzné druhy zbozi mezi sebou, je jejich vlastnost byti uzitečné, a ze tedy pri smene porovnavame uzitecnost zbozi, a nikoliv mnozstvi prace, které bylo pouzito pri vyrobe. « Vyroba » hoveziho bifteku si vyza-suje prave tolik prace jako predni maso, presto vsak pokladame za zcela normalni, kdyz za biftek platime vice nez za predni maso nebo za plicky. Mohli bychom tedy parafrázovati Marxe : 1) smena dvou druhu zbozi dokazuje, ze obe maji neco společného; 2) to společné nemuze byti vlastnosti fysikalni atd.; 3) tedy společnym je to, ze obe zbozi jsou uzitecna. Nebo treba také-společné

je to, že oba druhy zboží jsou soukromým majetkem, že jsou podrobeny daním a dawkám, že se prodávají v kramě, a tak dale do nekonečna, jelikož těchto společných vlastností existuje velmi mnoho, a nikoliv jen to, že jsou produktem lidské práce !

Je opravdu s podivem, že Marx za základ své analýsy kapitalistického hospodářství přijal jako axiom starou thésis Smithovu a Ricardovu; ještě větší podiv však vzbuzuje sofistický způsob argumentace, již Marx používá na podepření této staré thésise. Ostatně, ve třetím svazku *Kapitalu*, jenž byl vydán Engelsem v r. 1894, tedy 11 let po Marxově smrti, zamotává se Marx do své vlastní teorie smenné hodnoty tak, že mu nezbyvá, než připustit i též pronikavý vliv tržní nabídky a poptávky na tvorbu cen (zejména při analýze výše zisku u podniku s různou organickou strukturou), čímž ovšem sám a vlastnoručně vyvrací svou základní thésis v prvním svazku « *Kapitalu* » o práci jakožto jediném hodnototvorném činitele !

3) KAPITAL

Marx říká :

U primitivních národů je obvyklá směna naturalní, kde se zboží směňuje za zboží. Avšak ve společnosti kapitalistické kupuje kupec za peníze zboží, aby je za peníze zase prodal. Na př. obchodník koupil bavlnu za 100 liber sterlinku a prodal ji za 110 liber. Jinými slovy, obchodník realizoval při prodeji původní hodnotu bavlny (100 liber) plus přírůstek hodnoty 10 liber. Tedy se peníze nejprve proměnily ve zboží, zboží se pak proměnilo v peníze, a ty se tak vrátily k svému původnímu majiteli, ale zvětšené o přírůstek, « nadhodnotu ». Tento pohyb : peníze-zboží-peníze, je neomezený a vynáší při každém obrátu nový přírůstek původní hodnoty, novou « nadhodnotu ». Tyto « pohybující se peníze », které byly dány do oběhu,

aby svému majiteli prinesly prirustek hodnoty, jsou kapital.

Tato Marxova definice kapitalu-postupující peníze, t.j. peníze, jež vchazejí do cirkulace, aby se vrátily zvětšené o nadhodnotu, není vědecká, nýbrž je zaměřena k účelům propagandistickým. Ekonomisté vždy označovali a označují za kapital vyrobené výrobní prostředky, t.j. tovární budovy, zařízení, stroje, materiály a pod. Marxova definice kapitalu může být více méně aplikována na kapital obchodní, nevystačí však tam, kde máme co činit s kapitalem sloužícím výrobě, tedy investičním, provozním atd. V dalších kapitolách svého « Kapitalu » označuje též i Marx vyrobené výrobní prostředky za « kapital », při tom však má stále na mysli účely agitpropagandy a rozlišuje nikoliv mezi kapitalem investičním a provozním, nýbrž mezi tak zvaným « stálým » a « proměnlivým ». Za « stály » kapital označuje Marx peníze uložené v továrním zařízení, strojích, materiálech, surovinách a polotovarech, kdežto « proměnlivým » kapitalem jsou u Marxe peníze uložené ve mzdách. Toto rozdělení je jedním ze základních sloupů marxistické agitpropagandy, a uvidíme ihned, jaký účel sledoval Marx při této definici.

Analysuje úlohu obchodního kapitalu, Marx přichází k závěru, že se onen nám již známý přirůstek hodnoty cílí nadhodnota netvoří ve směně. Podle Marxe nemůže směna, cirkulace, obchod, vytvořit reálný přirůstek společenského bohatství. Nadhodnota vzniká již ve výrobě, to je stejné téze Marxovy ekonomiky. Obchodní kapital se prostě dělí s výrobcem, jenž musí část nadhodnoty (zisku) postoupit též bankovnímu kapitalu ve formě úroku, majiteli pozemku ve formě nájemného, dopravcům, fisku atd. Nadhodnota (zisk) se tedy produkuje ve výrobě, a z tohoto přirůstku společenského bohatství jsou pak živi všichni ti, kdož se sice přímo nezúčastňují výroby nadhod-

noty, jsou však spolecensky zapojeni do procesu cirkulace zboží. *Nadhodnota, zisk, vzniká v lůně výroby.* Je třeba si nyní ujasnit úlohu různých výrobních činitelů v tvorbě nadhodnoty.

4) NADHODNOTA A NADPRÁCE

Marx praví :

V továrně se sledujeme s kapitálem stálým (stroje, materiály a pod.) a s pracujícími dělníky, kteří za svou pracovní sílu, vynaloženou během pracovního dne, dostávají ujednanou mzdu (« proměnlivý kapitál »). Při výrobním pochodu se materiály, suroviny a polotovary proměňují v hotové výrobky, stroje se opotřebují, je vynaložena lidská práce. V hodnotě hotového výrobku je objektivně vtělena původní hodnota použitého materiálu, kvóta opotřebování stroje i zařízení a dělnická mzda. Stal-li na příklad stroj 20.000 dolarů a pracuje-li 10 let, nepřidá hotovým výrobkům za oněch 10 let více než právě 20.000 dolarů, jež stal. ⁽¹⁰⁶⁾ Stroje, materiály a suroviny pouze předávají svou původní hodnotu výrobkům, netvoří však přírůstek hodnoty, nevytvářejí tedy nadhodnotu (zisk). Nadhodnotu vytváří dělník, jenž pracuje za mzdu, t.j. prodává svou pracovní sílu, která je tržním zbožím, jako každé jiné zboží. Jakou smennou hodnotu má dělníková pracovní síla? Má hodnotu toho, čeho je třeba, aby byla udržena pracovní schopnost dělníková, t.j. hodnotu potra-

(106) Marx se několikrát vrací k tomuto tvrzení v I. a III. svazku svého *Kapitálu*, neuvádí však ani jeden přesvědčivý argument na podepření této kapitální these. Analysuje sice podrobně princip stroje a jeho význam při vzniku kapitalismu v Anglii, nikde však nenabízí důkaz pro to, že se stroje nezúčastňují tvorby nadhodnoty (nepokládáme-li ovšem pouhá nedokázaná tvrzení za důkaz).

vin, bydlení, výživy a výchovy dětí a pod., dejme tomu 10 dolarů za den práce. Dělník tedy přichází do továrny a pracuje na stroji. Každý jeho pohyb poskytuje tovarníkovi kvotu protihodnoty sjednané mzdy. Kdyby byl uměl dělník kalkulovat, mohl by pak přesně spočítat, jakou část protihodnoty své mzdy již vyrobil v každém okamžiku pracovního dne. Byl by pak velmi překvapen tím, že vyrobil úplný ekvivalent své mzdy třeba již v prvních pěti hodinách svého pracovního dne. Avšak dělník nesmí říci-pane tovarníku, jsme vyrovnáni a já tedy půjdu domů-nebot mu tovarník ukáže pracovní smlouvu, kde stojí, že dělník musí pracovat 10 hodin denně. Dělník tedy pracuje dále. Vyrábí svou práci hodnoty, jako dříve, až do ukončení smlouvaného pracovního dne. Než-v první polovině pracovní doby vyrobil dělník ekvivalent své mzdy. Tato pracovní doba byla « nutná », ježto dělník pracoval, aby si « na sebe vydělal ». Avšak v druhé polovině pracovního dne vyrábí dělník hodnoty, jež plynou přímo do kapsy tovarníkovy. Poté, co byl dělník odpracoval dobu nutné práce, za níž je placen, musí konati dělník další, neplacenou práci, tak zvanou nadpráci. *A právě tato nadpráce je původcem nadhodnoty*, která se podle Marxe « usmívá na kapitalistu s veskerým puvabem stvoření z ničeho » (107)

d) *Revolucní romantika a skutečnost života.*

Francouzský marxista Fournière (108) napsal o Marxově teorii hodnoty a nadhodnoty tato vystěžná slova : « Marx rozvinul svou teorii hodnoty nikoliv za účelem, aby zlepšil poměry hospodářské a sociální. Právě naopak-

(107) MARX : « Kapital I ».

(108) FOURNIERE : « Les theories socialistes au XIXe siècle », 1904.

ucení o hodnotě a nadhodnotě je u Marxe vybusnina a nástroj zničení ». S druhé strany však i kritikové Marxe přeháněli : spatřoval-li Marx v pracovním poměru jen a jen vykorisťování, popírali liberalističtí kritikové vykorisťování vůbec. Je ovšem nepochybné, že pracovní teorie hodnoty (Smith-Ricardo-Marx) je neudržitelná s hlediska vědeckého, a že tedy také ani vykorisťovatelská teorie nadhodnoty nemá všeobecné a absolutní platnosti. Neznamená to ovšem nikterak, že všechno je nejlepší v tomto nejlepším ze světů a že se dělnictvu necinily a neciní žádné krivdy. V tom je též důvod, proč má marxismus stále pronikavý vliv zejména na mladou inteligenci. Liberalistická škola naší doby (t. zv. rakouská škola cíli marginalismus) zastává názor, že původ tržních cen je nutno hledati jen v subjektivním hodnocení se strany prodávajícího a kupujícího; žádné zboží nemá v sobě objektivní hodnoty, a není proto ani objektivního přírůstku hodnoty ve výrobním procesu, nepřámení proto ani podnikatelský zisk z jakési « nadhodnoty », již výrobku dodala dělnická neplacená « nadpráce ». Není tedy vykorisťování člověka člověkem, není sociální nespravedlností, každý vyrobený statek a každá nabídnutá služba se hodnotí jen podle významu, jejíž má ve společenské směně. (109)

(109) K rakouské (t. zv. marginalistické) škole patří plejáda slavných ekonomů (Gossen, Böhm — Bawerk, Wieser, Menger, Jevons, Walras, Clark a j. Můžeme do této školy zahrnouti také Condillaca /zemřel 1780/). Viz : V. PARETO : « Corso di economia politica », Torino 1944; L. ROBINS : « An essay on the nature and significance of economic science », London 1938; Ch. GIDE et Ch. RIST : « Histoire etc. », cit.; H. PECK : « Hospodářské myšlení a jeho institucionální pozadí », Praha, 1937; Josef MACEK : Sociální ekonomika I. », Praha; Karel ENGLIS : « Soustava národního hospodářství », Praha.

Marginalistická kritika marxismu je dodnes oficiální zbran ekonomické vedy. ⁽¹¹⁰⁾ Nez marginalismus sám stojí na vratkých základech. Má-li škola hranicní užitečnosti pravdu a každý jednotlivec má příjem jen podle svého významu v tržní stupnici společenské užitečnosti, pak je výrobce lupického nářadí stejně užitečný jako Edison, má-li stejný příjem. ⁽¹¹¹⁾ Je ovšem pravda, že se ve společnosti velmi často uplatňuje bezohledný zákon vzájemného porovnávání hranicní užitečnosti na základech směny mezi zbloudilým turistou a Beduinem na saharské poušti. Víme přece, jak dovedli lidé za valky síkovně smeliti se vším možným, a to bez jakékoliv znalosti marginalistické teorie. Víme taktéž, že v době strážné hospodářské krise u nás i v celém světě, kdy za jedním zaměstnavatelem běhalo deset dělníků zbraňujících o práci, uskutečňovala se teorie hranicní užitečnosti velmi důsledně. Nicméně však marginalismus může platit jen v určitých podmínkách-naprostý hospodářský liberalismus, žádná zákonem stanovená minimální mzda, naprosto utilitaristická povaha všech zúčastněných ekonomických činitelů, naprosté nezasahování státu do hospodářských záležitostí a pod., neboli stav, který nikdy neexistoval v čisté formě a v naší době sociálního inženýrství, zákonem stanovené mzdy a politiky plné zaměstnanosti již dávno překonány.

Křesťanská sociální nauka zavrhuje hospodářský liberalismus i jeho vědecké zbraně. ⁽¹¹²⁾ Má své vlastní

⁽¹¹⁰⁾ Také T. G. Masaryk zastává proti Marxově teorii hodnoty názor rakouské školy (« Otázka sociální », I., Praha).

⁽¹¹¹⁾ DAVENPORT: « Economics of Enterprises », cit. podle H. Peck: « Hospodářské myšlení atd ».

⁽¹¹²⁾ PIUS IX: Syllabus, 1864 (§§ II, IV, VI, VII, X); LEV XIII: Inscrutabili, 1878, Quod Apostolici Muneris (1878), Immortale Dei, 1885, Rerum novarum, 1891; PIUS

kriteria pro posuzování ekonomických jevů. Ekonomika není jen deskriptivní věda, jako na pr. biologie nebo nebeská mechanika. Ubiha-li Země ve své draze kolem Slunce 29 km/sec., nemá to důležitost se stanoviska etického. Ne tak národní hospodářství. Ekonomika je věda o smenném společenství lidí, o určité straně lidských vztahů, tedy je to také věda mravní. Národní hospodářství není jev fyzikální, nýbrž je lidské zřízení, může být proto správné nebo nesprávné, dobré a špatné. U kolem ekonomické vědy je hledat pravdu ve svém vedním oboru; tedy kromě části historické a deskriptivní musí se ekonomika zabývat hlavně problémem správného národního hospodářství v daných a možných podmínkách.

Ve správném národním hospodářství však musí mít lidská práce, tedy i výrobek, svou objektivní hodnotu, protože člověk a jeho práce mají hodnotu nezávisle na trhu a nejsou ve správném národním hospodářství zbožím a tržním objektem, nýbrž účelem veskeré ekonomické činnosti. Sociální úsilí Církve vždy směřovalo k stanovení kritéria spravedlnosti v životě hospodářském — spravedlivá cena, spravedlivá mzda — (113), což znamená, že

XI. : Quadragesimo anno, 1931, Nova Impedit, 1931; PIUS XII. : Rozhlasové poselství u příležitosti 50. výročí Rerum novarum, 1941. — Z velké literatury o poměru katolicismu k liberalismu doporučujeme k studiu : George WEILL : *Histoire du catholicisme libéral en France*, 1828-1908, Paris, F. Alcan, 1909; August Maria KNOLL : *Der soziale Gedanke in modernem Katholizismus von der Romantik bis Rerum Novarum*, Wien-Leipzig, Rheinhold Verlag, 1932. — V encyklice Q.A. označil papež Pius XI. liberalistickou ekonomickou nauku za « otravný zdroj společenské nemravnosti ».

(113) Marx na mnohých místech svého *Kapitalu* zdůraznil, že lidská práce v katolickém středověku nikdy nebyla pokládána za zboží. Totéž F. ENGELS : « Selská válka v Ne-

existuje nebo ma byti zrizena objektivni stupnice hospodarskych hodnot. Marx mel pravdu, kdyz tvrdil, ze hodnota a nadhodnota jsou objektivne vteleny ve vyrobku; (114) nemel ale pravdu, kdyz tvrdil, ze meritkem smenné hodnoty je vyhradne mnozstvi lidské práce použité k vyrobe daného zboží. Před nami tedy vyvstava otazka : ma-li vyrobek urcitou objektivni hodnotu, tedy i nadhodnotu v nem tkvici, kdo tedy vyrobil onen prirustek hodnoty, jenž je pramenem podnikatelského zisku?

* * *

V dobe mezi první a druhou svetovou valkou vznikly v Severni Americe, v Japonsku a i u nas v CSR podniky s uplne automatisovanim provozem. V USA existuje nedaleko Milwaukee automobilovy zavod Smithuv, který chrli tisice automobilovych soucasti, jez se automaticky spojuji na bezicim pasu, a kde krome nekolika strojniku kontrolujicich chod stroju, není ani živa duše.

V Mukaceve stala octarna tovarnika A., který každého rana prisel do továrny, pripravil suroviny a lahve, pak spustil stroje a sel pryč. Vecer si prisel pro hotové výrobky.

Nebudeme se zde pousteti do analyzy hospodarskych a socialnich dusledku této nové technologie, ani do problému t. zv. technologické nezamestnanosti. (115)

Nyni nas zajima jina otazka. Marx totiž tvrdi, ze podnikatelsky zisk neprameni ani z práce stroju ani z organizace a řízení podniku, nybrž jen a jen z vykoristovani

mecku », Praha, a narodohospodarsti historikové Roscher, Weber, Wagner, Sombart.

(114) MARX : « Kapital » III.

(115) Podrobne o této otazce viz « Rozpravy », ročníky 1936 a 1937.

neplacené casti delnikova pracovniho dne. *A kdo tedy tvori zisk v automatisovanych podnicich, kde zadni delnici nejsou?*

* * *

Jsem presvedcen, ze kdyby byl Marx vstal z mrtvych a podival se na skutecnost dnesniho zivota, odvolal by svou doktrinu a vymyslel by snad neco jiného. Avsak marxisté vsech barev, i tech nemarxistických, tvrdosijne prezvykavaji zastaralé poucky pro socialisticky dorost, a jsou slepi a hlusi vuci zrejmé skutecnosti. Nekteri se dokonce pokouseji zachraniti predem ztracenou vec a vazne vykladaji, ze se pry v takové automatisované tovarne zadny zisk netvori, nybrz ze majitelé automatických robotu proste tezi z poptavky na trhu a z ceny zbozi vyrobeného obvyklým způsobem. ⁽¹¹⁶⁾ Pripomíname, ze Marxovo stanovisko v otazce vlivu nabídky a poptavky na přirozenou cenu zbozi ⁽¹¹⁷⁾ zalezi jen v konstatovani « kolísání » a « oscilace » ceny v důsledku stavu trhu; jinými slovy, nabídka a poptávka mohou podle Marxe pouze korigovati přirozenou hodnotu zbozi, modifikovati ji, nikoliv však vytvoriti. ⁽¹¹⁸⁾ Vysvetluje-li tedy marxista cenu zbozi vyrobeného automaticky, jen z nabídky a poptavky na trhu, dokazuje tím pouze, ze vůbec Marxovi nerozumi a ze je tedy « uchylkarem » a « zaprodancem kapitalistické reakce »! Vždyt cela Marxova nauka o hodnotě a nadhodnotě smeruje k thesi, ze vyrobek ma svou objektivní hodnotu, jeste drive, nez přijde na trh.

⁽¹¹⁶⁾ VODA-PEXA v « Tvorbe », 1946.

⁽¹¹⁷⁾ « Přirozená hodnota » je u ekonomických klasiku (Smith, Ricardo) objektivní hodnota zbozi, nezávislá na stavu nabídky a poptavky, a je určována množstvím práce použité při výrobě zbozi.

⁽¹¹⁸⁾ MARX : « Kapital III ».

V tomto tvrzení je vlastní základ Marxovy ekonomiky. Naproti tomu oficiální kritikové Marxe tvrdí, že žádné zboží nemá v sobě objektivní hodnotu a že se hodnota, cena, tvoří výhradně na trhu v důsledku hry nabídky a poptávky. Podle Marxe však musí mít svou objektivní hodnotu také automobil z automatické továrny-pak ale ovšem je celá Marxova nauka o vykorisťovatelském původu nadhodnoty (zisku), lidově řečeno, v troube. Anebo mají pravdu ti, kdo popírají objektivní charakter hodnoty, pak se ale zisk netvoří v továrně při výrobě, nýbrž na trhu, čímž Marxova doktrína padá, a s ní ovšem i bachorka, že každé soukromé podnikání je založeno na vykorisťování pracujících. Tedy-pesky jako za vozem.

* * *

Zopakujme si nyní krátce stezejší body Marxovy ekonomiky: zboží vyrobené za pomoci stroje a lidské práce, s použitím materiálu a surovin atd., má svou objektivní hodnotu vtelenou ve výrobku. Kapitalista tuto hodnotu realizuje na trhu, kde se střetávají nabídky a poptávky; z tohoto důvodu též cena (tržní) zboží není vždy ve shodě se jeho objektivní hodnotou danou množstvím lidské práce použité k jeho výrobě. V hodnotě (ceně) zboží je zahrnuta též nadhodnota (zisk), jejíž původ pramení z neplacené části dělníkovy pracovního dne (nadpráci), jiného zdroje zisku není. Stroje, zařízení podniku, jeho technická organizace-všechno to netvoří přírůstek hodnoty, zisk. Tolik Marx.

Pozorný čtenář si již jistě povšiml, že oficiální kritika marxismu se strany t. zv. rakouské školy hranicemi užitečnosti utoci hlavně na Marx-Ricardovu pracovní teorii hodnoty a ponechává téměř bez povšimnutí to, co tvoří vlastní smysl a účel Marxova Kapitalu, t.j. učení o

vyhradne vykoristovateľském puvodu podnikateľského zisku. Nechceme nikterak popírať význam obrovské metodologickej práce, ktorú vykonala rakúska škola; než musíme tu poukázať na základnú vadu marginalistického kritiky marxizmu-ktorá totiž dokazovať príliš mnoho. « Nihil probat, qui nimis probat » (Nikto nedokazuje ten, kto dokazuje pres príliš). Skutočnosť vykoristováni delníctva zejména v druhej polovine minulého storočia, keď boli svedené zoufalé triedne boje o lepšie mzdy a o zkrátenie pracovného dňa, je evidentný dôkaz toho, že v podmienkach bezúdržbového hospodárskeho liberalismu vzniká podnikateľský zisk z delníckeho potu a z jeho slzy. 15. apríla r. 1891 vydal pápež Lev. XIII. okružný list o delníckej otázke « Rerum novarum »; tento okružný list bol vášnivou obžalobou kapitalistického vydríadusťu a vykoristováni pracujúcej triedy. Avšak podľa marginalistického teórie zadného vykoristováni není! Marx teda tvrdí, že zisk vzniká lenom z vykoristováni delníka, keďže oficiálna ekonomika popiera vôbec každé vykoristováni. Aké je stanovisko kresťanskej sociálnej vedy?

Odpovedáme: kresťanská sociálna veda nepopiera *skutočnosť* vykoristováni delníctva, popiera však Marxovu teóziu, že toto vykoristováni je tiež naprosto *nutné* v kapitalistickom systéme, kde jedni poskytujú výrobné prostriedky, kapitál, a druhí svojou prácou. Kresťanská veda zdurazňuje, v súhlase so skutočnosťou, že zisk môže vzniknúť i bez akéhokoľvek vykoristováni zamestnancu a že teda je možné spravodlivé vyrovnanie medzi zamestnávateľmi a zamestnancami: « Pracovný pomer není špatný sám o sebe », (119) totiž zásadný stanovisko Cirkvi.

Je s podivom, že sa oficiálna ekonomická veda, ktorá svojimi prespravenými dokazovaniami znehodnotila a zbavila pravečnosti svojou kritikou Marxovej doktríny, vôbec nezabývala fundamentálnou tézou Marxovou o tom, že « stroje

netvori nadhodnotu, pouzve predavaji svou puvodni hodnotu vyrobku ». Toto mnohokrat opakované tvrzení Marx nikde a nijak nedokazuje. A prave v této thesi je « pudla jadro » ! (120)

Dejme tomu, ze autor Kapitalu ma pravdu a ze podnikatelsky zisk skutečne vzniká jen z rozdílu mezi smennou hodnotou delnikovy pracovní síly (mzdou) a užitnou hodnotou jeho práce, vtelené ve výrobku. Delník sedí třeba u stroje a kona 4-5 stejných pohybů, stroj pak orezáva, tlačí, perforuje a ohyba materiál a pod. Podle Marxe, pramenem podnikatelského zisku jsou právě tyto 4-5 pohybů delnikových. Nahradíme-li však delníka třeba vycvičeným orangutanem, nic se nezmění, pokud se tyče struktury výrobního procesu viděného marxistickými brylemi-vždyt podle Marxe není člověk než výrobním zvířetem. (121) Ve výrobku budou pak vteleny : původní hodnota materiálu, kvóta opotřebování stroje a tovarních zařízení, « smenná hodnota » orangutanovy pracovní síly, neboli hodnota potravin, uklizení a udržování klece a pod., a konečně ve výrobku bude objektivně přítomná nadhodnota (zisk), jež vznikla z oněch 4-5 pohybů, které vycvičený orangutan konal poté, co byl odpracoval protihodnotu svých životních potřeb. Tato « nadhodnota » by byla zřejmě ještě vyšší, než u lidského pracovníka, neboť tovarník nemusí za orangutana platit nemocenské a sociální pojištění, aniž musí dodržovat smlouvenou pracovní dobu, zřizovat umývárny a závodní jídelny, a pod.

(119) « Rerum novarum » a « Quadragesimo anno ».

(120) Poprvé o této otázce : S. CHELFAND — Clanky « Osudy marxismu » a « Krach komunismu ve SSSR », Rozpravy, 1936.

(121) MARX — Kapital I. (« Podstatný rozdíl mezi člověkem a zvířetem záleží v tom, že si člověk sám vyrábí výrobní prostředky », kapitola o práci).

Avsak továrnik muze nahraditi téz i orangutana treba automatickym zarizenim, jez kona presne tytéz pohyby, jez — podle Marxu ! — jsou nutné pro vyrobou nadhodnoty. Po strance vyrobni a hospodarské se pak vlastne nic nezmeni-ve vyrobku bude vtelena hodnota i nadhodnota, kterou pak továrnik realizuje s vetsim nebo mensim uspechem na trhu, ale zmeni se pouze socialni stranka vyrobniho pochodu-videna skrze marxistické bryle ! — nebude totiz zadného vykoristovani, ani cloveka, ani orangutana, neboť plnou hodnotu vyrobku bude vyrabeti automaticky stroj. Quod erat demonstrandum.

* * *

Ve známé kralovéhradecké pisnicce je opevovan kanonyr Jaburek, který u kanonu stal a porad ladoval. A i když mu granat utřhl hlavu, kanonyr Jaburek i nadále statečně plnil svou povinnost a porad ladoval kanon. Byl to ovšem velký hrdina, ten kanonyr Jaburek, ale kam se hrabal na naše marxisty ! V křecovité snaze, zachrániti stuj co stuj zastaralou věst Marxova učení, ladují kanon takto : (122)

« Ale vždyť i v úplně zmechanisované výrobě musí býti přece nejáci lidé ? »

Odpovídám : Avsak tyto lidé nemusí býti v namezdním poměru-mohou to býti třeba spoluhlajitelé podniku nebo přibuzní.

Avsak kanonyr Jaburek laduje porad : « ale onen automaticky stroj je přece ztelesněním předchozí práce, pochází tedy z předchozího vykoristování dělníku tovarníkem ? »

(122) Tyto absurdní « namítky » byly skutečně vzneseny marxistickými « učenci » v « Právo Lidu » a v « Tvorbe » !

Odpovídám : Mohu si tento stroj koupiti třeba v Sovetském svazu nebo v CSR, kde již zadní továrnici nejsou.

Kanonyr Jaburek se konečně pokouší o poslední ladování : Peníze, za něž si ten stroj továrník opatřil v Sovětech, mají přitom svůj původ v dřívejším vykorisťování, atd. Odpovídám tedy, že takové a podobné « namítky » patří spíše do série úvah o tom, co bylo dříve, slepice nebo vejce, avšak nepatří do věci, o níž jde – že totiž třídní ideologie marxistická nemá své sociologické oprávnění ve vědecky zjištěné skutečnosti života, nýbrž jen ve slepé nenávisti a v záměrně udržované ignoranci !

* * *

Tázal jsem se mnohokrát a zajisté se táže také čtenář : Jak se mohl Marx zmylit v tak evidentní věci ? V analýze stroje a jeho práce (123) setkáváme se každou chvíli s tvrzeními, že nejsou nikterak podložena vědeckými důkazy. Čteme tam výroky jako « stroj není než nahromaděná předchozí mrtvá práce, jež ožívuje jako upír jen vstřebáváním živé práce dělníkovy », nebo « stroje netvoří nové hodnoty, pouze předávají svou hodnotu hotovým výrobkům », atd. Kde vezí pramen omylu autora *Kapitalu* ?

Odpovídáme : « *Kapital* », toto enormní dílo zahrnující několik tlustých svazků o mnoha stech stránkách každý, se spoustou citátů, poznámek a údajů o použité literatuře, *není dílo vědecké, nýbrž propagacní !* Velmi vystízne píše o tom známí francouzští ekonomisté Gide a Rist : (124) « Marxovi šlo jedine o důkaz, že majetná třída žije jen na škodu třídy nájemných pracovníků ». Belgický učenec a statik Cyrill van Overbergh poznamenává velmi správně

(123) *Kapital* I.

(124) CH. GIDE et CH. RIST : « Histoire etc. », cit.

ne : (125) « Ctenar Kapitalu, zejména I. svazku, nenachazi tam nez to, ze kapitalista netvori zadnou novou hodnotu, ze je prizivnik spolecnosti, ze kapital neni nez upir ssajici krev a pot pracujicich, ze podnikatel je vykoristovatel, lupic a vydriduch, ze si jen nahromaduje zisky vytlucené z neplacené nadprace delniku, a pod. « Je znamo, ze Marx byl sam prekvapen vlnou socialni nenavisti, kterou vyvolal prvni svazek jeho Kapitalu (r. 1867), a v predmluve k druhému vydani téhoz I. svazku psal jiz smirlivejsim tonem o « kapitalistech », a ze mu pry slo nikoliv o osoby, nybrz o celou kapitalistickou tridu. Avsak v knize o parizské komune z r. 1871, jez vysla nekolik let po Kapitalu, ukazuje se Marx znovu jako dokonaly fanatic nesmirlivosti a nenavisti ! (126)

Pricina Marxova omylu spociva v tom, ze se Marx chtel zmyliti. K evidentnim bludum ho vedla jeho revolucni romantika. Marx byl revolucionar telem a dusi, zil a dychal jen pro socialni revoluci, a jeho obdiv pro hegelovskou dialektickou methodu (127) primel ho k vyhledavani nesmiritelných socialních protikladu, ba i tam, kde existovaly pouze v jeho fantasii. Je znamo na pr., s jakou nenavisti psal a mluvil Marx zejména o Cesich, jen proto, ze se nechteli pripojiti k nemecké revoluci z r. 1848 ! (128) Revoluce, nenavist, totalni boj az do zniceni « tridniho nepritele », tot Marxovo evangelium. Delnicka trida *musi* nenavideti svuj « spolecensky protiklad »,

(125) CYRILL VAN OVERBERGH : « Karl Marx » (Critique de son économie politique), Bruxelles.

(126) MARX : « La guerre civile en France », 1872.

(127) MARX : Predmluva k II. vydani Kapitalu I., cit.

(128) MARX : « Die Revolution und Kontrarevolution in Deutschland » (nemecky preklad Karla Kautského Marxových clanku z r. 1852 v « New York Tribune », kapitoly 9., 11. a 14.

kapitalisty, majitel kapitalu *musi* vykoristovati proletare, « staly kapital » (stroje, materialy) *musi* byti v protikladu s kapitalem promennivym (délnicke mzdy), továrník *musi* ziti jen z lidské krve a lidského potu (120). Revoluční fanatismus Marxův je vlastní příčina jeho bludu a omylu. Marx byl dříve filosofem a revolucionářem, než se venoval studiu politické ekonomie (130). Jeho dialekticky, t.j. revoluční materialismus byl v jeho duchu už hotov a utvrzen, kdys začal Marx, zejména pod vlivem svého přítele Hessa, studovati národohospodářskou literaturu. Jeho historicky materialismus, učení o třídním boji a o vykoristovatelském původu nadhodnoty, byly pouze aplikaci dialektické metody Hegelovy a feuerbachovského materialismu (131) na jevy sociální a ekonomické aplikaci apriorní a založenou na nicím nedokazanych tvrzeních.

Jaky společensky význam má skutečnost, že zisk může býti vytvořen pouze stroji, bez jakékoliv účasti lidské práce? Má význam ten, že také v obvyklé výrobě, jaká byla již za dob Marxových, mají též stroje určitý podíl na produkci nadhodnoty, vedle možného vykoristování pracovních sil. Pak ale je spravedlivé vyrovnání v rámci reálných možností společenského života! A o to práce jde nám, křesťanským sociálním reformistům, aby pomocí dobrého sociálního zákonodárství bylo odstraněno jakékoliv institucionální vykoristování člověka člověkem, a to v rámci soukromohospodářské soustavy. Skutečnost,

(129) « Kapital vzniká tak, že ze všech porů mu teče krev a spina ») Kapital I.

(130) LENINE : « Karl Marx et sa doctrine », Editions sociales, Paris.

(131) L. FEUERBACH : « Wesen des Christentums », cit.; tato kniha (I. vyd. 1843) měla pronikavý vliv na duchovní rozvoj Marxův a Engelsův. Viz Engels : « L. Feuerbach atd. », cit.

ze strojové zařízení je hodnototvorným činitelem, je reálným, vědeckým podkladem pro velkorysou sociální politiku směřující k vyrovnání všech institucionálních společenských protív. Můžeme úplně odstranit sociální nespravedlnost a společenské krivdy, aniž je podstatně zasazena hospodářská ušlechtilost podniku ⁽¹³²⁾. V moderní spotřební výrobě, na př., činí podíl mezd v ceně výrobku nejvýše 10 %. Postupně tedy snížení výrobních nákladů o pouhých 5 %, aby mzda mohla být zvýšena o polovinu ! Křesťanský sociální reformismus se neobrací pouze k citům, nespírá jen ze svého náboženského a mravního přesvědčení, nýbrž se opírá o reálný život, o vědecky zjištěnou skutečnost, o objektivní možnost uskutečnění spravedlivého sociálního řádu, — aniž se musí člověk stát rábem socialistického státu, kde je každý občan pod dozorovou kuratelou státních dozorců.

e) *Americké dělnictvo a socialismus*

Je všeobecně známo, že se americké dělnické odbory stavějí naprosto odmítavě vůči socialismu a socialisaci. Jaké je sociologické pozadí tohoto postoje?

Socialismus nebyl ovšem nikdy zvláště rozšířen v USA a o nějakém politickém třídním boji není tam ani potuchy. Komunistické hnutí vůbec získalo největší odezvu nikoliv ve státech s nejvyspělejším kapitalismem, nýbrž právě v zemích, kde kapitalismus byl a místy ještě je, tak říkajíc, v plenkách. Je to závažná okolnost. Podle Marxova historického materialismu je ideologie, « společenské vědomí », právní řád, celý kulturní a myšlenkový svět, závislý na hospodářství a na výrobních vztazích. Podle

(132) S. GHELFAND : « Marxismus a křesťanský sociální reformismus », 1946, Praha.

vsech pravidel a poucek historického materialismu musila by socialni revoluce vypuknouti nejdrive ve Spojenych statech severoamerickych, kde kapitalismus dosahl témer svého kulminacního bodu. V Americe se vsak nic nestalo. Za to v Rusku, kde prumyslový proletariát tvoril r. 1917 pouze nepatrný zlomek obyvatelstva a kapitalismus se jeste nevyzúl z detských strevicku, socialni revoluce se uskutečnila. Kde je príčina tohoto zjevu?

Rozsahlé statistické setrení, které provedla universita v Michiganu pod zastitou Federal Reserve Board v r. 1949, a jez obsahlo 97 % vseho obyvatelstva USA, jasne osvetlilo socialni strukturu Spojených statu. Vsichni príjemci duchodu mensich než 1000 dolaru rocne jsou zarazeni do t.zv. chudé vrstvy. Techto « chudých » je celkem 11 % obyvatelstva. A ted' to nejzajimavejsi. « Chuda vrstva » netvori jednolitou tridu, nybrz ze sklada z príslusniku ruzných spolecenských tríd. Patri do ni m.j. : 14 % vsech nekvalifikovaných delniku, 2 % kvalifikovaných delniku, 3 % úředniku a prodávacu, 3 % príslusniku svobodných povolani a 5 % vsech zamestnavatelú. Pritom vsak 23 % príslusniku této nejchudsi vrstvy severoamerického obyvatelstva vlastní automobil, 46 % mají vlastní domek a 44 % mají usporý vetsi než 500 dolaru !

A co prumyslové delnictvo, tento « nositel socialistické revoluce », tento « immanentní protiklad v lune kapitalistické spolecnosti », jak tvrdí Marxuv historický materialismus?

Výsledky statistického setrení michiganské university pro nás, kteří jsme se v Evrope takrka smirili s existenci vyhranené « delnické tridy », jsou překvapující : *severoamerické delnictvo netvori v nasi dobe zvlastní tridu, nybrz patri k strední vrstve*. Tady jsou nezvratné skutecnosti :

Delníci nekvalifikováni mají roční duchod mezi 1000 a

3000 dolaru, a to 31 % nekvalifikovanych delniku vydelava 1000 az 2000 dolaru rocne, rovnez 31 % ma prijem od 2000 az 3000 dolaru. Uvedli jsme jiz, ze 14 % této kategorie delniku ma rocne méne nez 1000 dolaru. Avsak 17 % nekvalifikovanych delniku vydelava rocne vice nez 3000 dolaru ! Vcelku vice nez polovina nekvalifikovanych delniku v USA vydelava pres 2000 dolaru rocne (10.000 DM — 100.000 belgickych franku — asi 700 liber).

Kvalifikovani delnici : 66 % vydelava pres 3000 dolaru rocne, 11 % méne nez 3000 dolaru a 12 % vydelava pres 5000 dolaru.

Prijmy uredniku a prodavacu jsou o neco nizsi nez u kvalifikovanych delniku. 32 % prislusniku svobodnych povolani a 29 % vseh podnikatelů a reditelů podniku vydelava 3000 dolaru rocne, t.j. jako prumerne kvalifikovany delnik. Pouze 5 % obyvatelstva ma prijem vetsi nez 7.500 dolaru rocne.

Je tedy evidentni, ze obrovská vetsina severoamerického lidu patri k stredni vrstve a ze v USA proste neexistuji ani objektivni podminky pro rozpoutani tridního boje. *Narodni spolecenství americké je beztridní.* Neexistuji tam zadné podstatné rozdily v zivotní úrovni, v jidle, satstvu, bydlení. Kabat je tam kabat, at ho nosi majitel podniku nebo jeho zamestnanec, podle satu to tam nikdo nepozna. Je zrejmé, ze mohutná beztridní spolecnost americká je vybornou zakladnou pro produkci, která se muze opriti o silny vnitřni trh a vyrabeti proto kvalitni zboží bez obav o odbyt. V tom prave je celé tajemství uzasné hospodarské moci USA, a také jakosti a lacy americkych vyrobku. Zdravou pulsaci americké výroby a spotřeby neohrozi zadná povinná proroctví sovetських narodohospodarských ubozacků s jejich bajkami o už už se blizící smrtelné krisi severoamerického hospodarství. Jen malý priklad : r. 1946 bylo v USA vyrobeno a

prodano 6.500 televiznich prijimacu, r. 1947 bylo jich prodano jiz 200.000, v r. 1949 — 2.600.000, v r. 1951 prodali vyrobci na 4.000.000 televiznich pristroju !

A vsechen tento uzasny blahobyt 160 milionového naroda, jakoz i nesmirne stedrou pomoc ostatnimu svetu, za valky i po valce, pomoc, bez niz by jiz davno propadly vsechny evropské zeme komunismu, vytvareji nikoliv podniky znarodnené, zestatnené a zesocialisované, nikoliv planovací urady a mistni planovací komise, vyrobni vybory, URO, trhové szazy, ministerstva pro podvyzivu lidu a pro zniceni obchodu vnitriho a zahranicniho, nikoliv stachanovci, brigadnici, udernici, vstricni proti-planovatelé a socialisticti budovatelé, nybrz — soukromé podnikani. A to je pricina, proc nechce americké delnictvo ani slyseti o socialismu a o tridnim boji.

f) *Spatna mira dialektiky*

Nejucinnejsi zbrani marxistické propabandy jsou polopravdy, které hlása. Takova polopravda je these o tridnim boji a o spolecenských protikladech. Nikdo ovsem nemuze popriti existenci trid a tridnich boju v lidských dejinach. Tridni boje nejsou vynalez Marxuv, jezto tridy byly uz pred Marxem. Marx pouze vynalezl these, ze tridni boje jsou podstatou lidských dejin (133), ze dejiny staroveku nejsou nez ideologicky odraz boje mezi otroky a otrokari, ze stredoveka gotika je vyrazem boje mezi feudaly a nizsimi stavy a ze vsechna civilisace doby moderni je pouha ideologicka « nastavba » tridniho boje mezi kapitalisty a proletari. Avsak dejiny lidstva jsou prece jen neco jiného nez pouhé dejiny tridnich boju. Manzelstvi je také neco vice, nez pouha kronika manzelských hadek.

(133) MARX a ENGELS : « Dejiný lidstva jsou dejiny tridnich boju ! » (« Komunisticky manifest »), cit.

Jak vysvetli marxistická dialektika na pr. vznik kresťanství — z trdních boju? Jakou spojitosť s « trdním bojem » mely krizacké vypravy? Italska renesance? Objev Nového sveta? Historicky materialismus poklada kulturní, politické, vedecké a umelecké proudy v kazde dobe za « odraz » a « nastavbu » hospodarskych i socialnich jevu v dané spolecenské skladbe. Podle marxismu nemaji myslenky, ideje, duchovni a kulturni smery svych vlastních dejin, nybrz jsou nerozlučne spjaty se svou ekonomickou basi ⁽¹³⁴⁾. Mame-li uveriti marxistické nauce, pak nebyli Weber, Mendelsohn, Schubert a Schumann romanticti pokračovatelé hudebních klasiku, nybrz jen « hudebni odezvou trdního boje mezi odumirajícím feudalismem a novou buržoasní trdnou » ⁽¹³⁵⁾. Dovedeli jsme se téz, že pry Einsteinuv princip relativity je vyrazem reakcionarského usilí velké buržoasie, která ve svém zavlém boji proti vítěznému proletariatu nestydate falsuje nejvedectejší a nejpokrokovější marx-engels-lenin-stalinskou dialektiku přírody » ! ⁽¹³⁶⁾ Pravy marxista nikdy není na rozpacích, když má odpovědět na otázku o kterémkoliv spolecenském a kulturním jevu. « Trdní boj », « zájmy imperialistického kapitalu, « hluboké vnitřní protiklady v lune dnešní společnosti, této jednou provždy urobené míry dialektiky používají marxisté vždy a vsude ⁽¹³⁷⁾.

(134) MARX : « La Misère de la Philosophie etc. », cit.; tentyz : Předmluva k II. vyd. Kapitalu I.; ENGELS : « Anti-dühring », cit.; KARL KAUTSKY : « Die materialistische Geschichtsauffassung », 2 Bde, Berlin 1927; Ugo SPIRITO : « La filosofia del comunismo », Firenze, 1948; W. HEIDER : « Die Geschichtslehre von Karl Marx », 1931; G. SOREL : « La décomposition du marxisme », 1910, nem. vyd. : « Die Auflösung des Marxismus », 1930.

(135) Zdenek NEJEDLY (« Tvorba », 1947).

(136) Prof. MITIN (« Tvorba », 1947).

(137) Cetli jsme před valkou v sovětských časopisech do-

Tridni boj je v marxistickém pojeti dejin pohnutkou veskerého historického vyvoje a pokroku (138). Nebyt tridniho boje, nebyl by pry ani stat ani rodina (139), nebylo by hospodarského a technického vyvoje, slovem, nebylo by ani historie lidstva. Avsak cela marxisticka « eschatologie » vyustuje v prorokovani nevyhnutelného pry prichodu svobodné komunistické spolecnosti, kde nebude statu ani spolecenskych protiv. Co ale bude potom pohnutkou a pricinou pokroku? Vzdyt, nebude-li v oné rajské spolecnosti tridniho boje, pak, podle vseh pravidel historického materialismu, nebude ani pokroku, veda zakrni, technika taktéz, spolecnost ustrne a zavladne pak v ni nejtemnejsi reakce ! Kdovi, zdali nedostoupi potom mravni zvrhlost obcanu té miry, ze obnovi treba instituci manzelstvi a rodiny, misto totalni promiskuity, jiz hlasaji Marx a Engels jakozto nejpokrokovější vymozenost budouciho komunistického raje ! Nebude-li vsak pokroku v « druhém stadiu », pak se ale musi — presne podle poucek historického materialismu ! — onen budouci raj rozloziti, podstoupiti zpetny vyvoj a vubec se chovati velmi nedialekticky. Ostatne, podle Marxe, Engelse a Lenina zacaly dejiny lidstva prave komunistickym rajem, kde pry nebylo tridnich boju, manzelstvi a rodiny, a panovala pry tehdy naprosta rovnost ve vsem (140). Proc se tento raj zvrhl v spolecenské protiklady ? V co se potom zvrhne spolecnost « druhého stadia » ?

konce takové perly, jako na pr. « Dialektika vybusného motoru » ! — Viz « Rozpravy », 1937, clanek « Krach komunismu ve SSSR ».

(138) « Komunisticky manifest », cit.

(139) ENGELS : « Puvod rodiny atd. », cit.

(140) « Komunisticky manifest », cit.; « Puvod rodiny », cit.; LENIN : « Stat a proletarska revoluce », cit.; T. G. MARSARYK : « Otazka socialni II », cit.

A táto filosofická a sociologická motanice, tento myslenkový galimatias, je predkladan jakozto « vedecká filosofie lidských dějin » !

g) Marxova proroctví a socialistická realita

Rekli jsme vyše, že rakouská ekonomická škola (marginalismus) kritizuje Marxovu národohospodárskou nauku ponekud jednostranne. Existuje-li o všem trh s jeho volnou hrou nabídky a poptávky, je pak nepochybné, že se na trhu vzájemne porovnávají hraniční užitečnosti, a nikoliv pracovní doba nutná k výrobě statku. Což však, kdys není hry nabídky a poptávky, není trhu, není nic z toho, co tvoří ekonomický život ve větsine civilisovaných zemí ? Nemusíme se ani vraceti do dob přirozené směny, neboť se před očima celého světa odehrává hrůzná tragédie stamilionu lidských bytostí, jež žijí a pracují v docela jiných podmínkách, než lidé na Západě. V sovětském okruhu lidského života je neaplikovatelná každá ekonomická teorie, jež platí ve svobodném světě. Marxovo učení o vykorisťování pracovní síly, o t.zv. absolutní a relativní nadhodnotě, o bezohlednosti majitelů výrobních prostředků vůči dělníkům, o divokém zneužívání práce žen a dětí, nemůže býti zavrženo jen tak smáhem. Totéž je třeba říci o knize Engelsove ⁽¹⁴¹⁾ o postavení dělnictva v Anglii, knize, která ve své době ostráslá svědomím celého světa. Proroctví obou mistrů dialektiky se arci nesplnila — předvíдали totiž naprosté zbití průmyslového dělnictva, a také že sociální revoluce přijde z důvodu ozebrání milionů (t. z. Verelendungstheorie) ještě před koncem 19. století. Nic z těchto

(141) ENGELS : « Die Lage der arbeitenden Klasse in England », I. vyd. 1845.

prorocství se nesplnilo, lépe receno, Marxova prorocství o zbudaceni milionu se nesplnila v zemich kapitalistickych, zato vsak se uskutečnila do posledního písmenka — v zemich vítězného socialismu !

* * *

Sovětský svaz má na 200 milionu obyvatel, z nichž 20 až 25 milionu lidí je v trvalém vězení (vysetrovací vazba, pracovní tábory, tábory nucené práce a pod.). Na krajním severu se táhne síť koncentráků od poloostrova Tajmyr a Medvědí ostrov až k Beringovu průlivu. V subtropických krajích je umístěna síť kavkazských a stredoasijských koncentračních tábora. Podél celé jižní sibiřské hranice se táhnou koncentráky až k Japonskému moři. Koncentráky jsou na Ukrajině i za polárním kruhem, ve středním Rusku i na Kamčatce, na Urale i na Solovcovských ostrovech (142).

Ústřední správu sovětských koncentračních tábora otrocké práce obstarává GULAG (Glavnoje upravlenije lagerej — hlavní správa tábora), se sídlem v Moskvě. Gulag má tři sekce-administrace tábora, správa železnic a správa komunikací. Jeden svědek v bruselském procesu

(142) « Protokoly a rozsudek » bruselského Tribunálu v symbolickém procesu proti koncentracnictví ve SSSR, květen 1951; V. A. KRAVCHENKO : « J'ai choisi la liberté », Editions Self, Paris, 1947 ; Dr. MARGOLINE : Serial článku o petiletém pobytu v sovětském koncentračním táboře, « Figaro », r. 1950, Paris; svědecké vypovědi v parizském procesu V. Kravcenka proti komunistickému časopisu « Lettres françaises », 1949; serial o táborech otrocké práce v Kolymě Polaka Anatole KRAKOWIECKEHO v « La Libre Belgique », 1951; Ivan L. SOLONEVIC : svetoznámá kniha « Rossiya v konclagere ». — K tomu se přidružují tisíce svědeckých vypovědi uprchlíků ze sovětského socialistického ráje před okupací úřady v Západním Německu a jinde.

proti koncentracnictví v Sovetském svazu z r. 1951 vypravoval své zkušenosti a zážitky za dobu sedmi let, jež strávil v socialistických koncentracích, a označil Gulag jako « gigantický stroj, jehož účelem je využití do poslední možnosti pracovních sil milionu sovětských otroků », a to za podmínek, jež zavinují vysokou umrtnost mezi « socialistickými budovateli ». Každý rok umírá v sovětských táborech otročské práce asi 12 % věznu — téměř 2½ milionu lidí, kteří jsou ihned nahrazováni novými otroky. Koncentráky se tedy obnovují « od gruntu » každých 8 roku.

Svět koncentráku ve SSSR je naprosto izolován od ostatního světa a nepodléhá administrativně místním úřadům, nýbrž přímo Moskvě, a disponuje vlastní armádou a policií. Otroci konají všechny práce pod přísným dozorem. *Celé sovětské socialistické hospodářství je založeno na práci otroků*, kteří dodávají suroviny sovětské industrii, těží zlato v Magadanu a Kolymě, dobývají uhlí ve Vorkute a Karagande, Donbasu a Kuzbasu, kopají kanály v Kazachstanu, mezi Bilym a Baltským mořem a Volga — Don, stavějí železnice v Komi a ve východní Sibíři, kácí stromy, budují hydroelektrárny, cementárny, tovární kombináty, stavějí silnice, přístavy, mosty, těží barevné kovy a naftu, loví ryby v Japonském a Ochotském moři. Není odvětví průmyslu, kde by nebylo používáno otroků !

Životní a pracovní podmínky socialistických otroků jsou nejprimitivnější. V uhelných šachtách není světla, otroci pracují po kolena ve vodě, jelikož nejsou pumpy, smrtelné úrazy jsou na denním pořádku. Ženy pracující v rybním průmyslu konservním, nedostávají rukavice, a jejich ruce jsou rozezrané od soli. V táborech za polárním kruhem umírají otroci hromadně na kurdeje a uplávici, velké procento otroků ztrácí zrak v důsledku avitaminosy.

Pracovní doba je deset až patnáct hodin denne, ve většině koncentračních taborů se pracuje po celý rok, bez jediného dne oddechu. Otroci se dělí ve čtyři kategorie — těžká práce, střední tělesná práce, práce lehká a konečně práce invalidní. Každý správce koncentráku se snaží co nejrychleji zbavit invalidu a престарých. Potravinový přídel pro touto čtvrtou kategorií je tak nízký, že invalidé jsou prakticky odsouzeni k smrti hladem. Vyzývá otroku v ostatních kategoriích není též o mnoho lepší, na pr. otrok za polárním kruhem, kde si tělo vyžaduje silné stravy, obdrží denní dávku chleba, jenž je hlavní složkou výživy, pouze 800 gr, při tom je chléb vlhký a špatně pečený, aby více vážil. Kromě denní dávky chleba obdrží těžce pracující otroci : ráno t. zv. polévku, t.j. osolenou horkou vodu, po práci pak znovu polévku a kasi, někdy ještě i kus ryby. Nesplní-li kdo stanovenou pracovní normu, je trestán snížením denní dávky chleba na 100 — 200 gr. Otroci v sovětských koncentracích bydlí v zavesených dřevěných barácích nebo v « zemljankách ». Postele nebo kavalce nejsou, otroci spí na dřevěných prčkách.

Podle sovětské justice jsou děti od 12 let (!) trestány pro trestní činy, jež spáchaly. Mohou být též odsouzeny k « nejvyššímu stupni sociální ochrany », t.j. k trestu smrti (143). Odsouzené děti jsou obvykle posílány do koncentračních taborů, jež mají název « kolonie pro mládí ». Spína, hmyz, přeplněné baráky, podvýživa, nemoci, prostituce — všechno se v těchto koloniích podobá na vlas koncentrákům pro dospělé otroky. NKVD — nyní se jmenuje MVD — a Gulag se stále starají o to, aby měly dostatečný počet otroku. Kravcenko líčí rozhovor, který měl se zástupcem Gulagu na začátku války v červenci

(143) Sovětský trestní zákoník z r. 1936, dosud platný.

1941 - (144). Kravcenko tehdy zastaval vysoky urad v ministertvu lehkého prumyslu a zadal Gulag o prideleni novych pracovnich sil. Zastupce Gulagu protestoval : « Ale soudruhu Kravcenko, kde bychom vzali tolik lidi? *Vždyt jsme jeste ani nesplnili svůj letosni zatykaci plan !* »

* * *

Marxova nauka o vykoristovatelském puvodu nadhodnoty, plynouci z prisvojeni si zamestnavatelem nezaplacené casti delnikova pracovního dne, se stoprocentne potvrdila v Sovetském svazu. « Socialisticti budovatelé » v Sovetech se chlubi svymi obrovskymi prumyslovymi kombinaty, udolnimi prehradami, kanaly, stadiony a palaci. Avsak prave o tomto prirustku spolecenského bohatstvi plati Marxovo obvineni — Kapital vznika tak, ze ze vsech poru mu tece krev a spina ! V socialistickém Sovetském svazu lze presne stanoviti demarkacni caru oddelujici « nutnou » cast pracovního dne delnikova od « nadprace ». To, co sovetsti otroci dostavaji ve forme bidné a nedostatečné stravy a bydleni v zavsivenych baracich a zemljankach, odpracuji snad jiz behem prvnych nekolika minut pracovního dne. Avsak sovětsky otrok nemuze rici — jiz jsem odpracoval svou stravu a bydleni, pujdu si odpocinouti — neboť socialisticky dozorce ho donuti k dalsi praci bitim a hrozbou revolverem. Socialistickému statu pak plynou nesmirne hodnoty takrka zadarmo, neboť byly vydreny se skutečné nadprace ubohych otroku.

Kazda radka Marxova « Kapitalu » je straslivym obvinenim socialistického radu v Sovetském svazu a ve statech satelitnich. « Zbidaceni milionu », o kterém mluvili Marx

(144) V. KRAVCHENKO : « J'ai choisi la liberté », cit.

a Engels, je tragickou skutečností socialismu, zbidaceni fyzické a duševní. Nikdy ještě v dějinách lidstva nebylo tak organizované hruzy otroctví, nikdy ještě nebylo tak systematického odclovecení člověka, jako v socialistickém státě Sovětu. Tot' práva tvar socialistické reality, jež začala popíráním Boha a nesmrtelné duše, a skončila zbestialisováním člověka !

Kapitola sesta :

OD LIDSKOSTI K BESTIALITE

a) *Marxismus humanisujici*

Slyseli jsme v cs. zahraničním vysílání uvahu známého komentátora o živote v Sovetském svazu (145). Autor skončil slovy : « Kdyby Lenin ozívl a videl, co se deje, byl by se zhrozil ».

Je to omyl. A to omyl velmi nebezpečný. Mnozí lidé se totiž snaží přesvědčit svět, že v Rusku není socialismus, nýbrž « stalinismus », jenž s pravým učením marx-leninismu nemá nic společného. Jiní zase zavrhuji také leninismus, protože je pryč to zvrácení pravého a čistého marxismu. Ba dokonce slibují, že až se vrátíme domů, tak nám i celému světu ukáží, jak se « ten správný » marxismus dělá (146).

Vsechna tato povídání o jakýchkoli rozdílech mezi marxismem, leninismem a stalinismem dokazují pouze jedno : že totiž autoři těchto hlubokomyslných povídání nemají ponětí ani o marxismu, ani o leninismu, ani o stalinismu, ba ani o vlastní podstatě socialismu.

(145) Sir Bruce LOCKHARDT v rozhlasu « Vola Londyn », 1949.

(146) « Proneste rec do vysílání domů o tom, že nová svobodná republika bude socialistická ... a lid český vás bude nosit v srdci svém a modlit se k vám jako k apostolům ». (Tribuna, srpen 1950); « Při uspořádání cs. hospodářských záležitostí musí být přijata zásada, že není možný návrat k zadnému zpetnému datu » (organ cs. Zahraničního ústavu v exilu Tribuna, červen 1951).

Co je socialismus ? (147)

Socialismus je společenské zřízení, v kterém všechny zdroje a prostředky výroby, jakoz i pracovní síly patří státu a jsou monopolně řízeny státními dozorci.

Tato forma společnosti se již několikrát vyskytla v lidských dějinách (148). Socialistický stát existoval již ve 3. tisíciletí před Kristem na ostrove Kréte, pak ve staré Spartě, kde byla státní výchova dětí, otroci byli státním majetkem a obyvatelstvo se stravovalo ve státních jídelnách. Také socialistický stát Inků v Jižní Americe je příkladem důsledné organizace, kde všechny výrobní prostředky byly státním majetkem. Je třeba podotknouti, že tyto socialistické státy byly se stanoviska administrativního naprosto úspěšné. Panovala v nich ovšem nesmírná ukrutnost správy, ukrutnost, jež byla překonána pouze moderními socialistickými státy. Byly však i velmi četné socialistické pokusy na základě dobrovolnosti a osvícenského humanismu. V minulém století vzniklo v severní Americe na 120 socialistických obcích (149) které byly podporovány obětavými nadšenci z celého světa. Osud těchto obcí byl vsude a vždy stejný : obrovský elán na

(147) Na tuto otázku odpovídá H. BELLOC : « Socialismus je rád, kde veskeré výrobní prostředky patří státu a jsou spravovány státními úředníky » (svetoznamá kniha « Otrocky stát »).

(148) THONISSEN : « Le socialisme depuis l'antiquité », I., Louvain, 1852; POEHLMANN : « Geschichte des antiken Kommunismus und Sozialismus », 1893; E. MEYER : « Die wirtschaftliche Entwicklung des Altertums », Conrad Jahrbuch, 1895.

(149) Victor CATHREIN S. J. : « Die kommunistischen Kolonien in Nord-Amerika » (« Stimmen aus Maria-Laach »); ENGELS : « Vyvoj socialismu od utopii k vede », cit.

pocátku, pak hadky, mravni a hospodarsky rozvrat a — zánik.

Nechceme se tu dovolavati techto nepodarených socialistických pokusu, proti nimž stojí celá rada pokusu úspěšných, především socialistický Sovětský svaz, jenž existuje již 37 roku. Existuje právě proto, že je vybudován na nefalšovaném marxleninismu, a nikoliv na humanismu. A kdyby se jen trochu zahybalo marxistickým základem socialistického Ruska, pak se zřítí a zanikne, jako zanikly socialistické kolonie « New Harmony », « Ikarie », « Nova Ikarie » a pod.

* * *

V listopadu r. 1847 napsal Marx společně se svým druhem a propagátorem Engelsem « Komunistický manifest », v němž ve zhuštěné formě je podána celá marxistická nauka o společenském vývoji. Tato knížka je dodnes v socialistických státech za železnou oponou jedním z hlavních pramenů marx - lenin - engels - stalinského mudrosloví. Marx v ní vyzývá dělnictvo ve všech zemích, aby uskutečnilo sociální revoluci a nastolilo socialismus násilnou cestou : « Prvním krokem dělnické revoluce bude organizace proletariátu jakožto třídy vládnoucí. Proletariát pak použije své politické moci k tomu, aby postupně vyvlastnil všechny buržoasní kapitál a soustředil všechny prostředky výroby v rukou státu » (150). Bylo by proto nespravedlivé, vinit Lenina ze « zneužití » nebo ze « zvrácení » marxismu. Co činil Lenin ? Byl vcelé « dělnického proletariátu », t.j. bolševického křídla ruské sociální demokracie a připravoval revoluci. Pak mistrovským uderem v listopadu — v říjnu podle starého letopočtu — 1917 svrhl vládu Kerenského a nastolil — podle Marxe

(150) « Komunistický manifest ».

—diktaturu proletariatu. Postupne — presne podle Marxe ! — vyvlastnil vsechny vyrobní prostredky a soustredil je — rovněž podle Marxe — v rukou statních uredniku a dozorců pod bedlivým dozorem « proletariatu », t.j. komunistické strany. V této veci se Lenin ukazal dustojným zakem svého ucitele.

« Stat je zvlastní organisace moci, stat je organisované nasili, jež vykonava vladnouci trída (151). Kterou tridu ma tedy potlacovati vitezny proletariat ? zrejme tridu mestackou. « Delnici musí uchvatiti politickou moc, aby znicili odpor, zjevny i skryty, vykoristovatelské tridy » (152).

Jak je videti, Marx dobre rozumel svému remeslu. Ale také Lenin, Stalin Gottwald a Tito vyborne rozumeli ueni svého mistra, cehoz ovsem nemuzeme nikterak tvrditi o marxistech t. zv. demokratickych a humanitních. Muzete prolistovati celého Marxe a Engelse, nenajdete tam ani sluvka o nějakém « humanitním socialismu », najdete tam vsak otevrenou vyzvu k nasili, pronasledovani a zniceni « vykoristovatelské tridy ». Avsak podle Marxova ueni o hodnote a nadhodnote je vykoristovatelem kazdy soukromy podnikatel, který zamestnava pracovníky za mzdu. Cim se tedy provinil Lenin proti Marxovi, když nasilne vyvlastnil vsechny výrobní prostredky? Ze zridil povestnou Ceku, pozdejsi NKVD, dnes MVD, toto « bdelé rameno revolucního proletariatu » ? Cim se proti Marxovi a Leninovi prohresil Stalin, když nadiktoval kolchozy a poslal do koncentracních taborů statisíce vzpurných sedlaku, kteří lpeli na své vlastní

(151) K. MARX : « La guerre civile en France », cit.; tentyz : « La Misère de la Philosophie », cit.; ENGELS : « Puvod rodiny », cit.

(152) MARX : « La guerre civile en France ».

hroude ? A dalsi statisice a miliony intelektualu, remeslniku, obchodniku, levych i pravych « uchylkaru » a vseh ostatnich « nepratel socialistické vystavby »?

Velmi dulezité voditko pro porozumeni ducha marxismu je Marxova kniha o parizské komune z r. 1871. ⁽¹⁵³⁾ Jak znamo, 18. brezna 1871 vypuklo v Parizi povstani, jez skoncil neslavne za dva mesice. Toto kratké revolucni obdobi bylo nadejnou ukazkou budouciho socialistického raje. Bylo tam opravdu vsechno-zavodni rady, narodni i akcni vybory, « vule lidu », lidové soudy, pronikava « cistka » v administrative, loupeze soukromého majetku, a zlocinny teror, jenz tehdy v Parizi panoval, se téměř podobal dnesnimu radeni cs. statni bezpecnosti.

Jakmile vzplanula revoluce v Parizi, uvital ji Marx nadsenymi slovy. Po jejim skoncení analysoval Marx kriticky vsechny detaily parizského povstani, aby z neho nacerpal pouceni pro budoucnost.

« Revolucni proletariat musi az do vsech dusledku rozbit a znicit burzoasni statni aparat. Vsichni statni zamestnanci musi byti vyhozeni a nahrazeni delnickymi funkcionari, nenahraditelni odbornici pak musi byti bedlive kontrolovani proletariatem », poucuje Marx. A jeho zaci, Lenin a Stalin, opravdu verne splnili odkaz svého ucitele, splnili az do posledniho pismenka !

Engels takto poucuje vudce nemeckych marxistu Augusta Bebela ⁽¹⁵⁴⁾ o tom, jak se ma pravy marxista divati na svobodu a demokracii :

« Kdyz usiluje proletariat o uchopeni moci ve state, neni to kvuli nejaké « svobode », nybrz aby uplne znicil své odporce ».

⁽¹⁵³⁾ Ibid.

⁽¹⁵⁴⁾ F. ENGELS : v dopise A. Bebelovi o Gothažském programu z r L. 1875.

Je treba k tomu nejakého komentare?

Nemaji tedy pravdu oni humanisujici a demokratisujici marxisté, když vykládají bachorky o « nemarxistických methodach » leninismu a o falsování Marxe Stalinem. Proste nechapou pravou podstatu Marxova učení, jehož dokonalým uskutečněním je právě leninsko-stalinský Svaz sovětských socialistických republik.

* * *

Cela marx-leninská nauka záleží v tom, že socialismus má být uskutečněn a udržen na trvalo pomocí diktatury proletariátu. Socialisace výrobních prostředků není objevem Marxovým, to už před ním byli Owen a Cabet, Leroux a Enfantin, Proudhon a Fourier. ⁽¹⁵⁵⁾ Avšak všichni ti průkopníci socialismu chtěli ho uskutečnit cestou propagandy, přemlouváním vlády a veřejného mínění, cestou parlamentní a pod. Byli to podle Marxova označení « utopisté », neboť podle Marxe může uskutečnit socialismus pouze organizovaný proletariát. Je zajímavé sledovat vývoj marxistické myšlenky od r. 1848, kdy vyšel « Komunistický manifest », napsaný Marxem a En-

(155) Robert OWEN (1771 - 1858), tvůrce prvních družstev, sociální reformátor, zakladatel komunistické obce New Harmony v sev. Americe; Stepan CABET (1788 - 1856), autor proslulého socialistického románu « Cesta do Ikarie »; Petr. LEROUX (1797 - 1871), stoupenec saint-simonismu; B. F. ENFANTIN (1796 - 1864), spolu s A. BAZARDEM (1791 - 1832) propagoval saint-simonismus. Hrabe Henri de SAINT-SIMON (1760 - 1825), zakladatel filosofické a politické školy, ideový předchůdce utopistických socialistů; P. J. PROUDHON (1804 - 1865), hlavní díla : « Correspondance » a « Philosophie de la Misère », ideový tvůrce anarchismu; Karel FOURIER (1772 - 1837), zakladatel « falansterii » (kolektivních dílů, kde každý mohl pracovat podle své chuti a libosti).

gelsem, az ke « Kritice Gothajského programu » z r. 1875. Z tohoto vyvoje je patrné, ze vsechna cinnost Marxova byla zamerena jen a jen na nasilnou socialni revoluci, kdeztto o nejakém « demokratismu » a « humanite » neni tam ani nejmensi zminky.

Proc se ma proletariat zorganizovat a vyhlasiti nesmiritelny boj az do uplného zniceni burzoasního a kapitalistického radu? Marx na to odpovida :

Protoze mezi proletariatem a majiteli vyrobnych prostredku jsou nesmiritelné tridni protivy, ⁽¹⁵⁶⁾ nesmiritelné proto, ze podnikatelsky zisk ma jediny puvod ve vykoristovani namezdního pracovníka. ⁽¹⁵⁷⁾ Avsak burzoasie je chytra a zaludna, a pouziva k zesileni své moci nad proletari nabozenství, filosofie a vedy. ⁽¹⁵⁸⁾ Proletariat musi byti proto pevne organisovan a veden, aby jej nemohla burzoasie obelstiti. ⁽¹⁵⁹⁾ Budouci socialni revoluce musi byti bezohledna ke vsem burzoasním odporcum. ⁽¹⁶⁰⁾ Konecne o budouci premene socialistického statu v statnou beztridni komunistickou spolecnost pojednava Marx v uvedené uz « Kritice Gothajského programu », kde zarivými barvami namaloval nejuchvatnejsi sociologické straky na vrbe, jez kdy uzrely svetlo sveta (« az potekou proudem prameny spolecenského bohatství atd »).

* * *

Socialisace vyroby a prace plus diktatura proletariatu,

⁽¹⁵⁶⁾ « Komunisticky manifest », cit.

⁽¹⁵⁷⁾ « Namezdni prace a kapital », Brusel, 1848; Kapital I., cit.

⁽¹⁵⁸⁾ « Die Heilige Familie », cit.; « These o Feuerbachovi ».

⁽¹⁵⁹⁾ « 18. brumér Ludvika Bonaparta » (I. vyd. Londyn, 1853).

⁽¹⁶⁰⁾ « Obcanska valka ve Francii », cit.

tot' marxismus. Lze ovšem theoreticky odmitnouti diktaturu a ponechat jenom socialisaci, pak je to socialismus nemarxisticky, jenž podle vlastního ujisteni usiluje o socialisaci povlovnou, neprekotnou, cestou klidného politického vyvoje, propagandy, parlamentnich voleb a pod. Nu což, a i tak možno, rikaji Rusové. To je ten socialismus « humanitni » « evolucionni » a « demokraticky ».

Nepopirame, že je možno nastolit socialismus pomoci bezvadné demokratické masinerie. Když na priklad svobodnými a cestnými volbami získaji zastanci socialisace potrebnou parlamentni vetsinu, rekneme 50 ½ procenta, mohou pak legalni formou premeniti dosavadni spolezensky rad na socialistické zřízení. Avsak nastolit socialismus je vec pomerne snadna, horsi vec je socialismus udržet. Nebot vyrobní naklady v socialistickém prumyslu nevyhnutelne vzrostou az nebetycne pro zbyrokratisovani provozu. Socialisacni zakroky vlady budou vsak ihned podrobeny ostré kritice parlamentu a tisku. Každé snizovani zivotni urovne obcanu, což je osud každého socialismu, narazi pak na spontanni odpor a verejnou kritiku. V demokratickém a svobodném state neni prece možné, uciniti z odborovych organizaci statni pohanece a denuncianty delniku, jak je tomu v otrockych statech za zeleznou oponou. V demokratickém a svobodném state muze trvati socialisticky pokus pouze tak dlouho, pokud to občané budou ochotni trpeti, a uz pristi parlamentni volby mohou udelat napravu a poslati socialisaci i se socialistickou vladou tam, kam patri, t.j. ke vsem certum. Byli jsme prece vsichni svedky neslavnych koncu socialistické politiky v Australii, Novém Zélandu a v Anglii.

Marx vsak opravdu dobre rozumel svému remeslu a dobre vedel, že nelze udržeti socialismus idylickými methodami demokracie a humanismu. Proto se také posmíval « utopistickým » socialismem. Stejne se pak posmíval

Lenin « revisionistum » a « fabiancum » ⁽¹⁶¹⁾ V nasi dobe se posmiva humanitnim evolucnikum Malenkov, zajisté pravem. Nebot svoboda, humanismus, demokracie, jsou marxistum milé jen tak dlouho, pokud bojují o moc ve state. Po vitezstvi, at již parlamentnim nebo neparlamentnim, je pouze jedna prava marxisticka methoda pro uskutečneni a udrzeni socialismu-klacek. Klacek, tot' universalni prostredek vitezného marx-engels-lenin-stalinismu, nebot pouze klackem lze donutiti obcany, aby se premenili v socialistické stado, a jen klackem lze vytlouci z tohoto socialistického stada socialistické nadseni pro vladu socialistických otrokaru !

Marxismus a demokracie, marxismus a svoboda, marxismus a humanita, tot' protimluv stejne nesmyslny a nestydaty, jako na priklad « humanitni nacismus ». Cesta k humanite a k demokracii nikdy nevede pres marxismus. Avsak od humanity pres marxismus vede prima cesta k bestialite.

b) « *Humanitni socialismus* ».

Slysime a cteme casto také o t. zv. humanitnim socialismu. Ma to pry byti « ten pravy » socialismus, nemarxisticky, pokrokovy a demokraticky. Vyznavaci tohoto nemarxistického a humanitního socialismu tvrdí, ze usilují o spolecensky rad, který by byl korunou veskerého pokroku a cilem tisiciletych socialnich snah lidstva. A

(161) Revisionismus vznikl v Nemecku na konci minulého století v lunc nemecké socialni demokracie. Zakladatelem tohoto hnutí byl Eduard Bernstein, který odmítal Marxovu thesi o vykoristovatelském puvodu zisku a byl zastancem evoluci cesty k socialismu. — Fabianismus, hnutí založené r. 1884 anglickými intelektuály, kteří hlasali pozvolny prechod od kapitalismu k socialismu. Svuj nazev hnutí dostalo podle rimského vojevudce Fabia Cunctatora (t. j. Pomalého).

ôpetovne zduraznuji, že s marxismem nemaji a nechteji miti nic spolecného.

Nez-ono « vyvrcholeni humanismu a demokracie », onen « pokrokovy a nemarxisticky » socialismus, vsechno to nejsou nez prazdné fraze, bez jakékoliv vedecké hodnoty. Nebot onen pozemsky raj pokroku a demokracie, slibovany humanitními socialisty, musi konec koncu miti urcitou skladbu hospodarskou, socialni a pravni. A prave tato spolecenska skladba je rozhodujici v otazce, zda obstastni onen humanitni socialismus lidstvo, ci nikoliv. Nestaci proto jen prohlasiiti, ze « my humanitni socialisté odmitame marxismus a usilujeme o lepsi a spravedlivejsi spolecnost ». (162) Umysly by tu byly dobré, o tom neni sporu. Avsak také cesta do pekel je vydlazdena samymi dobrými umysly.

Pravne-ekonomicka podstata kazdého, tedy i t. zv. humanitního socialismu, zalezi v prevedeni vlastnictvi vseh vyrobnich prostredku do rukou spolecnosti, statu. Socialisace je programovym cilem vseh socialistických stran v celém svete. Tim se téz lisi socialistické strany od socialnich reformistu, kteri usiluji o lepsi a spravedlivejsi usporadani spolecnosti v prirozeném ramci soukromohospodarského systému. Je-li nektery socialista proti marxismu, znamena to pouze, ze odmita marxistickou cestu k socialismu a ze hodla socialismus uskutecnovati jinými, nemarxistickými methodami. Marxismus, to je nastoleni socialistického radu pomoci tridního boje, generalnich stavek, ozbrojeného povstani a teroru vuci ustavnim cinitelum. Cilem vsak zustava tentyz socialismus, jez humanitni socialisté chteji nastoliti cestou propa-

(162) « Je-li socialismus snahou po spravedlivé a spravedlivejsi spolecnosti, toz jsem socialista. Marxisticky komunismus odmitam ». — T. G. MASARYK v « Otazce socialni », sv. II., Praha.

gandy a parlamentního hlasování. Jinými slovy, humanitním socialismem nejde o *co*, nýbrž o *jak*, nejde jim o rozdíl v programu a cílech, nýbrž jen o metody, jimiž se totožné cíle uskutečňují, jde jim tedy jen o postup, nikoliv o zásadu, cíli rozdíl mezi socialismem « pokrokovým », « humanitním » a « demokratickým » a marxismem je pouze kvantitativní, a nikoliv kvalitativní.

V západním světě nevystupuje totožnost podstat socialismu a marxismu příliš zřetelně, poněvadž společný programový cíl u obou, t.j. socialisace všech výrobních zdrojů a prostředků, je zastřen dočasnými boji na politickém kolibisti a hlavně odlišným pojetím mezinárodní politiky. Západní socialisté se totiž děsí socialistického Sovetského svazu, k němuž oddane vzhlízejí marxističtí komunisté, a i když jsou docela ochotni uznati pro věčné časy faktický stav panující na východ od železné opony, zmirají strachem při pomyslení, že by se stejný režim mohl jednou uplatnit také v jejich zemi. Proto také socialisté na Západě mluví o svém socialisacním programu jen mezi zuby a většinou nevrle odmitají komunistické namluvy k společným akcím. (163)

Totožnost podstat socialismu a komunismu vystupuje však velmi jasně v postoji socialistické části emigrace ze země za železnou oponou vůči faktickému stavu věci ve střední a východní Evropě. U nás v Československu na pr. je socialistická skladba života státního, politického a

(163) Ze této odmítavé postoj nevyplývá ze zásadních rozporů, dokazuje m. j. také « Společná akce » socialistů a komunistů r. 1950 v Belgii, kdy přes jednoznačné vyjádření mínění belgického lidu plebiscitem a hlasováním v zákonodárných sborech, rozpoutali socialkomunisté klasický třídní boj (řetězová generalní stavka, teror, sabotážní akce) a vnuťili tak násilím vládě, parlamentu a národu své stranické stanovisko.

socialnehospodarského hotova skutecnost. U nas nemuze byti proto reci o tom, ze socialismus ma teprve byti realizovan cestou humanity, demokracie a pokroku, protoze uz je to fakt. Muze tedy u nas byti rec pouze o tom, zdali po osvobozeni nasi vlasti od komunistu zustane u nas socialisticky rad, ci zda bude odbouran a nahrazen jinym, lidstejsim, spravdlivejsim a rozumnejsim. *Tertium non datur*. Odpoved nasich socialistu je znama-socialismus musi byti zachovan !

Jinymi slovy receno, vsechna usili socialistickych emigrantu smeruji k tomu, aby po vyhnani komunistu zustal u nas komunismus. Socialisté sice priznavaji, ze socialisticky systém u nas byl zahajen zpusoby ukrutnymi a nasilnickymi, slibuji vsak zmizeni onech spinavych method, nezasahujice pritom nikterak do spolecenské skladby, jez byla vytvorena v CSR, z pocatku v tesné spolupraci s komunisty v Narodni fronte, a od r. 1948 komunisty samotnymi.

Mluvi-li proto nasi socialisté o svém socialismu, « humanitnim », « pokrokovém » a « demokratickem », netyka se zrejme ona humanita a pokrokovost vnitřni podstaty hlasaného jimi socialismu, nybrz jen formy jeho uskutenčeni a udrzeni. Socialismus u nas ma byti zachovan patrne pomoci parlamentni masinerie, svobodnych voleb a pod. Je proto treba provést rozbor ideologických zakladu demokracie, hlavne vsak v otazce, zda smi i ten nejdemokratictejsi parlament sveta porušovati nezadatelná a nezcizitelná lidská práva, a zdali smi toto porušování lidských práv povysiti na statni ustavu. Je-li totiž stat a parlament vyhradnim původcem práva, pak by se mohlo v osvobozené vlasti hlasovati treba o tom, ze koncentracni tábory musi fungovati dale-vzhledem k laci pracovní síly jejich obyvatel. Nevidime vsak nijakého podstatného rozdílu mezi socialistickým táborem nucené práce a social-

istickým statem, protože vsude v nich o práci, výrobě a způsobu života státních socialistických občanů monopolně rozhodují státní dozorcí. Okolnost, že v komunismu je státní dozorce jmenován komunistickou stranou, a že v humanitním a pokrokovém socialismu bude dozorce jmenován odpovědnou vládou, je zřejmě podružná věc. A ani 99procentní většina získaná v plebiscitu nebo v parlamentě, neopravuje na pr. k přijetí zákona, kterým by se zavádělo být i dobrovolné otroctví. Existují tedy určité meze, jež nesmí přestoupiti ani stát nebo parlament.

* * *

Křesťanská sociální nauka odmítá rozhodně také tak zvané umírněny socialismus. (164) Encyklika *Quadragesimo anno* vysílá 15. května 1931. Mohlo-li se tenkrát ještě mluvit o « umírněném » socialismu, není tomu tak dnes. « Umírněny » socialismus v naší době prostě neexistuje, jelikož je překonán vývojem. Jak první, tak i druhá socialistická Internacionála přesně rozlišovala mezi tak zvaným minimálním a maximálním socialistickým programem. Minimální program, to bylo zavedení osmihodinové pracovní doby, ochrana ženské a dětské práce, invalidní a starobní pojisteni, atd. Tento program je již dávno uskutečněn ve všech kulturních státech, a to téměř bez jakéhokoliv ideového a mocenského natlaku ze strany socialistů, nýbrž převážně (v Německu, Belgii, Itálii, Anglii, USA a jinde) uvedomelou prací dělnických odborů a také pod vlivem myšlenek z Encykliky *Rerum novarum* papeže Lva XIII. (165) Maximální program? To je již

(164) *Rerum novarum*, *Quadragesimo anno*.

(165) Mezinárodní úřad práce, který vznikl po první světové válce, byl založen na ideovém podkladě *Rerum novarum*, trebaze socialistického vedení MUP nikdy nechtělo otevřeně přiznat, z jakého pramene čerpalo zásady pro tuto instituci.

socialisace celé národní výroby a práce. Pokud nebyl ještě minimální socialistický program uskutečněn, mnozí sociálně citící lidé sympatisovali se socialismem, spatrující v něm usilí o lepší a spravedlivější poměr k dělnému člověku. Právě onen minimální program získal pro marxistické i nemarxistické socialistické strany masy studentstva, inteligence, drobných úředníků a podnikatelů. Je na pr. známo, že v řadách marxistické čs. sociální demokracie v I. republice stáli vynikající učenici i politici, kteří byli zlákáni nepopíratelnými zásluhami sociální demokracie v oblasti sociálního zákonodárství a její ryze reformní politikou.

Rok 1945 však znamenal obrát v cílech a programech socialistických stran. Socialisace výrobních prostředků, t.j. maximální program socialismu, stala se rázem nejbližším a snadno dosažitelným cílem. Tradiční sociálněreformní politika byla vystrídána politikou etapové socialisace. T. zv. umírněný socialismus odesel nenávratně do historie, a socialistické strany, chtěly-li zachováti své oprávnění na další socialistickou existenci, musily volky nevolky vstoupiti na cestu maximálního programu. To, že se na tuto cestu vydala také i nesocialistická čs. strana lidová, která se aspoň slovy hlásila ke křesťanské sociální nauce, je pouze jednou ze smutných stránek dějin politické slepoty a zbabelosti.

Nemůže proto v naší době býti socialismus « umírněný », « humanitní » a « demokratický ». Neboť je to výsměch demokracie a humanity, postavíme-li člověka pod dozorčí kuratelou státních dozorců, od kolébky až do hrobu. A to právě je maximální program všech socialistických stran, program, jenž je dnes bezprostředním cílem a nejbližší metou socialistických snah. Co je však příčinou toho, že se sociálněreformní usilí a nesporné sociální citění u mnohých socialistů zvrhlo v program zotročení

človeka socialistickým statem? Odpovidame : *Je to bludný názor na pomer medzi jedincem a kolektívom*. Kdýz odmietali pápežové i ten t.zv. umirnený socializmus, a to v dobe, kďy jeste uplatňoval ryze reformní snahy, bylo to proto, že si byli dobre vedomi hľubokého rozdiľu medzi spolecenskou naukou socialistickou a naukou kresťanskou. ⁽¹⁶⁶⁾ Podľa kresťanského učenía ma spolecnosť vsemi svymi zariadeniami sloužiť a napomáhať jednotlivci, aby mohľ sľobodne dosiahnuťi sľvého posledního cieľu. Toto pojetí vyplýva z názoru na človeka jakožto bytosť sľvobodnou a povolanou k nadpriroženému stesťu. Než každý socializmus je založen na predstave človeka, čo by sľložité chemické sloučeniny a tvoričieho spolecnosť na nepodobnú zelezobetónovú konštrukciu podľa pečľive uvázeného plánu. V takovéo spolecnosti nema ovšem jednotlivec sľvou absolútnej hodnoty, nýbrž pouze hodnotu relatívnej, podľa toho, jak je užitečný pro spolecnosť pri realizácii tech nebo onech úkolů. Toto pojetí vzťahu medzi spolecnosťou a jedincom vychází z predpokľadu neexistence metafyzické sľvobody človeka stejne, jako na pr. nema sľvobodu mravenec, jenž vytvára ideálnu socialistickú spolecnosť mravenci-prave proto, že je to jen mravenec a nema nesmrteľnou dušiu.

c) *Zapomenutá tragédie*.

V románe « Bratři Karamazovi » od F.M. Dostojevského vypravuje Aljosa Karamazov o ubohém chľapci-sirotkovi, kterého jeho poručník a učeľný pan nemilosrdne biľ a tyral hladem. Malý chďudacek nemel nikde zastání, jen se občas zavrel na zachode, pokľekl a spinaje rucky, seľptal

⁽¹⁶⁶⁾ « Socializmus nemuze byti uveden v soulad se zasaďdami katolícké Cirkve » ... « Nikdo nemuze byti zároveň doľbrym katolíkem a pravým socialistou ». (Quadragesimo anno, 1931)

v placi : « Bozinku muj, Bozinku !... » Aljosa se pak tazal, zdali ma svet pravo na existenci, kdyz nevinné dite musi takto trpeti.

V nasi dobe se vsak odehrava pred ocima celého sveta skutecna, nikoliv romanova tragedie 30.000 reckych deti, jez byly nasilim odnaty svym rodicum a zavleeny do socialistickych zemi za zeleznou oponou. Tam je soudruzi « prevychovavaji », aby se nich stali bolsevicti janicari, kterym neni nic svaté, ani otec, ani matka, ani vlast. Nestastné recké matky se marne domahaji svych deti. Pred nekolika roky vznesla recka kralovna upenlivou prosbu k svetovému tisku, aby podporoval volani reckych matek. Avsak uloupené deti jsou porad v zemich socialistického otroctvi.

V Americe trestaji kradez deti elektrickou zidli. Jakého trestu pak zasluhuji nejen ti, kdoz uloupili 30.000 deti jejich matkam, nybrz také oni, kteri dali podnet k tomuto zlocinu a odmitaji uloupené deti vratit?

Americti gangsteri ciní tak proste z duvodu, aby vydirali na rodicich vykupné. Avsak statni gangsteri za zeleznou oponou porusuji vsechna prava lidska a bozska ve jménu socialistické ideologie. A kdyby jen mohli, ukradli by vsechny deti na svete ve jménu téze ideologie, která za nejvyssi hodnotu prohlasuje pravo socialistického statu na celého cloveka, na jeho telo i dusi, na jeho praci i volny cas, na jeho zaliby i nejvnitrnejsi myslenky. V knize « Zvolil jsem svobodu » popisuje Viktor Kravcenko jednu partajni cistku, kde byla vyhozena ze strany clenka proto, ze se nedala rozvésti se svym muzem, jenz byl ve vazbe NKVD. Kdyz namitala, ze svého muze miluje, propukl cely sal ve smich, jelikoz ve SSSR musi byti oddanost Strane nekonecne vetsi nez laska k manzelovi nebo k rodicum. Zminili jsme se jiz vyse, ze v jednom sovetském meste postavili dokonce pomnik komsomolci

Pavlu Morozovovi, ze osobne udal svého otce pro « kontrarevolucni smysleni ». V Ceskoslovensku se pred 3 roky konaly t. zv. detské manévry, jichz se zucastnilo na 3.000 deti. Théma — « odhaleni protivladniho spiknuti ». Deti prohledavaly pole a lesy a udavaly statni bezpecnosti osoby, s nimiz navazovaly rozhovor o politice a pojaly podezreni, ze by ten clovek mohl miti nesocialistické nazory a byti tudiz ucastnikem piklu proti vlade.

Co bude z techto deti, az vyrostou? Budou z nich snad verni komunisté, snad i obetavi stachanovci a brigadnici, ale docela jiste to budou jinak naprosti nicemové, kteri v nicem nezadaji onomu sovetenskému vyvrhelovi, jenz udal vlastního otce. Duse techto deti byly ukradeny a zmrzacený socialistickým statem, a tato kradez detskyoh dusi je stejne odporny zlocin proti svatému pravu rodicu jako loupez lidickyoh deti nacisty a deti reckyoh marxobandity.

A téhoz odporného zlocinu proti prirozenému pravu, které je samým Stvoritelem vepsano do lidského srdce, dopousteji se vsichni ti, kdo popiraji pravo rodicu na deti a hlasaji, ze deti patri statu, kdo uskutecnuji statni monopol na deti a jejich vychovu, kdo popiraji pravo rodicu posilati své deti do skoly naboženské, kdo u nas r. 1945 zrusili a znicili naboženské skolstvi na Slovensku, kdo pripravovali v dobe neslavné Narodni fronty zakon o t.zv. jednotné statni skole, aby byly pak ukradené detské duse zmrzacený ve jménu socialisticko-materialistické ideologie.

A co rici o lidské, intimni strance tragedie reckyoh deti? O jejich ubohyoh matkach? Na uloupené deti zapomenou casem jejich byvali kamaradi, snad zapomene na ne i jejich rodné okoli, kde se narodily a vyrustaly, zapomnel na ne i svet v neustalém privalu novyoh težkyoh starosti. Jejich matky vsak nikdy nezapomenou a jejich slzy nikdy nevyschnou. V jak bidné dobe, v jak bidném svete zijeme !...

Kapitola sedma :

KRESTANSKA DEMOKRACIE

a) *Podstata demokracie.*

V jednom emigrantském nekomunistickém časopise byl uverejnen clanek « Demokracie a systémy », (167) kde se pojem demokracie tak beznadejne zamotava, ze ctenar nakonec vubec ztraci orientaci a kriteria. Zakladni mysenka clanku je, ze « demokracie, — a v tom je zasadnim protikladem ke vsem totalitam — nezna a nemuze znati zadnou vyslapanou cestu do raje... Jako demokrat mohu a musim byti podle okolnosti, mista a casu, liberalem, socialistou, vlastencem, krestanem... Demokraticka koncepcie nemuze byti vycerpavajicim navodem prakticko-technickym; musi se omeziti na apologii svobody v nejsirsim slova smyslu ».

Je priznacné, ze v tomto clanku pri vypoctu zakladnich smeru, které jsou podle mineni autorova slucitelné s demokraci — liberal, socialista, vlastenec, krestan — neni uveden také marxismus. Bud tedy nepoklada autor marxismus za smer demokraticky, anebo naopak, klade jej do systému demokratickych a zahrnuje marxismus do pojmu socialismu. Pak by ovsem mel pro vetsi jasnost vyjmenovati — liberal, socialista, marxista, vlastenec, krestan — a tak bychom meli ideovy odlitek nasi byvalé Narodni fronty doma a jejího amerického epigonu v exilu.

Tvrzeni, ze demokracie nemuze miti « zadnou vyslapanou cestu do raje », je nutno nejprve ocistiti od zbytecného pathosu a prednésti je formou strizlivou a

(167) « Skutecnost », r. 1950.

ponekud vedectejši. Pak by se tato these dala formulovať takto : demokracie nema nic spoločného se svetovým názorom ľudí, demokracie není konkrétní program ideí a činností, demokracie není cesta k správnému a spravedlivému společenskému radu, nýbrž je to pouhá forma, rámeček, kde se svobodně střetávají různé politické ideologie a světové názory. Jinými slovy, demokracie je diskuse.

Zeptejte se kteréhokoliv našeho člověka, co je to vlastně demokracie, a vsadíme se, že uslyšíte jednu z těchto odpovědí : demokracie je diskuse; demokracie je vláda lidu; demokracie je podrobení se většině; demokracie je parlamentarismus. Nejčastěji však uslyšíte v odpověď, že demokracie je diskuse.

Ale ovšem — v demokracii musí být svoboda slova a tisku, musí být diskuse, o tom není sporu. Diskuse patří do demokracie, avšak nemůžeme tvrdit, že demokracie «je» diskuse. Je to stejné, jako by někdo tvrdil, že tyfus «je» horečka — horečka nesporně patří k tyfu, avšak tyfus není jen horečka, horečka je pouze jeden z příznaků, nikoliv však podstata tyfu. Podobný poměr je též mezi demokracií a diskusí. Vždyť z každé diskuse musí nakonec vyplynout nějaké rozhodnutí, které někdy je správné a spravedlivé, ale ne vždycky. I po té nejdemokratičtější diskusi může být učiněno rozhodnutí nespravedlivé, ba i zločinné, což přece není nikterak « demokratické », ztotožňujeme-li demokracii se spravedlností a humanismem. Není tedy sám fakt svobodné diskuse podstatný znak demokracie.

« Demokracie je vláda lidu ». Záleží-li však demokracie v pouhé okolnosti, že vládne « lid », nevidíme důvodu, aby tato vláda lidu byla eo ipso vždy humaní a spravedlivá. Sokrates byl zločinně odsouzen athénskými svobodnými lidmi, a svobodný římský lid volal « Christianos ad leones » (hodyte křesťany lvům !). A kdo se odváží tvrdit,

ze rasové zákony byly v Norimberku vyhláseny proti vůli tehdejšího německého lidu? A nebyl-li z vůle lidu ukrizován Kristus?

Kde je pak demarkacní čára mezi demokracií (vládou lidu) a ochlokracií (vládou luzy)? V kulturních státech jsou přece soudní pravomoc a výkon práva vynaty z bezprostředního rozhodování « lidu »; naopak, v kulturních a civilisovaných státech dbá statní moc pečlivě, aby soudní procedura byla účinně zabezpečena před možnými vlivy ulice, a nic na tom nemění ani okolnost, že soudcové mohou být třeba voleni občanstvem. Kde však je záruka toho, že vláda lidu nemůže napachati zločiny proti lidskosti? Tedy ani vláda lidu není o sobě podstatný znak demokracie.

« Demokracie je vláda většiny ». Hlasování má tedy být onen kouzelný prostředek, který vždy zaručuje vítězství pravdy a spravedlnosti? Tento naivní názor nemůže ovšem obstát ani okamžik. Hlasování o nějaké otázce může mít pouze jedno morální oprávnění a jeden smysl: je to prostě mravní závazek každého hlasujícího, že v případě, když bude přehlasován, nechopí se zbraní a nebude chtít prorazit se svým minením násilnými oprávněnými prostředky. Hlasování je proto pouze menší zlo než občanská válka, která je nepochybně zlo veliké. Zadním hlasováním se však nemůže vyjevit pravda, nýbrž pouze to, že se hlasující předem dohodli, že se v dané věci bude postupovat tak nebo onak, podle výsledku hlasování.

Dále. Kdo vlastně má hlasovat? Tato otázka je aktuální i v naší době všeobecného hlasovacího práva. U nás na př. slyš k volebním urnám r. 1946 již osmnáctileté děti, což všechny strany Národní fronty vyhlasovaly za vrcholnou vymoženost demokracie. Možná, že se jednou za nejmodernější vymoženost demokracie bude pokládati volební právo třeba čtrnáctiletých nebo i dvanáctiletých dětí. Mají-li

na pr. v socialistickém Rusku již dvanactileté děti pravo na to, aby byly soudne zastreleny, proc by také nemely miti hlasovacího prava?

Zalezi snad podstata demokracie v parlamentarismu? Nikdo ovsem nebude popirati, ze parlament patri nezbytně k demokracii. Parlament bud dava, nebo nedava duveru vlade, je strazce ustavy a tak dale. Vzpominame si vsak casto na ono shromazdeni lidu na Staromestském namesti v Praze v sobotu 21.unora 1948, kdy Gottwald prohlasil : « Vladni krisi zavinenou demisi 12 ministru, rozresime, a to ustavne a demokraticky ». A skutečne « rozresili ». Nova vlada t. zv. obrozené Narodni fronty se predstavila ustavodarnému Narodnimu shromazdeni, jak se v demokracii slusi a patri, a 230 pritomnych poslancu, zvolenych ve vseobecnych, primych, tajnych a pomernych volbach demokratickym lidem od 18 let, jednomyslně odhlasovalo duveru této nové vlade. Vsechny nalezitosti demokratické byly téhdy vzorne zachovany : pekna diskuse, pritomnost srdnatych zakonodarcu vyjadrujicich « vuli lidu », dostojny prubeh hlasovani-ale lid, v jehož jménu se ono dojmavé hlasovani vykonalo, razem ztratil svobodu. Nyni sedi mnozi z techto hlasovatelů v exilu a stale dumaji nad tim, jak se to vlastne stalo...

* * *

Predstavme si, ze nekde v okoli Jizniho polu objevili tri cestovatelé ve snehu lezici hodinky. Jeden z cestovatelů pravi : je to zrejmy dukaz, ze tady byl clovek. Druhy : to vubec neni dukazem pritomnosti lidi v tomto koutku sveta, nebot tyto hodinky vznikly samocinnym vyvojem hmoty. Treti zase tvrdi : Nerikam, ze hodinky vznikly samy sebou, protoze nemam pro toto tvrzeni dukazu; avsak ani opacné tvrzeni, ze hodinky byly ude-

lany clovekem, není vedecké, jelikoz svymi smysly poznávam pouze, ze hodinky maji ciselnik, pero a kolecka, ze vazi tolik a tolik, ze tikaji, kdyz natahneme pero, nezname vsak vlastní podstatu techto hodiniek, a tudiz nemuzeme vedecky dokazat ani jejich samocinny vznik, ani to, ze byly nekym udelany.

To vubec není zert, nybrz veskera filosofie v kostce, prvni lidmi pocinaje az do nasi doby. Existuji ovsem nescetné filosofické odstiny a kombinace, v podstate vsak byly odjakziva tri hlavní svetové názory, o nez lidé vzdy bojovali : 1) theismus, 2) atheismus, 3) « ja nerikam tak ani tak », kteryzto nazor se od konce 18.stoleti nazývá kantovským kriticismem. Kriticismus uci, jak jsme uz videli vyse, ze nemuzeme poznati pravdu o svete, jaky je ve skutečnosti, nemuzeme proto ani dokazati, ani vyvratiti existenci Boha a nesmrtelné duše. Neexistuje pak absolutni meritko mravnich a spolecenskych hodnot. Jeden nemecky spisovatel kantovské doby (168) zpopularisoval filosofii kriticismu ve známé povídce o trech prstenech. Jeden otec mel tri syny, které miloval vsechny stejne. Mel vzacny prsten a byl na rozpacich, komu ho ma odkazati. Dal tedy udelati dve verné napodobeniny a pak podelil prsteny vsechny své syny-necht si kazdy mysli, ze ma ten pravy prsten.

Ona povídka o trech prstenech, i kdyz nevystihuje celou myslenkovou akrobacií kriticismu s jeho libovolnym a z prstu vycucanym rozdělením jsoucna na svet, jaky se nam jeví (fenomen), a svet, jaky je ve skutečnosti (noumen), je nicméně jakoby usita na citovany clanek — « Jako demokrat mohu a musim byti liberalem, socialistou (marxistou?), vlastencem, krestanem, » jelikoz pry « demokracie nemuze byti vycerpavajícím navodem prak-

(168) G. E. LESSING : « Nathan der Weise ».

ticko-technickým ». Cili : nemuzeme s vedeckou jistotou poznati demokracii, jaka je ve své podstate, a musime se proto spokojiti s tim, jak se demokracie projevuje v daném miste, v daném case a za danyh okolnosti. Necht si proto liberal, socialista, vlastenec a treba i holubar myslí, ze je držitelem té nejpravdivější pravdy o demokracii. Necht si treba myslí, ze jeho prsten je pravý, zase ten druhý si muze mysliti, ze ten jeho je jediný pravý. Hlavní však je, ze si vsichni vzajemne dosvedci, ze jsou demokraté, a budou pak diskutovati, hlasovati, zastupovati lid a vladnouti v jeho jménu. « Ja demokrat, ty demokrat », my se dohodneme, ze se musime dohodnout, a pak treba zaprodame narod-jen když demokraticka forma bude zachovana. Demokracie v tomto pojetí je pouze volná hra sil a arena zápasu politických stran o moc-patrne jen tech politických stran, které samy o sobe rozhodly, ze jsou demokratické, kdežto o jiných stranách zase rozhodly, ze demokratické nejsou, jako tomu bylo na pr. za éry naší Národní fronty. Takovéto pojetí demokracie nevylucuje, ze v případě nové konstelace politických sil mohou byti některé drivejší zákony, nařízení a usnesení odvolány, v souhlase s nově vyjadrenou « vůlí lidu ». A ted si predstavme, ze by pomocí vselijakých volebních triku obdržela parlamentní většinu strana, jež má ve svém programu totalní socialisaci a diktaturu proletariátu, a ta by pak znemožnila jednou provždy jakoukoliv změnu právního stavu nastoleného onou stranou. Staci se jen podívatí na to, co se deje u nás doma, kde se komunisté pevně zabezpečili před každým pokusem o zvrácení mocenských poměrů ve státě ! A co by se stalo, až by po návratu domů získala absolutní většinu strana, jež má navlas stejný marxistický program jako KSČ, ale jen se jinak jmenuje ? Klademe otázku : patří politická strana

s marxistickým programem vubec do demokratického
mirného spoluziti tri prstenu ?

* * *

Z onech tri prstenu byl konec koncu jen jeden pravy, kdežto ostatni byly prece jen padelek. Kazdy klenotnik by vsak ihned rozeznal, který prsten je pravy, treba podle toho, jak reaguje na chemické kyseliny a pod. Stejne tak muzeme bezpecne rozeznat, který systém demokracie je pravy a který je padelek, aplikujeme-li nan reaktiv zakladnich a nepopíratelných hodnot, jejichž jestvovani nemuze oddiskutovati zadny liberalisticky tlach.

Aby bylo jasno : K demokracii ovsem nezbytně patri diskuse, hlasovani lidu a parlament, to vsechno vsak není *podstata* demokracie, nybrz pouha *masinerie* pro uplatneni této podstaty. A co je ona podstata ? *Je to clovek a jeho prava* (169).

(169) Sv. AUGUSTIN : « De civitate Dei » (Mesto Bozi); Sv. TOMAS AKV. : « Summa », cit.; ENCYKLIKY : « Diuturnum illud », « Quod apostolici menuris », « Rerum novarum », « Grave de Communi », « Charitatae Christi », « Mit brennender Sorge »; Dr. Alfred FUCHS : « Kurs krestanské statovedy », Propaganda, Praha; Bedrich VASEK : « Rukovet krestanské sociologie »; P. Dr. F. KRUS S.J. : « Rozpravy », rocniky 1936-1938, komentare k encyklikam Quadragesimo anno a Divini Redemptoris; V. CATHREIN S.J. : « Moralphilosophie », cit.; *Universita cattolica del Sacro Cuore*, Milano : « Il XL anniversario della enciclica Rerum Novarum (clanky nejvyznamnejsich katolických sociologu a filosofu nasi doby, italsky, nemecky, francouzsky a anglicky), Milano, « Vita e pensiero », 1931; Karl VOGELSANG : « Gesammelte Aufsätze über sozial-politische und verwandte Themata », Augsburg, Hutler, 1886; N. ARIÈS : « Le sillon et le mouvement démocratique », Paris, Nouvelle Librairie Nationale, 1910; *Union internationale d'études sociales*,

Clovek byl na svete drive nezli stat. Stat vznikl proto, ze clovek tihne celou svou prirozenosti k zivotu ve spolecnosti jinych lidi a ze pozaduje od spolecnosti, aby splnila ukoly, na nez nestaci jedinec ani jeho rodina. Clovek vytvari rozmanitou radu spolecenskych svazku, nucenych i dobrovolnych, s ukoly a funkcemi nizsimi i vyssimi, a vytvari téz stat, jakozto spolecnost dokonalou, jez ma nebo ma miti vsechny potrebné prostredky pro splneni svych cilu, jako na pr. ochrana zivota, majetku a cti obcanu, vykon spravedlnosti, ochrana pred vnejsimi nepratelé, atd. Prvotni je vsak clovek a jeho prava vyplyvajici z jeho lidské prirozenosti. Stat je pro cloveka, a ne naopak. Porusuje-li stat prirozené pravo cloveka, prestava byti pravnim statem a stava se « pelechem lupicu », jak pise sv. Augustin v « Meste Bozim ». Nespravedlivé zakony, porusujici prirozené pravo cloveka, nejsou jiz zakony, nybrz je to statni banditism, i kdyby byly radne odhlasovany parlamentem a vyhlaseny se zachovanim vseh pravnickych nalezitosti. Prikladem

Malines : « Code social. Esquisse d'une synthèse sociale catholique », Paris, Spes, 1927; S. GHELFAND : « Dialekticky materialismus », cit.

Pro ty, kteri hodlaji venovati se hlubsimu studiu otazek krestanské demokracie, doporučujeme tyto knihy :

Robert KOTHEN : « L'Enseignement social de l'Eglise », Loewen, 1949; Johannes MESSNER : « Das Naturrecht. Handbuch der Gesellschaftsethik und Wirtschaftsethik », Tyrolia-Verlag, Innsbruck, 1950; Hermann SACHER : « Staatselexikon der Görres-Gesellschaft », 6. svazku. 5. vydani Herder, Freiburg, 1926-1932; Oswald v. NELL-BREUNING S.J. und Hermann SACHER : « Wörterbuch der Politik », Herder, Freiburg, 6. svazku; pojednava o krestanské nauce o spolecnosti, krestanské statovede, otazce socialni, hospodarském rade a zenské otazce; Otto SCHILLING : « Die Staats- und Soziallehre des Hl. Thomas von Aquin, Hueber, München, 1929.

takového statního banditismu byly u nás presidentské dekrety znarodnovaci, zrušení náboženských škol na Slovensku, « velké » i « malé » dekrety, jež vydaly tisíce nevinných lidí na pospas komunistické luze, a všechna ta bezprávi a hanebnosti, jejichž svědky jsme byli a jsme dodnes. A celá demokratická masinerie, s její diskusí, « vůli lidu » a parlamentarismem se dnes zneužívá ve statních otrokárnách za železnou oponou pro zničení přirozených, svatých a nedotknutelných práv člověka, pro poplívání jeho lidské důstojnosti a pro zhanobení obrazu Božího v jeho nesmrtelné duši !

Základní hodnota společenského řádu je lidská osobnost a osobní poslání každého jedince. Tato základní hodnota má svůj původ v Tvurci, protože On povýšil člověka nad ostatní tvorstvo a nad celou ostatní přírodu. Každý člověk má bezprostřední vědomí svého přirozeného práva, jehož vnitřní odůvodněnost je naprosto zřejmá, jako je pro každého z nás zřejmé, že existuje.

Co je tedy demokracie ? *Demokracie je takový systém, v němž jsou práva jednotlivce institucionálně zabezpečena.* To je podstata demokracie. Demokracie není « vláda lidu ». Demokracie je vláda lidskosti, a všechnen aparát parlamentarismu, diskuse a voleb je pro kocku, nemůže-li tuto vládu lidskosti a ochranu lidských práv zajistiti. Nepomohou tu nejkrásnější ústavy a nejvýmluvnější preambule : Což není svoboda občanů « ústavně zaručena » v Sovetském svazu nebo CSR ?

Demokracie může býti zachráněna pouze tehdy, když bude obnoven přirozený řád, když bude stát člověku sloužiti a přestane člověka zotročovati. Když bude stát zbaven všemohoucnosti a zaujme své přirozené místo v stupnici lidských hodnot. To je nejzákladnější problém naší doby. A to se může uskutečniti jedine v nadstatní mezinárodní organizaci.

Nevíme dnes, jak bude politicky vypadat Evropa za deset nebo dvacet roku, zdali budou existovati celní a jiné hranice mezi evropskými státy příp. federacemi a konfederacemi států, nebo zda bude zřízena ústřední evropská vláda. Avšak je nevyhnutelně třeba, aby v rámci nadstátní mezinárodní organizace byl zřízen Nejvyšší soudní dvůr, jenž by na základě přesně formulované kodifikace lidských práv zkoumal každé nařízení a každý zákon národních parlamentů a vlád, zdali neporušují práva člověka, a jenž by zrušil takové protizákonné zákony, případně by i nařídil sesazení oné vlády a vypsal nové parlamentní volby. Vykonávat práva by musil býti zajištěn mezinárodní armádou. Tázete se : vzdýt by to znamenalo pronikavé omezení státní suverenity ?

Ano. Avšak již norimberský proces s nacistickými vůdci prokázal, že ve svědomí moderního člověka ustupuje právo státu před právem člověka. Norimberský tribunál kategoricky odmítl obhajobu obviněných nacistů, když se dovolávali povinnosti plnit rozkazy státní moci. « Neměli jste práva plnit nemravné a nelidské rozkazy ! », tak zněla odpověď soudců. Ani stát nesmí páchati zločiny proti lidskosti ! (170) Evropský soudní dvůr je proto jediným uskutečněním myšlenky účinné ochrany demokracie a lidských práv.

Když se tedy v některém národním státě usnese třeba 51 % nebo i 99 % parlamentních poslanců o tom, že napříště již nesmějí občané vyrábět svými výrobními prostředky, že nesmějí zaměstnávat lidi a přijmouti zaměstnání u soukromého podnikatele, a že rodiče nes-

(170) « Zadné t. zv. státní zájmy a zadné t. zv. požadavky obecního blaha nemohou ospravedlnit opovržení k lidské důstojnosti a porušení základních lidských práv » ! (Sv. Otec Pius XII. v proslovu 26. září 1945).

meji posilati své deti do skol nabozenskych, nebo ze se zrizuji koncentracni tabori pro politické odpurce a pod., pak by mohl Evropsky soudni dvur anulovati tato usneseni jakozto odporujici lidskym pravum. Nebot' o lidskych pravech prirozenych nelze hlasovati — lidska prirodzena prava tvori zaklad kazdého lidského spoluziti, a nebyt prava prirodzeného, nebylo by ani statního zakonodarstvi a prava pozitivního. Neomezena suverenita statu, jenž spatruje smysl své existence jen ve svém vysostním postavení, je dnes v prikrém rozporu s jeho vlastním posláním sluzby cloveka. Je proto treba vratiti stat jeho pravému ucelu. A to se muze uskutechni jen zrizením nadstatního soudního dvoru.

Teprve takto zajistena demokracie bude skutecna demokracie kde povladne lidskost. Pak bude naprosto jedno, zdali vcele statu je monarcha, nebo voleny president republiky, a také, zdali v nekerém evropském state pujdou volici k urnam jiz od osmnacti let nebo az od čtyriceti. Evropsky soudni dvur neni utopie. Avsak utopie je predstava, ze dnesni, nicim neomezena suverenita statu, potrva i v budoucnosti.

b) *Den druhý*

Cas se nachyluje a valedna litice ce blizi. Jsme nyni v predvecer velkych udalosti, od nichz bude zaviseti tok lidskych dejin v budoucich staletich. Bude to trpka a pravdepodobne i dlouha doba, doba zrodu nového zivota, den první, jenž bude zapsan v analech lidstva ohnem a mecem. Cela mesta a krajiny zmizi s povrchu zeme, a ti z nas, kdoz se jeste vrati domu, neshledaji se jiz snad s temi, které opustili po unorovych dnech hanby a ponizeni. Narod vsak zustane a bude zit. A je povinnosti nas, kteri jsme utekli ze zeme socialistického rabstvi do svobody, abychom

jiz tady v exilu nacrtli jasny obraz toho, co bude treba uciniti v osvobozené vlasti, az pomine prvni den a nastane den druhý, období nového budovani života doma.

Shledame se se znicenym hospodarstvim a s rozvracenymi zaklady narodniho spolecenstvi. Vybudovali jsme drive dustojny standart svého života kvalifikovanou prací, presteze jsme kontinentalni zeme, bez primého pristupu k mori a bez vlastnich zdroju dulezitych surovin. Kupovali jsme potrebné suroviny v cizine, zpracovali jsme je doma a hotové výrobky jsme zase prodali do ciziny. Byli jsme kulturni a pokroková zeme a nedilna soucast zapadniho sveta krestanské civilisace. Avsak dnes jsou vsechny prirodzené spoje naseho hospodarstvi umele zpretrhany a zniceny. Byla to nejprve socialisace podniku od 500 zamestnancu vyse a mnohdy i nize, pak socialisace od 50 zamestnancu, a nyní socialisace totalni, jez rozvratila nase hospodarstvi a narodni práci, takže musila dnesni vladnouci luza u nas nariditi otrockou práci, aby mel prumysl aspon uhli a jiné hmoty nezbytné pro výrobní cinnost.

Je nepochybné, ze obnoveni naseho hospodarstvi bude životne dulezitym ukolem, protoze lidé musí predevsim jíst a pít, oblékati se, bydlet a jezdit do práce. Je také nepochybné, ze soukromé podnikani je neporovnatelne vykonnejsi nez kterakoliv forma hospodarstvi socialistického, a ze by dovedlo pomerne v kratké dobe — ovsem s pomoci mezinarodnich uveru a dodavek surovin — uvést výrobu do normalniho chodu. Se stanoviska ciste hospodarského nemuze byti ani stinu pochybnosti o tom, ze bezvyhradna svoboda hospodarského podnikani ucinne zmnozuje výrobu statku a služeb, zlepšuje jakost zboží a zlevňuje ceny. Jenomze otazka obnovy nasi vlasti, otazka programu druhého dne, není pouze problém hospodarsky. Hospodarstvi není primérni cinitel, který urcuje raz

ostatních složek národního života, jako také nebylo nikdy v dějinách lidstva; hospodářství bylo vždy výslednicí politiky, kultury, techniky, náboženství zeměpisné polohy a pod., nikoliv původní faktor, jak by nám chtěla namluvit marxistická škola historického materialismu. Staci se jen podívat na to, co se děje za železnou oponou: vůdci, přiměření cítili, jenž určuje celou skladbu života, tedy také hospodářství, je tam idea — socialismus. Této myšlenky jsou tam obětovány lidské osudy a všechen materiální i duchovní život. Hospodářství bylo vždy pouze odrazem toho, jak si lidé představovali smysl a účel života. Když znemožňovaly přísné cechovní předpisy cenovou soutěž ve svobodných městech ve středověku, bylo to proto, že lidé byli tehdy přesvědčeni, že honba za větším ziskem není záslužná z hlediska věčnosti. Vydridusský liberalismus z konce 18. století a ze století minulého nevznikl proto, že byl vynalezen parní stroj. Kdyby byl parní stroj vynalezen v gotickém středověku, nikdy by nepůsobil vznik a rozvoj liberalistického kapitalismu, protože lidská mentalita a světový názor byly tehdy jiné než v době poreformací (171).

Ti, kdož zadají z důvodu jen a jen hospodářských návratků k neomezené soutěži, dále nezasahování státu do hospodářských záležitostí, odbourávání « sociálních břemen », neomezenou svobodu podnikatele a pod., jsou vlastně historickými materialisty stejně jako ti, kteří vládou a rozhodují v podnicích socializovaných. Obvinujeme-li my komunismus, komunismus zase obviňuje nás. Vrhá

(171) H. BELLOC : « Otroky státu », cit.; E. NYS : « Les théories économiques en moyen-âge », Paris, 1898; V. BRANTS : « Les théories économiques aux XIIIe et XIVe siècles », Paris, 1895.

nam do tvare hroznou hospodarskou bidu ve tricatyh letech, kdy umrela prace a statisice delniku hladovely i s rodinami. Kdy pracovaly sedrené matky za 30 - 40 korun tydne a jeste byly rady, ze maji aspon tento bidny vydelek, protoze za branami tovaru cekaly zastupy nezamestnanych. Kdy vymahali zamestnavatelé na statu ruzné danové ulevy pod hrozbou, ze zavrou své podniky a propusti delnictvo. Kdy byly obchody plny dobrého a levného zboží, ale před vyklady stali nezamestnani, jejichz jedinym prijmem byla desetikorunova zebracenka, jednou za tyden...V druhé polovine let tricatyh byla již u nas hospodarska krise prekonana, avsak nase delnictvo ji nikdy nezapomene, protoze to nebyla tenkrat jen bida materialni, nybrz i rozbité rodinné svazky, zhorseni zdravotního stavu a moralky mladeze, jakoz t znicené životni nadeje celych generaci. A musime konstatovati, ze vetsina podnikatelské vrstvy u nas neprojevovala tehdy nijak zvlastního pochopeni pro stradající bez vlastní viny nezamestnané a ze velmi často jim trpce vytykala i tu destikorunovou zebracenkou. Nas delnik není ovsem naivní a dobre ví, ze sa svůj dnesni vydelek nekoupí ani polovinu toho, co kupoval kdysi, pokud byl zamestnan; ví rovnéz, ze znarodnena výroba jde vždy nutne od deseti k peti. Je-li však nekdy proti soukromému podnikani, není to proto, ze je zasadni socialista, nybrz proto, ze se prosté obava ztraty zamestnani a existence. Ví, ze je socialistickou výrobou zotrocen a ze se v socialismu nikdy nedozije slibovaného blahobytu, ponevadz se blahobyt musí vyrobíti odbornou prací pod odbornym vedením, což je v socialismu nedosazitelné. Lpi-li presto na znarodneni, je to jen z toho duvodu, ze v nem spatruje jakousi ochranu před vyhazovem a bidou z nezamestnanosti, a protoze byl po cela desetiletí ohlupovan socialistickou propagandou a neví, ba ani se nesmi dovedeti o tom, ze

existuje také jiné resení delnické otázky, resení lidské a spravedlivé.

1) *Spravedlivá mzda*

Zaklad všech zakladu ve state je delny clovek a jeho existence. Materialisté liberalisti i marxisti hodlaji rozresiti problém obnoveni naseho narodniho hospodarstvi zpusobem materialistickym, t.j. pouze s ohledem na vyrobní a vlastnické zajmy. Pro jedny je to « totalni restituce », pro druhé je to zachovani socialistického vlastnictvi vyrobnich prostredku ⁽¹⁷²⁾. Avsak clovek je pri tom stale bit, je pouze veci, « vyrobní silou », jeho cinnost je pouze zbozim na « trhu prace » — jaky to odporny nazev a jak je typicky pro materialistickou mentalitu ! — dale je « slozkou vyrobnich nakladu » nebo « promennym kapitalem » v nazvoslovi marxistickém. Avsak delnikova mzda neni vubec « složka vyrobnich nakladu », protoze delnik ma nesmrtelnou dusi a neni vyrobní prostredek jako stroj nebo soumar ! Delnik je naopak stred a ucel veskeré vyrobní cinnosti, delnikova mzda je prave to, k cemu ma smerovati vyroba, *nebot' prvnim ucelem kazdé vyroby je spotreba cili vytvoreni narodniho duchodu*. Podnikatel, jenz v dobe hospodarské krise snizoval delnikovu mzdu, se nejcasteji vymlouval na nutnost, « snizení vyrobnich nakladu », ve skutečnosti vsak tim jen okradal narodni duchod a nicil narodni spotrebu, cimz jeste vice prohluboval a zhorsoval krisi.

* * *

Vychozim bodem celého narodniho hospodarstvi se ma stati *minimalni mzda mladého svobodného nekvalifikova-*

(172) « Tribuna », červen 1951, Pariz.

ného delníka. Tato minimalni mzda musi miti tyto tri hlavni nalezitosti :

1) *Realnost*, t.j. kupni sila mzdy nesmi poklesnouti vice nez o urcité, zakonem stanovené procento;

2) *Stalost*, t.j. narodni smenné společenství je povinno svymi veskerymi zarizenimi udrzovati stalou plnou zamestnanost ve vyrobe statku a poskytovani sluzeb;

3) *Rodinny charakter*, t.j. mzda mladého svobodného nekvalifikovaného delníka musi postaciti k tomu, aby se mohl ozeniti a uziviti rodinu.

Nazyvam tuto zakonem zarucenou minimalni mzdu mladého, svobodného, nekvalifikovaného delníka *normalni mzdou*.

Normalni mzda se musi stati zakladnou vseh hospodarskych cisel ve state. K této zakladni normalni mзде patri pak tyto pridavky :

- a) Kvalifikacni, podle predbezné prupravy a vzdelani,
- b) Sluzebny, t.j. podle poctu odpracovanych let,
- c) Funkcni, podle vyznamu a odpovednosti konané prace,
- d) Podle obtiznosti a nebezpeci prace,
- e) Konjunkturalni, t.j. podil pracujících na zisku,
- f) Rodinné, podle poctu rodinnych prislusniku.

Nesmesovat rodinné pridavky s rodinnou mzdou ! Rodinna mzda patri každému pracujícimu (173), tedy i svobodnému, a její vyznam zalezi v tom, ze se svobodny delnik muze na tu mzdu ozeniti, kdeztro rodinné pridavky parti jen tem, kdo musi ze svého pracovniho prijmu ziviti cetné rodinné prislusniky, na pr. prestarlé rodice, nezletilé deti atd.).

(173) « Quadragesimo anno »; P. dr F. KRUS S. J.; « Komentar k encyklice Quadragesimo anno », Rozpravy, 1936, Praha; S. GHELFAND : « Marxismus a krestansky socialni reformismus », Pravda a Zivot, Praha, 1946.

Mzda ucedniku a mladistvych pracovníku budiz upravena zvlastnim zakonom.

2) *Soukromé podnikani, ne kapitalismus*

Je treba stale zduraznovati, ze hospodarstvi neni a nesmi se stati samoucelnym, nybrz ze musi byti poplatné cloveku, musi byt jen prostredek k vyssim lidskym cilum. Cilem statniku a politiku po osvobozeni musi byti vytvoreni takovych podmínek narodniho společenstvi, aby mohl jedinec a jeho rodina nerusene splniti svuj zivotni ukol. K temto podmínkam patri predevsim hmotné zabezpečeni obcanu, tedy i spravедlivá mzda. Jak zabezpečiti tuto spravедlivou mzdu ?

Mzda prece neni jiného nez pouze jiny vyraz pro urcity souhrn hospodarskych statku a sluzeb, které musi byti vyrobeny, aby pak mohly byti rozdeleny. Je tedy treba miti vykonné hospodarstvi, t.j. hojnou a kvalitni výrobu, pruzné obchodni styky s cizinou a pohotovы aparát distibucni. *Takové vykonné hospodarstvi muze byti vytvoreno jen soukromym podnikanim.*

Nehodlame se zde pousteti do podrobné analyzy prednosti soukromé iniciativy pred podnikanim socialistickym, jednak proto, ze o této otazce jiz je velká odborná literatura, jednak z toho duvodu, ze skutečnost zivota jednoznačne prokazala neudržitelnost socialistického hospodarení. V CSR i v exilu operuje dnes levicacká propaganda tvrzením, ze neúspech znarodnení je pry zavinen pripravami na valku a ze pry družstva pracuji lépe nez soukromi obchodníci a remeslníci (174). Avsak znarodnené podniky pracovaly spatne hned od pocátku r. 1945, ackoliv tehdy nevyrábely pro valku a presteze UNRRA vydatne poma-

(174) « Tribuna », srpen 1950.

hala surovinami, polotovary, lokomotivami a jiným zbožím. Nepochybujeme ovšem o tom, že komunistická družstva v CSR dodávají zboží lépe než soukromí remeslníci, z toho prostého důvodu, že statní rozdelovny surovin nepridelují samostatným remeslníkům materialy pro výrobu ! Nejpadnejší dukaz o neudržitelosti socialistického hospodarstvi podal vsak sam Lenin svou « Novou ekonomickou politikou » (NEP). Ke konci r. 1920 po trileté vlade komunistu a kolaborujících socialistu, panovaly v Rusku hlad a bida. Kdysi nejbohatší obilnice sveta se stala jevistem hrůzné bídě milionu. Valecny komunismus z let 1917 až 1920 vydrancoval vsechnu výrobu až do poslední nitky. Lidé umírali zimou uprostřed nevycerpatelných ložisek uhlí a pojídali kůru se stromu, protože nebylo čím zasítí nejuródejší puđu na zemekouli. Mnoho škod ovšem způsobila občanská válka, která zúrila v Rusku až do podzimu 1920. Avsak hlavní vinu na bídě národa neslo socialistické hospodarstvi. To není agitace, to konstatoval oficiálně sam Lenin na 8. sjezdu Sovetu v prosinci 1920 a na 10. sjezdu bolševické strany v březnu 1921. Lenin tehdy řekl : « Svobodná výroba a směna statku privedi ozivení hospodarstvi, rozhojní pracovní příležitosti, rychle zvýší produktivitu zemědělské práce a upevní ekonomické zaklady národního života » (175). Resoluce 10. sjezdu bolševiku o přechodu k « Nové hospodarské politice » byla naprostou kapitulací socialismu před soukromou iniciativou. Tato resoluce byla nejvymluvnejší apologie soukromohospodarského systému, ještě snad vymluvnejší, než proslula kniha Hayekova (176), protože pocházela od nejfanatictějšího hlasatele socialisace ! A skutečně,

(175) LENIN : « Sobranije socinenij », Moskva sv. 20., str. 57-58.

(176) Hayek : « Svetožnama kniha " Der Weg in die Knechtschaft " ».

nekolik nasledujících roku byl v Rusku poměrně blahobyť, neboť jako zázrakem vytvořilo soukromé podnikání hojnost statku a služeb, až do r. 1928, kdy NEP byla zrušena a začala znovu radit přisera socialismu. Dnes spocívá socialistické hospodářství v Rusku na otročské práci 20 milionu lidských stínů...

Nesmíme však zamenovat soukromé podnikání s liberalistickým kapitalismem. Liberalismus, to je bezohledná, ničivá soutěž a ubíjení malých podniků velkými, to je monopolní vláda kapitalistu nad dělníky a jejich osudem, to je vykorisťování člověka člověkem za blahovolné neutrality státu — « nočního hlídání práv » (177). Jakmile však přiznáme pracujícímu člověku právo na spravedlivou mzdu a státu uložíme povinnost toto svaté právo dělnického zabezpečení, je s liberalismem konec (178). Obvinuje-li socialismus liberalistický systém, je jistě v pravu. Avšak liberalistický systém není totožný se soukromou iniciativou! Remeslné cechy ve svobodných městech ve středověku spocívaly sice na soukromohospodářském principu, nebyly však liberalisticko-kapitalistické (179). Ale socialismus sám není nic jiného než monopolní kapitalismus všemocného státu, jenž totálně vykorisťuje a vyssává dělníka, jako upír žijící z lidské krve. Rozhodujícím znakem pro kapitalistický řád není soukromé držení výrobních prostředků. Podstatným znakem kapitalismu je institucionální vykorisťování pracujícího člověka. Avšak dobré sociální zákonodárství může naprosto eliminovat

(177) Autorem výroku « Nachtwächterstaat » byl Ferdinand Lassalle (1825 - 1864), zakladatel socialistického hnutí v Německu. Papež Lev XIII. použil tohoto výroku v Rerum novarum.

(178) Karel ENGLIS : « Soustava národního hospodářství », Praha; též : « Hospodářské soustavy », Praha, 1947.

(179) K. MARX : « Kapital I ».

vykoristovani také v rámci soukromého podnikání. Pouze proti vykoristovani socialistického státu je občan bezmocný.

3) *Hospodarské inženýrství* (180)

Socialne-hospodarské úkoly státu nezáleží jenom v sociálním zákonodárství. Charakter moderní výroby je dán neustalým technologickým prokrokem, který pozmenňuje strukturu výrobního pochodu. Hospodarská krise let tricátých byla do značné míry způsobena mechanisací a racionalisací provozu, čímž byly z práce vyraženy statisíce a miliony pracovníků v celém světě (« technologická nezamestnanost »). Kvalifikovaný dělník, jenž ztratil práci proto, že ho nahradil stroj, nenachází již obvykle stejné zaměstnání ve svém oboru a musí se v nejlepším případě spokojit s méně placenou prací nekvalifikovanou kdekoliv. Problém technologické nezamestnanosti, méně akutní v obdobích velkého zbrojení státu, se stává velmi nebezpečným zejména v letech mírové výstavby.

Je zřejmé, že výkonnost lidské práce, tedy i mzda stoupá s mechanisací a racionalisací provozu. 20 amerických stavebních dělníků vydala s pomocí stroje, stojících půl milionu dolarů, více než 100 stejně kvalifikovaných

(180) PIUS XI : *Quadragesimo anno*; John Mainard KEYNES : « The general Theory of Employment, Interest and Money », London, 1936; Fred HENDERSON : « Penezní velmoc a lidský život », Praha; Jaromír NECAS : « Za práci statisíce », Praha; Josef MACEK : « Cesta z krise », tentýž : « Operace na volném trhu »; tentýž : « Kam se poděly peníze ? », Praha; tentýž : « Sociální ekonomika »; Silvio GSELL : « Die neue Wirtschaftsordnung durch Freigeld und Freiland », 1916; Jan A. BATA : « Budujeme stát pro 40 milionů lidí », 1937; S. GHELFAND : « Trochu filosofie peněz », Rozpravy, 1936, Praha.

delniku u nás nebo v Jugoslavii, kde hlavní výrobní prostředky jsou krumpác a lopata. Papež Pius XI. poukázal v Quadragesimo anno na to, že mnozí zaměstnavatelé neplatí svým dělníkům spravedlivou mzdu jen proto, že mají zastaralé a nevykonné výrobní zařízení, a důrazně propomíná podnikatelům jejich povinnost, aby v rámci svých možností drželi krok s technickým pokrokem doby.

Avšak problém spravedlivé mzdy je naprosto neresitelný v socialistickém státě. Socialistický stát, který je absolutní vládce nad svými občany, samovlastně určuje ceny, pracovní normy a mzdy. Ve státech svobodných se kupuje nový stroj tehdy, je-li jeho práce výhodnější se stanoviska finančního, než práce lidí — odtud i problém technologické nezaměstnanosti. Než v socialistickém státě je práce lidí vždy levnější než provoz a udržování drahého stroje. V socialistickém státě nestojí pracovní síly než to, co je nezbytně nutné k tomu, aby se jakž takž udržely při životě a síle — přesně podle analýzy autora « Kapitálu ». V socialismu není též nikdy nouze o pracovní síly — úředníci se poslouží do dolu, holci a cukráři do zemědělství, pensisté a invalidé do průmyslu, studenti na brigády, koncentráky a tábory nucené práce stále otvírají pohostinné své brány pro nové příchozí, — a o pracovníky je postaráno. Socialistický stát sice « zaručuje » svým občanům « právo na práci » avšak tato záruka nic nepraví o tom, jakou práci zaručuje. Ztratí-li na př. typograf, houslista nebo hodinář v socialistickém Československu své dosavadní zaměstnání a nenajde-li jiného místa ve stejném oboru, posleho úřad práce na stavbu silnice, kde mu za pár měsíců tak zhrubnou ruce, že se po dobu několika let nebude moci vrátit k svému původnímu zaměstnání. Socialistický stát může zaručit svým občanům pouze « Leninův odkaz », což v důvěrné mluvě našich dělníků znamená lopatu a krumpác. Avšak tábory otročké

práce v socialistických státech znamenají nejen to, že socialistická výroba musí vyrovnávat svou ne hospodárnost a neúnosné výrobní náklady lácinými otroky, nýbrž také to, že celé obory hospodárství, kde byli ti lidé dříve zaměstnáni, nyní nepracují, a že místo dřívejší výrobní činnosti byla tam nezaměstnanost zamaskována velkým počtem zaměstnanců, pro které nebyla práce.

Rovněž liberalistický stát není s to, vyřešit problém nezaměstnanosti. Jak vyřešit tuto otázku se stanoviska lidskosti a spravedlnosti?

Je zřejmé, že i v dobách t. zv. konjunkturalních, kdy výrobní křivka dosahuje svého nejvyššího vzepětí, existují v každé zemi statisíce a miliony občanů, normálně nezaměstnaných ve výrobě statků a poskytování služeb. Jsou to matky rodin, děti školou povinné i nepovinné, pensisté, nemocní a pod. Nad « nezaměstnaností » těchto lidí se nikdo v kulturním státě nepozastavuje-aspoň ne v době míru. A zejména s hlediska mravního ozdravení národa je tato « nezaměstnanost » zjevem pozeňnaným. (Ve státech socialistických musí ovšem pracovat na brigádách i matky rodin, školáci, pensisté atd.). Je však ve vyšším zájmu národního společenství, aby tato « nezaměstnanost » byla ještě prohloubena, na příklad povinná docházka do školy mohla by být prodloužena třeba i o další dva roky, což by mělo přímo nedorozírné důsledky pro zvýšení kulturní úrovně národa, nemluve již o následcích sociálních a hospodárských. Všeobecné zkrácení pracovní doby, snížení věkové hranice sociálního pojištění, rozumná dan z racionalisace-to jsou další úkoly křesťanského a demokratického státu.

Avšak nejdůležitější úkol na poli sociálním a hospodárském bude státu korektiv soukromohospodárského systému. Stát je vyšší svazek, jehož úkolem je chránit autonomní činnost nižších svazků, dobrovolných i nucených.

nych (rodina, spolky, obec, okres, zeme atd.) a jenž musí ucinne zasahovati pouze tehdy, když cinnost nizsich organisaci nestaci. To je krestanské pojetí statu jakozto společnosti dokonalé. Stat nema proto zasahovati tam, kde pro splnení danyh ukolu postaci autonomni cinnost jedincu a nizsich organizaci. Je-li plna zamestnanost zabezpecena soukromou iniciativou, není důvodu k statnimu zasahu do soukromého hospodarství. Když však pro poruchy, nevyhnutelné v moderní výrobě, způsobené neustalým technickým pokrokem, jsou pracovníci vyřazováni z výroby, je primou povinností statu, aby ucinne zasahl. Jsou to především velké veřejné investiční práce, dále preskolování nezamestnaných do jiných oborů výroby-vždyt stroje nejen berou práci lidem, stroje lidem také práci dávají (auto, rozhlas, letadlo atd.). Preskolování do jiných oborů výroby si ovšem vyžaduje času a ukládá statu povinnost vyřešit otázku hmotného zabezpečení preskolovaného a jeho rodiny. Kde vezme stat finanční prostředky k splnění těchto ukolu?

V prekladu do ekonomické mluvy znamená tento problem: soukromá hospodarská iniciativa zamestnává lidi a stroje a je s to, vyrobí národní produkt, který s pomocí dnesních výrobních method může objektivně postacit také pro ty, kdo se přímo nezúčastňují výrobního procesu: Se stanoviska výrobnosti a techniky je problém chudoby pro lidstvo navždy vyřešen! Proto otázka, kde vezme stat peníze, pro velké investiční práce a preskolovací akce, je pouze otázka menové a finanční techniky. (181) Byli jsme svědky úžasného úspěchu Rooseveltova

(181) R. 1933 byl v rakouském Wörglu uskutečnen pokus s t. zv. ubytkovými penězi. Úspěch tohoto pokusu převyšil všechna očekávání. Podobný pokus, za vyloučení hotových peněz, se konal r. 1934 v Jablonci nad Nisou. Také tento pokus se setkal s naprostým úspěchem, avšak cs. vláda, na

« Nového udelu », videli jsme skvelé výsledky obratného manévrování švédské Riksbanky v době hospodarské krise, kdy švédska cedulova banka rozhojnila a zlevnila uver pomoci nakupu a prodeje statnich a jiných prvotridnich papiru; vime dnes, ze modla kazdorocne vyrovnaného statního rozpoctu není než jen modlou. (182) Nové myšlenky v ekonomické vede, která se stava více a více vedou inženýrskou, hybají světem, na příklad myšlenka udržovacích nakladu na hotové peníze, o níž se příznivě vyjádřil sám John M. Keynes (183) a která by znamenala uspokojivé rozřešení technických problémů spojených se subsidiárními zásahy státu do hospodarského života.

Křesťanská sociální nauka není jen abstraktní doktrína, nýbrž také konkrétní program činnosti. Není společenských problémů, kterých by nebylo možno rozřešiti na základě křesťanském, t.j. spravedlivě a lidsky. Nerozřešime však ani jediného společenského problému, opustíme-li pudu křesťanskou. Zastaralé ideologie liberalismu a socialismu patří vpravdě již jen do starého železa. Odmítáme jak liberalistickou svobodu hladovějících, tak i slibovaný ráj stachanovských otroků. Ale jen křesťanská lidskost, křesťanská spravedlnost a křesťanská demokracie obnoví svět a naši drahou vlast !

K O N E C .

zakrok Národní banky československé, zakázala tuto akci(!). Viz : Silvio GESELL : « Die neue Wirtschaftsordnung » atd.; S. GHELFAND : « Seriova terminace obeziva », Rozpravy c. 2., 1936.

(182) Bert OHLIN : Prednáška v Praze r. 1934.

(183) J. M. KEYNES : « The General Theory » etc.

